

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Selina Bakir
Suomen poliittinen eliitti ja eliittiin rekrytoituminen

selina.bakir@uta.fi
Valtio-oppi
Pro gradu
Ohjaaja: Tapio Raunio

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma
BAKIR, SELINA: Suomen poliittinen eliitti ja eliittiin rekrytoituminen
Pro gradu -tutkielma, 77 s.
Ohjaaja: Tapio Raunio
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/ Valtio-opin opintosuunta
Toukokuu 2013

TIIVISTELMÄ

Tämä pro gradu- tutkielma käsittelee Suomen poliittista eliittiä ja sen sosiaalisen taustan tutkimusta. Tutkimuksen erityisenä tarkoituksena on selvittää, että vaikuttavatko tietyt sosiaalisen taustan tekijät eliittiin rekrytoitumiseen ja, jos vaikuttavat niin, mitkä ne yhtäläiset tekijät ovat. Tässä eliitin oikeaoppinen määrittäminen käsitteenä ja eliittiteorian huomioiminen viitekehyksenä nousee hyvin olennaiseen asemaan. Työ on rajattu tarkastelemaan vuoden 1987 hallituksen puolueiden puheenjohtajia vuoden 2011 hallituksen puolueiden puheenjohtajiin. Tarkoituksena on tarkastella näiden valittujen henkilöiden sosiaalista taustaa eliittitutkimuksen ja -teorian näkökulmasta sekä verrata niitä toisiinsa. Eliittiteoriaa käytettäessä viitekehyksenä Vilfredo Pareto ja Gaetano Mosca nousevat olennaisiksi teoreetikoiksi ja sosiaalista taustaa tutkittaessa puolestaan Ilkka Ruostesaaren valta- ja eliittitutkimus.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että poliittiselle eliitille on havaittavissa yhteneviä sosiaalisen taustan tekijöitä, jotka oletettavasti vaikuttavat eliittiin rekrytoitumiseen. Näitä tekijöitä ovat muun muassa koulutustaso, kodin vaikutukset, vanhempien vaikutukset ja alueellinen jakautuneisuus.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä esimerkkitapauksien perusteella yleistyksiä vaan tarkoituksena on sosiaalisten taustojen tutkimuksen ja eliittiteorian valossa tarkastella tapauskohtaisesti kahden eri hallituksen jäsenten taustoja. Sosiaalisen taustan tutkimuksen perusteella pelkästään ei voida sanoa eliittiin rekrytoitumisen syyt ja seuraukset, mutta sen avulla voidaan yrittää tutkia yhteiskunnan jäsenten lähtökohtien tasa-arvoisuutta sekä yleisesti yhteiskunnan rakennetta.

Avainsanat: Eliitti, eliittiteoria, poliittinen eliitti, tapaustutkimus, sosiaalisen taustan tutkimus, valta

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Eliittiteoria.....	4
2.1. Klassiset eliittiteoriat	4
2.2. Moderni eliittiteoria	7
2.3. Eliittitutkimuksen metodit	9
3. Teoriaa vallasta ja vallankäytöstä.....	14
3.1. Valta ja sen määritelmä	14
3.2. Vallan viisi lajia	17
3.3. Vaikutusvallan mittaaminen ja havainnointi	20
3.4. Valtakonseptiot toimija- ja rakenneperustaisista näkökulmista.....	23
4. Tapaustutkimus ja sisällönanalyysi tutkimuksen menetelmänä	27
4.1. Laadullinen tutkimus, teoria ja empiirinen tutkimus	27
4.2. Sisällönanalyysi.....	28
4.3. tapaustutkimus metodina.....	29
5. Eliitin sosiaalisen taustan tutkimus, sen syyt ja motiivit	33
5.1. valtaeliitin luokkasamaistumisen ja alueellisen liikkuvuuden vaikutus elitisoitumiseen sekä naisten osuus valtaeliitissä	35
5.2. Tulotason, koulutuksen ja kodin vaikutus elitisoitumiseen.....	37
5.3. Yhteenveto sosiaalisen taustan vaikutuksista eliittiin rekrytoitumisessa	44
6. Suomen poliittinen eliitti.....	47
6.1. Suomen poliittinen eliitti. 2011 nimitetyn hallituksen puoluejohtajat	48
6.2. Suomen poliittinen eliitti, 1987 nimitetyn hallituksen puoluejohtajat	54
7. Poliittisen eliitin sosiaalisen taustan vaikutukset eliittiin rekrytoitumiseen sekä eliittiteorian ja valtateorian tarkastelu esimerkkitapauksien valossa	60
7.1. Eliitin sosiaalisen taustan vaikutus eliittiin rekrytoitumisessa.....	60
7.2. Suomen poliittinen eliitti heijastettuna eliittiteoriaan.....	62
7.3. Suomen poliittinen eliitti valtateorian näkökulmasta.....	65
8. Lopuksi: Eliitin sekä eliitin sosiaalisten taustojen olemassaolo ja vaikutukset	70
9. Lähdeluettelo	74

1. Johdanto

Jokainen meistä on varmasti joskus kuullut puhuttavan ja itsekin puhunut eliiteistä. Arkiajattelussa eliitillä ymmärretään yhteiskuntaluokassa korkeimmalla olevaa ihmisjoukkoa. Eliitillä on yleensä korkean asemansa perusteella enemmän valtaa suhteessa ”normaaleihin” kansalaisiin. Erilaisia eliittiryhmiä voivat esimerkiksi olla taloudellinen eliitti, poliittinen eliitti, akateeminen eliitti ja uskonnollinen eliitti.

Itse olen kiinnostunut tutkimaan poliittista eliittiä, koska tämä eliittiryhmä on eniten esillä mm. mediassa ja heidän ammatilliset päätökset ja teot vaikuttavat välillisesti tai välittömästi meidän jokaisen jokapäiväiseen elämään. Lisäksi on erittäin mielenkiintoista tutkia, minkälaisia ovat nämä yhteiskunnan huipulle valikoituneet ihmiset, mitkä ovat heidän koulutustaustansa, minkälaisesta perheestä he ovat lähtöisin ja minkälainen sosiaalinen tausta heillä ylipäättänsä on.

Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia Suomen poliittisen eliitin sosiaalista taustaa. Sitä, että onko tiettyjä menestykseen vaikuttavia tekijöitä kuten esimerkiksi koulutus ja perhetausta? Peritäänkö eliittiasema yleensä vai onko se enemmänkin itse saavutettua? Vastauksien löytäminen näihin sosiaalista taustaa tutkiviin kysymyksiin on tärkeää, koska se palvelee sosiaalisen liikkuvuuden tutkimusta. Eli näin ollen saamme tietoa yhteiskuntamme tasa-arvosta ja mahdollisuuksista sekä siitä, että onko jokaisella meillä oikeasti yhtäläiset mahdollisuudet sosiaalisista taustoistamme huolimatta. (Ruostetsaari, 2003, 145.)

Lisäksi eliittien tutkiminen vallankäytön näkökulmasta on erittäin kiehtovaa. Mitkä ovat eliitin vallankäytön ilmenemismuodot? Onko se sisäistettyä ja legitimoitua vai kriittisyyttä ja vastustusta herättävää? Eliittitutkimuksessa ylipäättänsä minua kiinnostaa pyrkimys ymmärtää valtaa, koska kun tutkimuskohteena ovat eri yhteiskuntaeliitit, voidaan sosiaalisia suhteita tarkastella näistä eri eliittiryhmistä käsin. Näillä eliittiryhmillä on suuri vaikutus yhteiskuntakehitykseen ja vallankäyttöön yhteiskunnassa. Halu ymmärtää valtaa on tärkeää jo itsessään, koska valtaa, vallankäyttöä ja vallantavoittelua esiintyy joka paikassa koko ajan ja koskettaa meitä kaikkia. Eliitti- ja valtatutkimuksella voi myös olla demokratisoiva voima.

Tutkimukseni etenee niin, että seuraavassa luvussa esittelen tunnetuimpia eliittiteorioita niin, että etenen klassisesta eliittiteoriasta moderniin eliittiteoriaan. Näin pystymme vertailemaan toisiaan vastakkain olevia eliittiteorioita koskevia väitteitä. Sen jälkeen esittelen eliittitutkimuksen empiirisiä metodeja eli niitä keinoja miten nykyään eliittejä tutkitaan. Tutkimuksessani Ilkka Ruostetsaaren työt ovat keskeisessä asemassa, koska Suomessa ja ylipäätensä pohjoismaissa on tehty hyvin vähän eliittitutkimusta.

Kolmannessa luvussa esittelen teorioita vallasta, sen eri muodoista ja lajeista sekä vaikutusvallan mittaamista. Kolmannen luvun viimeisessä osiossa määritellään erilaisia valtakonseptioita ja keskitytään eliitin vallan institutionaalisuuteen ja toimijakeskeisyyteen. Tämä kappale on mielestäni tutkimukseni yhden pääajatuksen kannalta hyvin tärkeä, koska siinä määritellään, että onko eliitin valta pääsääntöisesti henkilön persoonaan liittyvää vai instituutioiden ja organisaatioiden kautta ansaittua.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksessani käyttämiäni metodeja, jotka ovat siis sisällönanalyysi ja tapaustutkimus. Sisällönanalyysi on erinäisten sisältöjen kuten erilaisten asiakirjojen ja tekstien analyysiä. Sitä voidaan käyttää väljänä teoreettisena kehyksenä ja se soveltuu tekstien järjestelmälliseen ja objektiiviseen tarkasteluun.

Tapaustutkimuksen käyttämisessä tarkoitukseni on tutkia tiettyä kohdetta eli tässä tapauksessa suomen poliittista eliittiä intensiivisesti. Tapaustutkimuksessa tutkimuskohteena pääsääntöisesti voi olla jokin tietty näkökulma kuten taustatekijät, ajankohtainen asema tai tilanne, ympäristötekijät ja sisäiset ja ulkoiset tekijät, mutta kuitenkin kysymys on monesta yhtäaikaisesti vaikuttavista seikoista. Tapaustutkimuksessa kuten myöskään gradussani tarkoituksena ei ole tehdä suuria yleistyksiä valittujen tutkimushenkilöiden kautta, vaan tuoda spesifimpiä esimerkkejä tutkimukseen. Viidennessä luvussa pääsääntöisesti esittelen Ruostetsaaren eliitin sosiaalista taustaa koskevia tutkimuksia. Siinä käsitellään eri eliittiryhmien sosiaalisen taustan tekijöitä kuten vanhempien tulotasoa ja koulutustason vaikutusta jälkeläisiin, asuinpaikan merkitystä eliittiin pääsemiseen ja poliittisen ideologian periytyvyyttä. Myös tämä luku on graduni kannalta yksi tärkeimmistä, koska eliitin sosiaalisen taustan tutkiminen ja sen vaikutuksen analysoiminen elitisoitumismahdollisuuksiin on keskeisempiä ideoita tutkimuksessani. Lisäksi se on lähempänä nykyaikaisempaa eliittitutkimustapaa, jota on kuitenkin tutkittu verrattain melko vähän.

Sosiaalisen taustan tutkimus antaa eväitä verrata omia tutkimushenkilöitäni ja heidän taustojaan tehtyyn tutkimukseen, mutta se ei kerro vielä tarkalleen vallankäytöstä ja päätöksenteosta. Tosin

tarkkoja vastauksia on hyvin vaikea saada, kun kyseessä on sellaisia asioita, kuin jonkun vallankäytön suhdetta toiseen ja päätöksentekovaltaa. Lisäksi sosiaalisen taustan vaikutus eliittiin rekrytoitumiseen todennäköisesti on vain yksi tekijä monien muiden tekijöiden ohessa. Sosiaalisen taustan vaikutuksien tutkiminen saattaa kuitenkin olla yhteiskunnan valtarakenteiden tuntemuksen ja muuttamismahdollisuuksien kannalta tärkeää. Täytyy tietää mistä tulee, jotta tietää minne mennä.

Kuudennessa luvussa olen jakanut vuoden 2011 hallituksen puolueiden puheenjohtajat ja 1987-luvun hallituksen puolueiden puheenjohtajat kahteen ryhmään. Esittelen heidän sosiaalisia taustoja erilaisten matrikkeleiden antamien tietojen mukaan. Vertailussani on yhteensä kymmenen puoluejohtajaa, joista kuusi on vuoden 2011 hallituksen ja neljä vuoden 1987 hallituksen. Esittelen ensin heidän taustojaan ja vertaan sen jälkeen heidän taustojensa paikkansapitävyyttä heijastettuna Ruostetsaaren eliittitutkimukseen.

Valitsin 2011 vuoden hallituksen, koska se on tuorein hallitus ja kuvastaa hyvin nykyaikaista poliittista eliittiä. Vuoden 1987 hallituksen puolestaan sen takia, koska se on viimeinen 80-luvun hallitus ennen lamaa ja Suomen taloudellisen rakenteen muutosta. Aikaväli nykyisestä hallituksesta on parisenkymmentä vuotta ja eroavaisuudet poliittisesta tilanteesta riittävät suuret.

Seitsemännessä luvussa analysoin tutkimukseni kannalta relevantit ja tärkeät tulokset. Käsittelen luvussa eliittiin rekrytoitumiseen vaikuttavia tekijöitä kuten sitä, että miten tutkimushenkilöiden sosiaalinen tausta on yhtenevä tai eriävä eliittitutkimuksen kanssa ja mitä siitä voidaan yleisesti sanoa tässä tutkimuksessa. Lisäksi analysoin aineistoani eliittiteorian läpi. Mitkä eliittiteorian väitteet pitävät paikkaansa omassa tutkimuksessani ja mitkä ovat kyseenalaistettavissa.

Seitsemännen luvun lopussa analysoin valtateorian yhteyttä sosiaalisen taustan tekijöihin ja yritän selvittää, mitkä sosiaaliset tekijät ovat vallankäytön tuotoksia sekä sitä, että voidaanko suoranaisesti valtaa käyttämällä edetä eliittiin. Valtateorian tarkastelu on kuitenkin relevantimpaa yleisesti eliittitutkimuksen näkökulmasta.

Kahdeksannessa luvussa esittelen johtopäätökseni ko. tutkimuksestani ja arvioin hypoteesieni toteutumista. Lisäksi pohdin, miten aihettani voi laajentaa jatkotutkimuksilla ja syventää eliittiteorian tietämystä esimerkiksi vertaamalla muita eliittiryhmiä keskenään.

2. Eliittiteoria

2.1. Klassiset eliittiteoriat

Eliitin käsite on johdettu latinan kielisistä sanoista *eligere* (tehdä valinta) ja *electa* (valittu osa). Useissa kielissä eliitti viittaa kaikkein parhaimpaan, valittuun osaan (Ruostetsaari, 2002, 42). Eliitin rinnalla ja osin synonyymina eliittiteorioissa käytetään myös käsitteitä hallitseva luokka, poliittinen luokka, aristokratia ja oligarkia (Ruostetsaari, 1992, 12). Yhteiskunnallisessa vallankäytön tutkimuksessa eliittiteoria on pluralismin ja marxismin rinnalle muodostanut pääasiallisen viitekehyksen. Eva Etzioni-Halevy puolestaan määrittelee eliitin intellektuellien kautta. Hänen mielestään intellektuellit ovat eliittiä ja hän määrittelee eliitin vähemmistönä, joilla on vaikutusvaltaa erinäisillä yhteiskunnan osa-alueilla. Näitä erinäisiä yhteiskunnallisia vaikutusalueita voivat olla poliittinen, taloudellinen, sotilaallinen ja kultturellinen. (Etzioni-Halevy, 1985, 15).

Eliittiteorian suosio jäi erityisesti toisen maailmansodan jälkeen marxilaisen luokkateorian varjoon, mutta myös sen saama kytkentä fasismiin ja johtajuuskulttiin vähensi sen harrastaneisuutta. Tämä selittää muun muassa sen miksi saksalaiset yhteiskuntatieteilijät käyttävät mieluummin eliiteistä puhuessaan sanoja ”johtajuryhmät”, ”huippuaseman haltija” ja ”poliittinen luokka”. (Ruostetsaari, 2002, 40.)

Elitismiä ilmeni jo antiikin kreikan aikaan, jolloin elitismin esi-isänä pidetty Platon kirjoitti teoksessaan *Valtio* hallitsevasta luokasta, vartioista, niiden valinnasta koulutuksesta ja elämäntavasta. Teoksessa Platon ei puhu olemassa olevasta valtiosta vaan kuvailee sitä millainen ideaalisen valtion tulisi olla. Sen sijaan varsinaiset eliittiteoreetikot haluavat kuvata tosiasioita sellaisina kuin ne ovat ja oikeastaan jopa väittävät tutkivansa yhteiskunnallisia lakeja. (Ruostetsaari, 1992, 12.)

Platon lähtee rakentamaan omaa ideaalista valtiotaan selvittämällä ensin mihin valtiota tarvitaan. Siihen hän vastaa keskustelussa, että ihminen tarvitsee valtiota erinäisten tarpeidensa tehokkaaseen tyydyttämiseen, koska kukaan ei yksin kykene siihen. Nämä tarpeet saadaan parhaiten tyydytettyä yhteistyöllä niin, että jokainen keskittyy tekemään jotakin missä on hyvä ja jota taidot vastaavat parhaiten. Tämä on edullinen toimintatapa ihmisille ja siis valtion perustamisen perustana ovat ihmisten tarpeet. Askel askeleelta Platon lisää tähän ideaaliseen valtioon kaikenlaisia ammattiharjoittajia kuten maanviljelijöitä, suutareita, palkkatyöläisiä, sotilaita sekä hallitsijoita ja

perustelee nämä valinnat sillä, että kyseiset henkilöt olisivat parhaat mahdolliset vaihtoehdot henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taitojensa perusteella. Platonin mukaan vartijoiden ja hallitsijoiden tehtävät ovat valtion kannalta niin olennaisia ja tärkeitä, että ne kaipaavat eniten harjaannuttamista, koulutusta ja tarkkaa kasvatusta pienestä asti. (Platon, 1981, 63-164.)

Vartijoiden ja hallitsijoiden tärkeyttä Platon korostaa sen takia tosi paljon, koska he toimivat koko valtion turvallisuuden ja pystyssä pysymisen puolesta. Koulutuksessa onkin sen takia tärkeää, että nämä valtiota kasassa pitävät ihmiset kasvatetaan niin, etteivät he ajattele omaa etuaan vaan toimivat yhteisen tehdyn työn ja valtion puolesta. (Platon, 1981, 63-164.)

Eliittiteorian klassikoihin voidaan lukea Gaetano Moscan, Vilfredo Pareton ja Robert Michelsin teokset. Tradition tunnetuimpiin jatkajiin kuuluu James Burnham ja ehkä Floyd Hunter. Klassisen eliittiteorian ydin voidaan kiteyttää Gaetano Moscan väittämään, jonka mukaan yhteiskunnassa on kaksi ihmisluokkaa; luokka jota hallitaan ja luokka joka hallitsee. Eli Moscan mukaan jokaisessa yhteiskunnassa on kaikki tärkeimmät päätökset tekevä väestön vähemmistö. Nämä tärkeät päätökset ovat laaja-alaisia ja vaikuttavat yhteiskunnan moniin eri alueisiin minkä takia niitä usein pidetään poliittisina päätöksinä, vaikka vähemmistö, joka tekee ne päätökset, ei koostu pelkästään poliitikoista. Moscan ”poliittinen luokka” käsittää sekä ne, jotka tekevät poliittisia päätöksiä että ne, jotka vaikuttavat niiden sisältöön. (Ruostetsaari, 1992, 13.)

Robert Michels, joka tunnetaan kuuluisasta teesistään ”oligarkian rautainen laki”, on sitä mieltä, että harvainvallan synty on välttämätöntä silloin kun minkä tahansa yhteisön jäsenmäärä kasvaa niin suureksi, että demokraattinen päätöksenteko vaatii järjestäytymistä eli organisaatiota. Kyse on siis näin ollen enemmänkin määrän muuttumisesta laaduksi. Oligarkian tendenssiä voimistavat demokraattisessa joukkojärjestössä joukkojen johdetuksi tulemisen tarve ja joukkojen kiitollisuus johtajaa kohtaan. (Michels, 1986, 10-11.)

Moscan mukaan siis kaikille yhteiskunnille, sekä heikosti kehittyneille että hyvin kehittyneille, yhteistä on niiden jakaantuminen kahteen luokkaan, hallittaviin ja hallitsijoihin. Hallitseva luokka, joka on aina vähemmistöä henkilömääränsä perusteella, monopolisoi vallan, toteuttaa poliittiset toiminnot ja nauttii vallan tuomista etuoikeuksista. Hallittu luokka vastaa tämän ylemmän luokan elättämisestä ja hallittua luokkaa puolestaan kontrolloidaan laillisin keinoin. Käytännön elämässä me kaikki huomaamme tällaisen hallitsevan luokan olemassaolon. Kaikki tiedämme, että omassa maassamme ja kaikkialla muissakin maissa johtaminen tai hallitseminen on pienen joukon vaikutusvaltaisimpien ihmisten käsissä, joiden hallitsemiseen vähemmistö tahtoen tai tahtomatta

altistuu. Lisäksi jokaisessa poliittisessa organismissa on aina joku yksilö, joka johtaa hallitsevaa luokkaa ja joka on tavallaan valtion kippari. Tosin tämä edellä mainittu henkilö ei aina ole se, jolla on ylin valta lain mukaan. Ajoittain kuninkaan tai keisarin vierellä voi olla esimerkiksi pääministeri jolla on suurempi vaikutusvalta kuin itse hallitsijalla. Hallittava massa kuitenkin tavalla tai toisella vaikuttaa hallitsemisen sääntöihin ja poliittisiin luokkiin. Valtion päähallitsija ei voi myöskään hallita ilman muiden hallitsevien luokkien tukea hänen täytyy saada heidät kunnioittamaan ja tottelemaan hänen käskyjään. (Mosca, 1939, 50-51.)

Klassisten eliittiteoreetikkojen ajoista yhteiskunnat ovat muuttuneet paljon, mutta väite näyttää edelleen pitävän paikkansa sillä missään ei ole yhteiskuntaa, josta puuttuu eliitti. Klassiset eliittiteoreetikot olivat kiinnostuneet ensisijaisesti eliittien kokonaisrakenteesta ja sen toiminnasta, eivätkä yksittäisistä eliittiin kuuluvista henkilöistä ja heidän henkilökohtaisista ominaisuuksista. (Oinas, 2005, 9-10.)

Perustellessaan eliittien väistämättömyyttä, osa kuitenkin korosti yksilöllisiä ominaisuuksia ja lahjakkuutta kun taas osa organisaatiotason tekijöitä (Oinas, 2005, 10). Muodostaessaan sellaisen yhteiskuntaluokan kuin eliitti, Pareto perusteli sen sillä, että teemme erotteluja tiettyjen ryhmien välillä yleisesti muutenkin, kuten erottelemme lapset ja nuoret sekä nuoret ja vanhat. Tämä erottelu perustuu näiden ryhmien ominaisuuksiin. Pareton mukaan eliittiä ovat ne, joilla on tietyllä osa-alueella korkeimmat tarvittavat ominaisuudet ja lahjakkuudet. Hänen näkökulmastaan kyvykkäimmät ihmiset nousevat johtoasemiin heidän lahjakkuuksiensa perusteella. (Pareto, 1963, 1423). Moscan mukaan taas eliittien väistämättömyys johtuu pienemmän massan organisointikyvystä verrattuna liian isoon joukkoon ihmisiä. Hän antaa esimerkin, että konsertissa uniformuun pukeutuneet sata miestä, joilla on yhteisymmärrys, voi voittaa tuhansia miehiä jotka eivät toimi yhteisymmärryksessä. Mutta toisaalta mitä isompi poliittinen yhteisö on, sitä pienempi osuus on hallitsevalla vähemmistöllä verrattuna hallittavaan enemmistöön ja näin ollen hallittavan enemmistön on vaikeampi organisoida hallitsevaa enemmistöä vastaan. Hallitsevan vähemmistön etuna on siis organisoituminen ja tämän vähemmistön jäsenet eroavat massasta tietyiltä ominaisuuksiltaan, mitkä antavat heille tiettyjä materiaalisia, intellektuelleja ja jopa moraalisia etevyyksiä (Mosca, 1939, 53). Michels puolestaan perustaa näkökulmansa asiaan oligarkian rautaisen lain kautta, jossa oligarkioiden näkemykset sekä eroavat että ylittävät rivijäsenten näkemykset. (Oinas, 2005, 10.)

Yksi toinen eliittiteorian keskeisimmistä väitteistä koski eliittirakenteen vaihtelevuutta ja tämän vaihtelevuuden vaikutusta poliittisiin päätöksiin. Moscan mukaan eliittirakenteen vaihtelevuudella

on tärkeä vaikutus yhteiskuntien politiikan rakentumiseen ja niiden sivilisaation tasoon. Rakenteellisten vaihteluiden syvempi erittely vaati sekä eliittien että näiden vaikutuksien luokittelua. (Oinas, 2005, 10-11.)

Pareto puolestaan jakoi eliitin hallitsevaan eliittiin ja ei-hallitsevaan eliittiin. Hallitseva eliitti sisältää Pareton mukaan valtiovaltaan suoraan tai epäsuoraan kuuluvat vaikutusvaltaiset henkilöt ja ei-hallitsevaan eliittiin kuuluvat loput eliitit, jotka eivät vaikuta poliittisiin päätöksiin. Näin ollen yhteiskunta voidaan siis jakaa kahteen osaan: alempaan kerrostumaan, joka tarkoittaa ei-hallitsevaa eliittiä ja korkeimpaan kerrostumaan, joka pitää sisällään hallitsevaa eliittiä. Eliittien kierto edellisen jaon perusteella viittaa tilanteeseen, jossa alemmasta kerrostumasta tulevilla on mahdollisuus heidän kykyjensä perusteella nousta ylempään kerrostumaan hallitsevien eliittien puolelle. Vastaavasti tämä tarkoittaa sitä, että ne eliittiin kuuluvat henkilöt, jotka eivät omaa asemansa edellyttäviä taitoja ja ominaisuuksia pudotetaan pois ylemmästä kerrostumasta. Pareton mukaan tällä tavalla eliitti koostuu aina kyvykkäimmistä ja parhaimmista mahdollisista henkilöistä. Tämän ideaalisen kierron häiriintyminen johtaa hallitsevan eliitin alasajoon ja käytännössä korruptio, varallisuus ja syntyperä antavat etuoikeuden johtavien asemien saavuttamisen. Näin ollen Pareton mukaan siis vain täydellisen kilpailun olosuhteissa kyvykkäimmät nousevat johtaviin asemiin. (Pareto 1963, 1423–1427.)

Kolmannen eliittiteorian väitteen mukaan eliittien ja ei-eliittien välillä on keskinäistä riippuvuutta ja molempien ryhmien teoilla on toisen toimintaan vaikuttavia tekijöitä sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Muun muassa aikaisimmista historian tapahtumista voitiin huomata miten näiden eliittien ja ei-eliittien väliset suhteet vaikuttivat tiettyjen ilmiöiden ilmenemättömyyteen, kuten vallankumousten esiintymättömyyteen (Oinas, 2005, 11). Valtansa, organisaationsa, poliittisten kykyjensä tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vuoksi eliitit voivat aina hyödyntää asemaansa eliitin valta-aseman turvaamiseksi. Eliitti muodostaa koheesiivisen, itsetietoisensa ja yhtenäisen ryhmän. Itsetietoisuus, koheesiivisyys ja yhtenäisyys vahvistaa eliitin asemaan suhteessa muun yhteiskunnan ryhmiin nähden. (Ruostetsaari, 1992, 14.)

2.2. Moderni eliittiteoria

Klassisen eliittiteorian mukaan vaikuttaisi ilmeiseltä, että elitismia ja demokratiaa ei pidetä mahdollisena yhtäaikaaisesti. Muun muassa Pareton ja Moscan töiden pääasiallisena tavoitteena oli hävittää myytti demokratiasta. Tosin kaikki teoretikot eivät olleet tätä mieltä. Elitismia ja demokratiaa yhtäaikaaisesti mahdollisena pitäneet teoretikot ovat nimittäneet sitä pluralistiseksi. Vastustajat taas käyttivät termejä demokraattinen elitismi tai demokratian eliittiteoria. (Ruostetsaari, 1992, 19.)

Yhteistä klassisille eliittiteorioille on vastakkainasettelu massan ja eliitin välillä. Koska massa on apaattinen ja kykenemätön tekemään päätöksiä, eliitti, jolla on kaikki tarvittavat taidot ja kyvyt päätöksentekoon tekee massan puolesta nämä päätökset. Nykypäivänä kuitenkin on nähtävissä selkeästi, että yhteiskunnissa on poliittisia ja yhteiskunnallisia liikkeitä, jotka nimenomaan massat ovat organisoineet. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa ydinaseiden vastainen liike, jonka alullepanijat olivat tavalliset ihmiset, jotka kuuluivat tähän niin sanottuun massaan. Joukkoliikkeiden olemassaolo osoittaa mahdolliseksi ihmisten organisoitumisen itse ja ottaa aloite omiin käsiinsä.

Nämä yhteiskunnalliset liikkeet ja niiden olemassaolo minimoit, ellei jopa kokonaan välttä oligarkkisia tendenssejä. (Ruostetsaari, 1992, 20.)

Pareton mukaan eliitti on jokaisella inhimillisen toiminnan alueella. Hallitseva eliitti joutuu kamppailemaan vastaeliitin kanssa vallasta. Olennainen kysymys on miten valitaan useamman eliitin väliltä se oikea ja pätevä eliitti. Jos valinta tehdään vaaleilla, niin silloinhan massa on se, jolla on valta ja demokraattis-pluralistinen malli tulee hyväksyä elitistisillä ehdoilla. Eliitti siis johtaisi, mutta massat olisivat kuitenkin viime kädessä se joukko, joka siitä päättää. Myös ranskalainen filosofi Raymon Aron hyväksyy oligarkian vallan yhteiskunnasta, mutta ei kuitenkaan väitettä yhdestä eliitistä. Hän katsoo, että eliittejä on olemassa, mutta mikään eliitti ei hallitse yksinään ilman minkäänlaista vastalauseita. Hänen mukaansa eri organisaatioilla on omat eliittinsä ja nämä kilpailevat keskenään. Aronin mukaan on siis olemassa johtajia ja suhteellisen passiivinen massa, mutta välttämättömyys saavuttaa valta vaaleilla tekee eliitin vastuulliseksi massalle ja varmistaa ettei yksi eliitti monopolin tavoin aina ole vallassa. Elitistinen pluralismi yhdistää eliittivallan useiden eliittien olemassaoloon (Ruostetsaari, 1992, 20-21). Myös Geraint Parry arvioi, että, vaikka poliittiset resurssit ovat epätasaisesti jakautuneet, se ei merkitse sitä, että yhteiskunnassa on vain yksi hallitseva eliitti. Yhteiskunnan eri sektoreilla on useita eri eliittejä, jotka eivät ole päällekkäisiä eivätkä toisistaan täysin erillään olevia vaan dynaamisia ajan ja paikan mukaan (Tuittu, 1994, 50).

Demokraattinen eliittiteoria ei todistettavasti ole aukoton, sillä sen kattavuutta voimme lähteä kritisoimaan. Demokraattinen eliittiteoria kattaa nimittäin vain poliittisen eliitin ja jättää huomioimatta muut eliitit kuten businesseliitin ja virkamieseliitin. Muun muassa businesseliitti ei tule valituksi vaaleilla eikä näin ollen suuryritysten johtopaikkoja valita kansan äänten perusteella. Tämän eliittiryhmän päätöksillä toisinaan saattaa jopa olla merkittävämpi vaikutus kansalaisten elämään eikä tämän eliittiryhmän jäsenet ole vaaleilla kontrolloitavissa. (Oinas, 2005, 15). Eliittipluralistien mukaan erilaiset ja keskenään kilpailevat eliitit kontrolloivat toinen toisiaan. Tämä taas on ristiriidassa C. Wright Millsin keskeisen väittämän kanssa, että eliitit eivät kilpaile keskenään vaan muodostavat kohesiivisen valtaeliitin, jonka sisällä vuorovaikutus ja kommunikaatio on tiivistä. (Ruostetsaari, 2002, 54.)

2.3. Eliittitutkimuksen metodit

Empiirinen eliitteihin kohdistuva tutkimus on ollut suosiossa klassisten eliittiteoreetikkojen jälkeen. Nykyään eliittiteorioita ei pidä tarkastella niinkään tieteellisinä totuuksina vaan lähteinä hypoteeseille esimerkiksi yhteiskunnan valtarakennetutkimuksissa. 1970-luvun jälkeen eliittianalyysin tutkimus on kasvanut huomasti valtarakennetutkimuksissa. Tämä niin kutsuttu neolitismi ei ole sama kuin klassinen eliittiteoria vaan se on saanut vaikutteita pluralismista ja marxismista. Olennainen painotusero on ollut eliittien päätöksenteon autonomisuus ja nykyään taas eliittien toiminnan ja päätöksenteon rajoitteina katsotaan vaikuttavan ulkoiset tekijät kuten yleinen mielipide ja taloudelliset resurssit. Empiirinen eliittitutkimus keskittyy tutkimaan eliittien luonnetta tai kansallisten eliittien integraatiota. Empiirisessä eliittitutkimuksessa käytettyjä metodeja voidaan luokitella neljään kategoriaan: 1. eliittien sosiaalisten taustojen rekrytointimallien tutkimus, 2. institutionaalisten asemien tutkimus, 3. päätöksentekoprosessin tutkimus ja 4. Asiantuntijamenetelmät. (Ruostetsaari, 1992, 39-40.)

Eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimus on keskeinen näkökulma tutkielmassani. Kiehtovinta juuri tässä näkökulmassa on se, että näitä tekijöitä tutkimalla jokainen ihminen saa ehkä edes ajatuksen tasolla tasavertaisen lähtökohdan itselleen ja tulevaisuuden tavoitteilleen. Hypoteesinani on nimittäin, että johtavaan asemaan tai eliittiin haluavilla ei tarvitse olla välttämättä ennestään suhteita ja verkostoja eliitteihin, jotta pääsee osaksi eliittiyhteisöä. Toki uskon, että nämä edulliset sosiaaliset taustat edesauttavat tavoitteellista ihmistä pääsemään osaksi

eliittiä, muttei ole kuitenkaan missään nimessä ainut edellytys, ainakaan Suomessa, jossa meillä on (toistaiseksi vielä) ilmainen koulutusjärjestelmä ja jonka kautta siis myös tasa-arvoiset lähtökohdat.

Eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimuksen taustalla on se, ajatus, että koulutus, yhteiskuntaluokka ja syntyperä muovaa asenteita ja poliittisia mielipiteitä. Yhteisen sosiaalisen taustan on katsottu edistävän eliittiryhmien koheesiota. Tällä lähestymistavalla on pyritty myös selvittämään mm. koulutuksen vaikutusta eliittien otokseen yhteiskunnasta ja samalla siis pyritty selvittämään mahdollisuuksien jakautumista yhteiskunnassa. Lähestymistapaan yksinomaisena metodina liittyy kuitenkin rajoitteita. C. Wright Mills havaitsee teoksessaan *The Power Elite* suurimman osan eliitistä edustavan tätä niin sanottua yläluokkaa. (Ruostetsaari, 1992, 40.)

Millsin mielestä valtaeliitin syntyperä ei merkitse sitä, että he edustavat vain huipputasoja. He voivat sosiaalisina tyyppinä muodostaa väestön poikkileikkauksen ja näin ollen siis esimerkiksi korkeissa asemissa olevat voivat olla köyhien ja alhaista syntyperää olevien ideologisia edustajia. Sama pätee myös toiseen suuntaan eli alhaista syntyperää olevat voivat taas edustaa eliitin intressejä. Millsin mukaan kaikkien niiden, jotka edustavat tietyn kerrostuman intressejä ei tarvitse kuulua siihen tai hyötyä siitä. Lopuksi kaikki ei Millsin mukaan edes tule valituksi asemaansa taustojensa perusteella vaan nimenomaan heidän asiantuntijataitojensa ja tietojensa perusteella. Edellä mainitut perusteet ovat Millsin mukaan ilmeisiä perusteita, miksi valtaeliitin sosiaalinen tausta ja ura ei mahdollista johtopäätösten tekemisen eliittiteorian suunnasta. (Ruostetsaari, 1992, 40-41.)

Mills toteaa, että tällä lähestymistavalla voidaan selvittää elitisoitumisen joitakin edellytyksiä, sillä yhteinen tausta, koulutus ja arvomaailma voi lisätä henkilöiden välistä koheesiota, joka puolestaan edistää henkilöiden liikkuvuutta eri instituutioiden välillä. On selvää, että eliittitutkimuksessa tämä lähestymistapa ei ole riittävä vaan se tulee täydentää muilla metodeilla. (Ruostetsaari, 1992, 41.)

Toinen keskeinen lähestymistapa on institutionaalisten asemien tutkimus. Lähestymistavan käyttö perustuu siihen, että tutkija selvittää yhteiskunnan eri sektoreilta eri instituutioita, joilla on merkittävä rooli yhteiskunnassa ja pääsevät käsiksi valtaresursseihin. Tämän jälkeen määritellään kunkin instituution tai organisaation niin sanotut avainasemat, jonka jälkeen määritellään eliitin jäseneksi kyseiset asemien haltijat. Lähestymistapa on täysin päinvastainen kuin edellä mainittu lähestymistapa, koska tässä lähestymistavassa valtakonseptio on puhtaasti formaalinen ja itse toimija ja sen toiminta tavallaan jää sen ulkopuolelle. (Ruostetsaari, 1992, 41.)

Päätöksentekoprosessien tutkimuksessa eliittien olemassaolo on selvitettävä päätösten muotoutumisen perusteella ja täytyy osata identifoida päätöksentekoprosessiin osallistuvat, vaikuttajat sekä toimijat. Tämä lähestymistapa on vallan mainio esimerkki pluralistisesta valtakonseptiosta. Painavin kritiikki tässä lähestymistavassa kohdistuu siihen, että on vaikeaa määritellä eliitin käyttämän vaikutusvallan alaa. Resurssien puute kuten esimerkiksi rahan ja henkilöstön, aiheuttaa sen, että ei pystytä tekemään kovinkaan laajoja ja kattavia päätöksentekoprosessien analyyseja, jotka kuitenkin pyrkivät koskemaan kokonaisen sektorin tai yhteiskunnan valtarakennetta koskevia yleistyksiä. Näin ollen tutkittavien kohteiden objektiivinen valinta osoittautuu monesti kyseenalaiseksi ja kysymyksiä herättäväksi. Tämän vuoksi pitäisi kenties tutkia yhteiskunnan niin sanottuja avainpäätöksiä. Avainpäätösten tutkiminenkaan ei ole aukoton lähestymistapa, koska harvoin on käytettävissä tarpeeksi resursseja kovinkaan monen päätöksentekoprosessin analysoimiseen. Painavin puute lähestymistavassa on kuitenkin sen yksiulotteisuus. Osallistuminen päätöksentekoon ei nimittäin ole sama asia kuin vallankäyttö (Ruostetsaari, 1992, 42.)

Päätöksentekoprosessi käsittää useita eri vaiheita kuten aloite-, valmistelu-, toimeenpano ja seurantavaiheet ja, jos eliitti käyttää valtaansa ratkaisuvaiheessa, se ei välttämättä ole keskeisin vaikuttaja muissa vaiheissa, kuten valmisteluvaiheessa, joka on useimmiten ratkaisun kannalta hyvin avainasemassa oleva vaihe. (Ruostetsaari, 1992, 42-43). Hyvä esimerkki tästä on päätöksenteko politiikassa, jossa poliitikot tekevät päätöksiä, mutta aloite on saattanut tulla virkamiehiltä, kansalta tai etujärjestöiltä. Näin ollen siis jonkin asian muuttaminen tai ennallaan pitäminenkin ei ole yksinomaan suoranaisesti päätöksentekijöiden käsissä vaan vallan voidaan katsoa olevan myös aloitteentekijöillä.

Poliittisissa vallankäyttötutkimuksissa useimmiten keskitytään politiikkojen välisiin tai johtajien ja johdettavien välisiin ristiriitoihin ja konflikteihin. Edward C. Banfield väittää teoksessaan *Political influence*, että vallan käyttöä tapahtuu silloin, kun on olemassa jokin kiista ja, että kiistaton tilanne ei ole mielenkiintoista. Hänen mukaansa tasaisen kehityksen aikana ei siis tapahdu mitään erikoista ja mielenkiintoista, mutta todellisuudessa yhteiskunnan luonteen ymmärtämiseksi tämä status quo voi olla avainasemassa yhteiskunnan luonteen ja arvojen ymmärtämiseksi. Erimielisyyden puutteesta ei kuitenkaan voida vetää johtopäätöstä ettei vallankäyttöä tapahdu, koska konfliktien puuttuminen voi olla osoitus myöskin siitä, että jokin ideologia on menestyksekkäästi saanut hyväksynnän yhteiskunnassa sekä poliitikoilta että kansalta. Tämä menestys on näin ollen voinut estää taas joidenkin toisten vaihtoehtojen nousun agendalle, jolloin voidaan perustellusti sanoa vallankäytön toteutuneen. (Ruostetsaari, 1992, 43.)

Viimeisin lähestymistapa on eliittien identifointi asiantuntijamenetelmällä, joka perustuu siihen, että asiantuntijat nimeävät ne henkilöt, joilla on eniten valtaa yhteisössä. On jopa todettu, että toisinaan toimijan maine on tärkeämpää kuin toimija toiminta ja vallankäyttö. Metodien käyttö rajoittuu lähinnä pienten yhteisöjen tutkimisessa kuten kuntien valtarakenteiden analysoinnissa. Tämän lähestymistavan heikkous perustuu vaikeuteen erottaa yhteisön johtajien toiminnan ja vallankäytön alueen määrittämiseen. Metodien hyödyllisyys rajoittuu yksinkertaisiin ja pieniin sosiaalisiin yhteisöihin, mutta kansallisella tasolla metodia sovellettaessa se jää liian kapea-alaiseksi ja puutteelliseksi (Ruostetsaari, 1992, 43–44.)

Metodien menestys on riippuvainen myös asiantuntijapaneelin jäsenten valinnasta. Pluralistien mielestä tutkijat ovat tässä metodissa paneelin jäsenten armoilla, kun taas jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, ettei paneelin vaihtamisella ole olennaista vaikutusta tutkimustuloksiin. Tieto siitä ketkä käyttävät valtaa rajoittuu päätöksentekoaarenoille ja heidän jäsenilleen, jotka useimmiten ovat myös eliittiä. Ne asiantuntijat, jotka jäävät näiden päätöksentekoaarenoiden ulkopuolelle saattavat muodostaa subjektiivisia valtarakennetta koskevia ennakkokäsityksiä. Tutkijan tulee myös luottaa paneeliin osallistuvien asiantuntijoiden tietoihin ja haluun jakaa rehellistä tietoa. Näin ei kuitenkaan aina käy, koska asiantuntija paneeli voi pyrkiä määrittämään vaikutusvaltaisiksi sellaisia ihmisiä, joiden resurssit takaavat periaatteessa suuren vaikutusvallan heille, mutta, jotka eivät välttämättä käytä sitä todellisuudessa. (Ruostetsaari, 1992, 43–44.)

Edellä tarkastellut menetelmät ovat jääneet ideaalitasolle, koska yhä useammin niitä on alettu yhdistelemään toisiinsa. Liikkeelle on voitu lähteä esimerkiksi institutionaalisen asemien lähestymistavalla ja siitä jatkettu asiantuntijamenetelmällä analyysin syventämiseksi. Edellä mainittujen metodien lisäksi eliittitutkimuksissa on käytetty myös monia muita metodeja kuten sisällönanalyysiä, jossa pyritään saamaan selvyttä siihen, miten eliitit manipuloivat ja käyttävät symboleja. (Ruostetsaari, 1992, 46.)

Mielenkiinto eliittitutkimusta kohtaa kasvoi 1970 puolivälin jälkeen. Suomessa mielenkiinnon lisääntyminen kyseiseen ilmiöön on ollut myös havaittavissa, vaikkakin se on rajoittunut yhteiskunnan eri sektoreihin tai ammattiryhmiin. Hyvänä osoituksena väitteestä on se, että 1989 julkaistiin kaksi väitöskirjaa, jotka kuuluivat eliittitutkimuksen piiriin. (Ruostetsaari, 1992, 47.)

Eliittiteoreetikoiden mielestä pienestä ryhmästä muodostuvaa eliittiä ei voida kontrolloida ja klassinen eliittiteoria on teoria hallitsevasta eliitistä. Tässä suhteessa pluralistinen eliittiteoria eroaa klassisesta eliittiteoriasta siten, että pluralistien mukaan differentoituneissa yhteiskunnissa julkisten asioiden hoitaminen ja päätöksien tekeminen hajaantuu monille eri ihmisryhmille eli eliiteille, joilla on muun muassa erilaiset arvot ja rekrytointimallit. Pluralistit pitävät näitä erilaisia eliittiryhmiä epätasa-arvoisina ja ovat sitä mieltä, että moderneissa yhteiskunnissa ei ole vain yhtä hallitsevaa eliittiä. Kun klassisten eliittiteoreetikkojen mielestä siis valta on kumuloituvaa ja valta sekä muut resurssit kytkeytyvät aina jollain tapaa toisiinsa, pluralistit toteavat, että nämä asiat eivät välttämättä liity toisiinsa. (Ruostetsaari, 1992, 47.)

Yhden hallitsevan eliitin olemassa olevassa yhteiskunnassa on vaikea aidosti kuvitella demokratian toteutumista, mutta myöskään useiden eri eliittien sovittaminen yhteen demokratian kanssa ei ole mutkatonta. Eräässä ruotsalaisessa valtatutkimuksessa demokratian toteutuminen perustellaan demokraattisen elitismien kautta siten, että tärkeämpänä pidetään eliittien luonnetta kuin olemassaoloa. Tämä tarkoittaa, että erinäisiä keskenään kilpailevia eliittejä tulee pystyä valvomaan ja tavallaan heidän valintaansa tulee pystyä vaikuttamaan esimerkiksi äänestyksen avulla. Näin ollen siis kyseisen valtatutkimuksen perusteella yhteiskunta määritellään demokraattiseksi demokraattisen eliittiteorian kautta eikä klassisen demokratiateorian pohjalta. (Ruostetsaari, 1992, 48.)

Edellinen väite demokraattisen yhteiskunnan toteutumisesta demokraattisen eliittiteorian pohjalta on hieman ristiriitainen, sillä demokraattinen elitismien keskeisenä arvona ei ole kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen heitä itseään koskeviin päätöksiin. Se ei myöskään mahdollista kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia läheskään kaikkien eliittien toimintaan kuten taloudellisen- ja joukkotiedotuseliitin kontrollointiin, vaan lähinnä poliittisen eliitin ja välillisesti myös virkamieseliitin. Näin ollen emme voi sanoa, että kummassakaan eliittiteorian tapauksessa toteudu kansanvalta klassisen demokratian periaatteiden mukaisesti, mutta voimme kuitenkin sanoa, että yhteiskunta, jossa on useampi keskenään kilpaileva eliitti, on lähempänä demokratiaa kuin yhden eliitin hallitsema yhteiskunta. (Ruostetsaari, 1992, 48.)

3. Teoriaa vallasta ja vallankäytöstä

3.1. Valta ja sen määritelmä

”Vallalla on taipumus turmella ihmistä ja absoluuttinen valta turmelee absoluuttisesti”, kirjoitti lordi John Acton vuonna 1887 kirjoittamassaan kirjeessä (Paloheimo & Wiberg, 1996, 82). Valtaa ja vallankäyttöä ilmenee yhteiskunnassa ja kaikkialla jatkuvasti. Ihmiset käyttävät valtaa eri elämänalueilla kuten perheissä, yrityksissä, kaduilla ja kirkossa. Pankeilla on valtaa lainanottajiin, lääkäreillä potilaisiin ja liikennepoliisilla liikenteessä kulkeviin. Poliittisessa elämässä vallalla on kuitenkin erityisen keskeinen rooli, sillä poliittisen toiminnan ytimenä on vallankäyttö ja mm. Max Weber määritteli valtion ja sen piirteet vallan avulla. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 51.)

Politiikka on jatkuvaa vallankäyttöä, siinä taistellaan vallankäytöstä, toisen alistamista omaan valtaan, alistumista toisen valtaan ja toisen vallankäytön vastustamista. Poliitikolle valta on työkalu omien tavoitteiden ja päämääriensä saavuttamiseksi ja jokainen poliitikko pyrkii saavuttamaan tietynlaista valtaa. Mutta valtaa ei käytä vain poliitikot vaan jokainen käyttää valtaa kaiken aikaa, täten se on yleisesti yhteiskunnallisesti tärkeä ja mielenkiintoinen ilmiö. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 51–51.)

Vallan avulla saadaan aikaan asiantiloja, mikä tarkoittaa sitä, että sillä voidaan saada aikaan muutosta, mutta myös ylläpitää asiantiloja. Tilanteesta riippuen välillä asiantilojen säilyttäminen voi olla vaikeampaa ja toisinaan taas muutosten aikaansaaminen. Valta ei kuitenkaan toimi itsekseen vaan siihen liittyy vallankäyttäjä. Arkipuheessakin sanomme usein, että jollakin on paljon valtaa ja jollakin taas vähemmän. Näin ollen valta käsitetään usein jonkun ihmisen ominaisuudeksi, joka säilyy aina samalla tavalla kuten silmienväri. Vaikkakin ihmisen valta päinvastoin on aina sidottu tiettyyn tilanteeseen ja tapahtumaan, sillä jollakin voi olla esimerkiksi töissä paljon valtaa, mutta perhe-elämässä ei niinkään. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 52–53.)

John Elsterin vallan määritelmän mukaan valta on toimijan A kykyä käyttää valtaa edistääkseen päämääräänsä tiettyjä keinoja käyttäen. Toimijan A:n tulee kuitenkin olla tietoinen niistä välineistä ja keinoista, joita käyttää päämääriensä saavuttamiseksi ja se on vallankäytössä yksi olennaisimmista tekijöistä. Näiden keinojen tunteminen edellyttää tietoa vallitsevista säännönmukaisuuksista ja muun muassa käyttäytymiseen vaikuttavista tekijöistä. Tiedon lisäksi

vallankäyttäjällä tulee olla realistinen käsitys vallankäytön keinoista. Tämä koko määritelmä jättää kuitenkin varjoon yhden olennaisen piirteen, nimittäin sen, että vallankäytön kohteiden vastustuksen, sillä vallankäytön kohteet eivät aina kyseenalaistamatta alistu vallankäyttöön vaan monesti saattavat vastustaa heihin kohdistuvaa vallankäyttöä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 53.)

Robert Dahlin mukaan vaikutusvalta on esimerkiksi yhdistysten, organisaatioiden, yritysten ja valtioiden välinen suhde. Vaikutusvalta on siis toimijoiden välinen suhde, jossa toimija saa muut toimijat tekemään jotakin sellaista mitä he eivät tekisi muutoin. Eli kun A saa B:n tekemään y:n x:n sijasta voimme sanoa, että A:lla on vaikutusvaltaa B:hen. Kun A ei saa B:tä tekemään y:n vaan tämä tekeekin x:n, voidaan sanoa, ettei A:lla ollut valtaa B:hen. Mutta seuraamalla sitä, että tekeekö B x:n vai y:n ei riitä vielä luokittelemaan B:n käyttäytymistä tai reaktiota. A voi muuttaa nimittäin B:n asennetta nimittäin niin, että, vaikka B ei teekään y:tä vaan x:n, se voi lisätä B:n alttiutta tehdä y:n. Näin ollen x ja y eivät olisi riittäviä kuvaamaan B:n käyttäytymisen muutosta. Jotta voimme tehdä lisätäsmennyksiä B:n käyttäytymisestä, meidän tulee ottaa mukaan kaavaamme lisää toimijoita. Esimerkiksi, jos A haluaa B:n tekevän y:n, mutta B tekeekin C:n painostuksesta x:n, vaikka muissa olosuhteissa olisikin voinut toimia A:n haluamalla tavalla, voimme todeta, että C:llä on B:hen enemmän vaikutusvaltaa kuin A:lla. (Dahl, 1971, 38–41.)

Uusimmat vaikutusvaltaa ja vaikutusvallan käsitettä koskevat tutkimukset osoittavat, että täydellisen kuvauksen saamiseksi tulisi vastata kuuteen kysymykseen systeemin jokaisesta toimijasta. Jotta tutkimus olisi mahdollisimman yksinkertainen, tulee keskittyä vain yhden toimijan vaikutusvaltaan.: 1. Mihin muihin toimijoihin hän vaikuttaa? Tätä toimijoiden ryhmää nimitetään hänen vaikutuspiiriikseen. 2. Missä asioissa hänellä on vaikutusvaltaa toimijoiden joukkoon? Vaikuttaako hän esimerkiksi heidän musiikkivalintaansa tai uskomuksiinsa vapaudesta? Näitä eri vaikutusvallan asioita nimitetään vaikutusvallan alaksi. 3. Mitä keinoja hän käyttää vaikuttaakseen heihin eli mitä poliittisia voimavaroja tai perusarvoja hänellä on? 4. Kuinka luotettava hänen vaikutuksensa on? Eli miten todennäköisesti toimijat toimivat halutulla tavalla? 5. Miten voimakasta hänen vaikutuksensa on eli paljon tai pitkälle vaikutusvallan käyttäjä saa toimijat toimimaan? jos siis vaikuttajayksilö saa toimijat tekemään jotakin sellaista, mikä on toimijoilla melko yhdentekevää, vaikuttajayksilön vaikutus on heikkoa, mutta, jos vaikuttajayksilö saa toimijat tekemään jotakin sellaista, mitä he vastustavat, vaikuttajayksilön vaikutusvalta on hyvin voimakas. Kuudes ja viimeinen kohta on, että minkä hinnan vaikuttajayksilömme joutuu maksamaan yrittäessään vaikuttaa muihin toimijoihin? Eli pääseekö hän päämääräänsä käyttämällä suhteellisen vähän voimavaroja ja keinoja, joita hän pitää suhteellisen helpoiksi vai joutuuko hän tekemään suuria uhrauksia ja käyttämään kalleimpia voimavarojaan? Käytännön elämässähän saattaa myös

käydä niin, että A joutuu käyttämään B:hen niin paljon voimavaroja toiminnan x aikaansaamiseksi, että siitä saatava hyöty jää pienemmäksi, kuin, että A jättäisi käyttämättä voimavarojaan B:hen x:n aikaansaamiseksi. (Dahl, 1971, 41–43.)

Vaikutusvallan mittaaminen on hyvin hankalaa ja tuskin saamme koskaan täsmällistä vastausta siihen, koska meillä monesti puuttuu välttämätön informaatio. Esimerkiksi kysymykseen, että ”mikä on eri auktorien suhteellinen vaikutusvalta?”, todella vaikea löytää tarkka vastaus. Kenellä esimerkiksi on kaupungissa eniten vaikutusvaltaa koulujen määrärahoihin tai kuka vaikuttaa pormestariin eniten? Halutaan siis selvittää kuinka paljon valtaa on toimijalla A toimijaan B ja halutaan verrata eri auktorien vaikutusvaltaa muihin. (Dahl, 1971, 43.)

Vaikka edellä mainittuihin kysymyksiin on todella vaikeata vastata, olisi miltei mahdotonta keskustella politiikasta vertailematta eri toimijoiden vaikutusvaltaa. Jopa demokratian ja diktatuurin erottamiseksi toisistaan pitää arvioida kansan ja johtajien vaikutusvaltaa toisiinsa. Aristoteleen kuuluisa hallintotapojen luokittelu sen mukaan, että onko valta yhdellä, harvoilla vai monilla, antaa olettaa, että vaikutusvallan suhteellisia määriä voidaan mitata ja näin ollen myös vertailla. Sillä, jotta pystytään vertailemaan poliittisia järjestelmiä, pitää osata ensin määritellä kenellä järjestelmässä on eniten valtaa jne. Yritykset verrata eri toimijoiden vaikutusvaltaa poliittisessa järjestelmässä on aiheuttanut epäselvyyksiä politiikan tutkimuksessa. Suurin syy todennäköisesti epäselvyyteen on se, että käytetään liian monia erilaisia vaikutusvallan mittareita ja niitäkin melkein aina implisiittisesti eikä niinkään selvästi ilmaistuna. (Dahl, 1971, 43–44.)

Valta ja riippuvuus toimivat suhteessa toisiinsa. Vallankäyttäjällä A on vallanalaiseen B sitä suurempi valta, mitä riippuvaisempi B on A:sta. Ja vastaavasti mitä riippumattomampi B on A:sta, sitä vähemmän valtaa A:lla on B:hen. Riippuvuus johonkin voi perustua moniin asioihin, esimerkiksi lapsi on riippuvainen vanhempiensa huolenpidosta ja aikuiset muiden kontrolloimista voimavaroista kuten työpaikoista. Näin ollen myös voidaan sanoa, että mitä enemmän B:llä on korvaavia voimavaroja A:n kontrolloiville voimavaroille, sitä riippumattomampi B on A:sta. Joskus sekä A että B ovat riippumattomia toistensa voimavaroista, jolloin ne ovat myös riippumattomia toisten vallankäytöstä. Toisinaan taas sekä A että B ovat hyvin riippuvaisia toistensa hallitsemista voimavaroista jolloin he myös ovat hyvin riippuvaisia toistensa vallankäytöstä ja näin ollen ovat myös helpommin valmiimpia solmimaan keskinäisiä vuorovaikutuksia säänteleviä pelisääntöjä. Heidän välillään voidaan sanoa olevan suuri keskinäisriippuvuus. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 54.)

Joskus useampi vallankäyttäjät yrittää käyttää valtaa samanaikaisesti samaan vallanalaiseen ja vielä siten, että vallanalainen ei pysty kuin tottelemaan yhtä vallankäyttäjää. Totellessaan yhtä vallankäyttäjää, joutuu vallanalainen olemaan tottelematta toista vallankäyttäjää, jolloin vallanalainen on ristipaineen alaisena ja valta on ristipainetilanteessa. Ristipainetilanteen hankaluus määräytyy vallanalaiselle sen mukaan miten vallankäyttäjät yrittävät valtaa häneen käyttää. Jos vallankäyttäjät uhkaavat vallanalaista rangaistuksella tilanne on vallanalaiselle kiusallinen ja epäedullinen käyttäytyi hän miten tahansa. Jos vallankäyttäjät tarjoavat hänelle palkintoja, vallanalainen on paljon miellyttävämmässä tilanteessa ja vallanalainen voi jopa kilpailuttaa vallankäyttäjää ja voi esittää kilpaileville vallankäyttäjille vaatimuksia. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 54–55). Tällaisia tilanteita on paljon käytännön elämässä, sekä poliittisessa ympäristössä että liiketoimintaympäristössä. Yleisempää tämä on monesti liiketoimintaelämässä, jolloin yritykset kilpailevat päivittäin asiakkaista erinäisin etuuksin. Mitä enemmän vaihtoehtoja markkinoilla on sitä paremmat kilpailutusedellytykset asiakkailla on. poliittisessa ympäristössä tämä näkyy muun muassa vaaliaikaan jolloin eri puolueet ja ehdokkaat yrittävät erinäisin lupauksin saamaan mahdollisimman paljon äänestäjiä puolelleen. Tässäkin huomaamme selkeästi, että valtaa käytetään jatkuvasti erinäisissä toimintaympäristöissä, vaikkamme aina sitä vallankäytöksi tiedostaisikaan.

3.2. Vallan viisi lajia

Valtaa voidaan käyttää monella eri tavalla ja näitä tapoja sanotaan vallan lajeiksi tai vallankäytön tavoiksi. Valtaa voidaan käyttää rankaisemalla, palkitsemalla, käyttämällä auktoriteettiasemaa, sosiaalistamalla ihmiset joihinkin tiettyihin normeihin ja sääntelyllä eli esimerkiksi säätämällä lakeja tai tiettyjä sääntöjä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 55.)

Rankaiseminen ja rangaistuksella uhkaaminen on yksi vanhimpia ja tavallisimpia vallankäytön tapoja. Se on toimenpide jolla A (vallankäyttäjät) saa B:n toimimaan haluamallaan tavalla uhaten häntä kärsimyksellä tai haitalla. Rangaistusvaltaa käytettäessä ihmisiä uhataan siis epäsuotuisilla seurauksilla tai niiden uhkauksilla. esimerkiksi kansanedustajan saamat nuhteet ovat rangaistuksia kansanedustajalle ja tämä toimii myös varoittavana tekijänä muille kansanedustajille, siitä mitä seuraa epätoivotusta käyttäytymisestä. Vallankäyttö rangaistuksen avulla toimii siis myös pelotteena ja näin ollen ennalta ehkäisee epätoivottua käyttäytymistä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 55–56.)

Jotta A saa B:n tottelemaan A:n tulee järkevästi mitoittaa uhkaamansa rangaistus siten, että rangaistuksen vastaanottaminen olisi B:lle suurempi haitta kun sen tekemättä jättäminen. Tällöin B:llä on kannustin totella A:ta eikä A:n tarvitse tosissaan ruveta rankaisutoimenpiteisiin, koska A:lle rankaisutoimenpiteisiin ryhtyminen saattaa olla myös epäedullista esimerkiksi psyykkisesti vastenmielistä. Lisäksi hän joutuisi käyttämään aikaa ja vaivaa rangaistuksen toimeenpanemiseksi. Rangaistusuhan alla vallankohde voi valita totteleeko vallankäyttäjää vai ei, mutta rankaisemisessa sen sijaan vallanalaiselle ei jätetä valinnanvaraa vaan kyse on pakkotilanteesta. rankaisumuotoja ja keinoja on monenlaisia. Niitä voivat olla kurittaminen, sakottaminen, heitteillejätö jne. Kautta historian suurimpia vahinkoja aikaansaaneita rankaisukeinoja ovat olleet sodat. Ne ovat olleet valtioiden ja eri väestöryhmien välisiä pakottamisen ja rankaisemisen tapoja ja keinoja. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 56–57.)

Lakot ja työsulut ovat työmarkkinajärjestöjen tavallisimpia rangaistuksia. Työntekijäosapuoli voi uhata työnantajaa lakolla parantaakseen työolosuhteita tai korottaakseen palkkaa, jos työnantaja ei vapaaehtoisesti suostu neuvotteluun. Lakon toteutuminen on työnantajalle todella epäedullista, koska lakon aikana, jolloin työntekijät kieltäytyvät tekemästä töitä, saattavat työnantajat menettää myyntituloja ja saattavat jopa pysyvästi menettää joitain asiakkaitaan. Toisaalta myös työnantajat voivat uhata työntekijöitä työsululla, jolloin työnantaja keskeyttää sekä työnteon että palkanmaksun. Palkanmaksun keskeytyminen saattaa lisätä työntekijöiden kuuliaisuutta työnantajaa kohtaan. Muita huomattavia ja tavallisimpia rangaistuskeinoja yhteiskunnassa ovat lait, joita jokaisen kansalaisen tulee noudattaa. Kansalaiset rangaistusuhanalaisina noudattavat usein lakeja, koska tietävät mitä ikäviä seurauksia niistä koituu, mutta usein myös lakeja rikotaan tietäen tahtoen, koska siitä ei jää usein kiinni. Kuten esimerkiksi päivittäin monet ihmiset kävelevät punaisia päin, koska harvoin poliisi sattuu olemaan joka paikassa valvomassa jalankulkijoiden toimintaa. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 57–59.)

Palkitseminen on rankaisun vastakohta valtaa käytettäessä. Siinä vallanalaiselle luvataan porkkanaa, kun taas rankaisemisessa vallankäyttäjä uhkaa kepillä. Palkitseminen on vallankäyttöä, jossa A yrittää saada B:n tekemään y:n ja lupaa teosta y vallanalaiselle x:n. B:n tulee arvioida tarkoin onko teko y ja palkkio x yhteenlaskettuna edullista hänelle. Palkitseminen on nimittäin tarkka punnitustilanne sekä A:lle että B:lle. A:n täytyy miettiä kuinka suuri palkinnon tulee olla, jotta B suostuisi tekemään y:n ja B:n puolestaan tulee harkita tarkoin riittääkö palkinto x teon y:n eteen. Lisäksi on tarkoin sovittava milloin palkkio luovutetaan. Sillä, jos A luovuttaa palkkion B:lle ennen tekoa y, A joutuu miettimään pystyykö luottamaan B:hen ja vastaavasti, jos A lupaa palkkion B:lle vasta teon jälkeen B joutuu miettimään luottaako tarpeeksi A:han. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 60.)

Palkitsemisen ja rankaisemisen raja on usein todella häilyvä. Esimerkiksi organisaatioissa luottamustehtävien tai ylipäättänsä tehtävien jakaminen ihmisten kesken osoittaa tämän erittäin hyvin. Jotkut tehtävät ovat todella arvostettuja ja haluttuja kun taas toiset paljon vähemmän arvostettuja. Ne, jotka saavat vähemmän arvostettuja tehtäviä saattavat kokea tilanteen rangaistuksena eikä palkkiona. Näin ollen siis on hyvin vaikeaa sanoa missä palkitseminen loppuu ja missä rankaiseminen alkaa. Palkitsemisellakin toki on rajansa sillä lainsäädäntö ja tapakulttuuri kertovat minkälainen palkitseminen on sallittua. Lahjonta on esimerkiksi laitonta ja moraalisesti hyvin arvelluttavaa palkitsemista. Muun muassa äänten suoranainen ostaminen on läntisissä demokratioissa kiellettyä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 60–61.)

On olemassa monia tilanteita, joissa ihmiset eivät koe olevansa vallanalaisia, mutta tottelevat ja noudattavat tarkoin toisten ihmisten antamia ohjeita ja määräyksiä. Vallankäyttäjät ei nimittäin aina tarvitse palkkiota tai rangaistusta saadakseen henkilöt toimimaan haluamallaan tavalla. Erittäin hyvänä esimerkkinä tästä on lääkäreiden ja potilaiden välinen suhde. Potilaat yleensä tottelevat lääkärin antamia ohjeita, vaikkei lääkäri uhkaakaan rangaistuksella. Potilas kuuntelee ja noudattaa lääkärin ohjeita, koska pitää häntä alan asiantuntijana ja kokee hyötyvänsä ohjeiden noudattamisesta. Asiantuntijavalta, uskonnollisten johtajien valta ja karismaattisten johtajien valta ovat kaikki esimerkkejä auktoriteettiasemaan perustuvasta vallasta. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 61.)

Auktoriteettiasema edellyttää tiettyä yhteisöä, jossa määrättyjen henkilöiden auktoriteettiasemaa koskevat normit on hyväksytty. Lisäksi auktoriteettiasemassa olevalla on auktoriteettia yleensä vain tietyllä määrättyllä elämänalueella, lääkäreillä sairaanhoitoon liittyvissä asioissa ja Paavilla katolilaisessa maailmassa uskonnollisissa asioissa. Auktoriteettiasemassa olevalla henkilöllä on siis auktoriteettia vain siinä yhteisössä, jossa ollaan hyväksytty kyseistä auktoriteettia koskevaa normia. Auktoriteettivallan edellytyksenä on, että yhteisössä on hyväksytty normit, joiden mukaan A:n antamia ohjeita tulee noudattaa. Joskus auktoriteettivalta on sanktioitua ja jos auktoriteettia ei noudateta, yhteisö voi rangaista tottelematonta jäsentä. Lainsäädäntö yhdistää auktoriteettivallan ja rankaisuvallan siten, että voimassaoleva oikeusjärjestys on normijärjestelmä, joka asettaa valtion viranomaiset auktoriteettiasemaan. Esimerkiksi keskellä liikennettä seisovan poliisin kädenliikkeitä tottelevat ja seuraavat usein melkein kaikki autoilijat. Näin ollen siis voidaan sanoa, että autoilijat noudattavat normia, jonka mukaan poliisin ohjeita tulee noudattaa. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 61–62.)

Auktoriteettiasemasta ja sisäistetyistä vallasta puhuttaessa pitää kuitenkin osata määritellä miten nämä normiyhteisöt ja normit ovat syntyneet. Miten ihmiset ovat omaksuneet ne normit, joihin perustuen tietyt ihmiset ovat auktoriteettiasemassa ja muut tottelevat heidän ohjeitaan tietyissä yhteisöissä ja tietyillä tehtäväalueilla? Tiedämme, että yhteiskunnassa on paljon erilaisia yhteisöjä kuten perheitä, uskonnollisia ja eettisiä yhteisöjä sekä etnisiä ja kielellisiä ryhmiä. Ihmiset sosiaalistuvat eri yhteisöjen normeihin ensin oppimalla ja tunnistamalla eri yhteisöjen arvot, normit ja uskomukset ja sitten he sisäistävät näitä erinäisiä normeja, arvoja ja uskomuksia omaksi vakaumukseksi. Sosiaalistuminen on elinikäinen prosessi, jolloin ihminen muokkautuu jatkuvasti ympäristönsä mukaan. Lapsi sosiaalistuu tottelemaan vanhempiaan ja aikuisiässä sosiaalistutaan tiettyyn yhteiskuntaluokkaan tai sosiaaliryhmään. (Paloheimo & Wiberg, 1966, 65.)

Puolueet ja monet aatteelliset yhdistykset toimivat omien arvojen ja aatteiden edistämiseksi ja yrittävät saada puolueelleen muitakin ihmisiä vaikuttamalla heidän mielipiteisiin. Toimintaa, jossa tarkoituksenmukaisesti sosiaalistetaan ihmiset tiettyyn arvomaailmaan ja normistoon vallankäytön ylläpitämiseksi sanotaan propagandaksi tai indoktrinaatioksi. Propaganda on sellainen ihmisiin vaikuttamistapa, jossa ihmiset tietävä olevansa vaikutusyrityksen alaisina tai kohteina.

Indoktrinaatiossa taas tarkoituksena on saada ihmiset sisäistämään tietyt arvot ja uskomukset ilman, että vaikutusvallan kohteet havaitsevat olevansa vaikutuksen kohteina. Indoktrinaatiossa vallankäyttö naamioidaan yhteisiksi arvoiksi tai normeiksi ja siinä puhutaan asioista yhteisen edun nimissä. Mainonta on hyvä esimerkki indoktrinaatiosta, jossa ihmisiä suostutellaan pitkäaikaisella toittamisella hyväksymään ajatus, että mainostettu tuote sisältää sellaisia ominaisuuksia, joiden takia kuluttajien kannattaa ostaa kyseistä tuotetta. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 65–67.)

Sääntely on toimintaa, missä jokin toimivaltainen elin asettaa sääntöjä toisten käyttäytymiselle. Esimerkiksi parlamentti lainsäädännön tai valtion budjetin avulla ohjaa kansalaisten käyttäytymistä. Oikeusnormit ovat käskettäviä eli normatiivisia ja ne ovat käyttäytymisohjeita, jotka suuntaavat ihmisten toimintaa. monesti normien käskyt ja kiellot voidaan laittaa täytäntöön pakkokeinoin kuten rangaistuksin. Sääntelyä tapahtuu julkisen sektorin ohella myös yksityisellä sektorilla, missä esimerkiksi osakeyhtiöt hyväksyvät yhtiöjärjestyksiä ja säätiöt sääntöjä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 66.)

3.3. Vaikutusvallan mittaaminen ja havainnointi

Usein mietitään sitä, kuinka paljon valtaa kenelläkin on. Vallan määrän mittaaminen ei ole yhtä helppoa kuin esimerkiksi taloudellisten arvojen mittaaminen, jossa mittayksikkönä toimii raha. Vallan mittaamisen hankaluus piilee suhdekäsityksessä. A:lla voi nimittäin olla paljon valtaa B:hen, muttei ollenkaan valtaa välttämättä C:hen. Vallan mittaamisen tekee hankalaksi myös se, että valta on mahdollisuutta vaikuttaa toiseen toimijaan. Kuinka helppoa onkaan tutkia suhdetta, joka on mahdollisuus? Esimerkkinä tästä parlamentaariset demokratiat, jotka voivat kaatua parlamentin luottamusäänestyksessä, mutta se on käytännössä harvinaisuus. Vaikka tämä onkin harvinaisuus, ei tule olettaa, että luottamuslauseinstituutio on vallaton tai merkityksetön luottamusäänestyksessä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 73–74.)

Vallan mittaamisesta puhuttaessa voidaan analysoida sitä kuinka paljon valtaa kenelläkin on tai minkälaisia valtaresursseja kenelläkin on käytettävissä, mutta myöskin sitä, miten henkilöt valtaansa käyttävät. Vallan mittausta tutkittaessa seuraavat kysymykset ovat hyvin relevantteja: Kuinka tärkeitä erilaiset vallankäytön voimavarat ovat? Voidaanko joillakin valtaresursseilla käyttää suurempaa valtaa kuin joillakin tietyillä? Nämä valtaa ja sen mittaamista koskevat kysymykset ovat hankalia ja toisinaan vastaukset niihin ovat ristiriitaisia. Kukaan ei kiistä sitä esimerkiksi, että valta on yhteiskunnissa epätasaisesti jakautunutta, mutta siihen se yksimielisyys loppuu. Karl Marx muun muassa piti taloudellisia resursseja kaikkien valtaresurssien ehdottomana ykkösenä ja hänen mukaansa se joka hallitsee tuotantovälineitä, hallitsee myös koko yhteiskuntaa. Max Weberin mukaan taas yhteiskunnassa on erilaisia toistensa kanssa kilpailevia eliittejä, joilla on toisistaan poikkeavia voimavaroja ja vallanalueita. Näin ollen myös poliittinen päätöksenteko on erilaisten eliittien välistä valtataistelua. Vallan mittaaminen eräällä alueella on osoittautunut lähes kiistattomaksi ja se on äänestäminen päätöksentekoelimissä. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 74–75.)

Vaikutusvallan tutkiminen on saanut tutkimuskohteena viimeisten vuosikymmenien aikana suosiota. Vaikutusvallan tai ilmivaikutuksen tutkimuksissa on käytetty neljää perusmetodia, joilla kullakin on etunsa ja haittansa. Ensimmäinen metodi on se, että tutkija voi olettaa että toimijan vaikutusvalta on olennaisesti tekemisissä sen viran kanssa hierarkiassa. Tässä tapauksessa etsitään vastauksia sellaisille kysymyksille, että keillä on tärkeimmät virat ja keillä vähemmän tärkeimmät virat? Keillä taas ole virkaa ollenkaan? Tämän metodin vahvuuksia ovat sen helppous, yksinkertaisuus ja vähäiset kustannukset. se on oikein käypä tapa, kun tutkitaan esimerkiksi kaupunkien keskiluokan ja työväenluokan syntyä. Sen haittapuolet puolestaan ovat sellaiset hyvin olennaiset tekijät, että virallinen asema tai virka-asema ei välttämättä liity valtaan tai vaikutusvaltaan ja jättää huomion ulkopuolelle harmaan eminenssin, luotetun yksilön ja poliittisen vaikuttajan. (Dahl, 1971, 57–58.)

Toinen metodi tutkii vaikutusvaltaa tärkeillä paikoilla olevien arvostelukykyisten ihmisten kautta. Eli tutkimalla erinäisiä tärkeitä arvioijia ja huomioijia voidaan mitata vaikutusvaltaa yhteiskunnassa. Tämä tapa on myös yksinkertainen, taloudellinen ja nopea. Tämän menetelmän haittana on kuitenkin se, että se jättää meidät arvioijien armoille sillä on vaikeaa arvioida sitä, että kuka tai ketkä ovat parhaat arvioijat. Toisinaan jopa hyvin tärkeissä asemoissa olvia huomioijia harhauttaa henkilöiden maine. (Dahl, 1971, 58–59.)

Kolmannen metodin mukaan voidaan vaikutusvaltaa tutkia tutkimalla osallistumista päätöksentekoon. Ketkä osallistuvat päätöksentekoon tietyillä asia-alueilla? Tämän menetelmän suurin etu on siinä, että tutkimuksessa keskitytään siihen mitä eri aktorit tekevät eikä vaan asemaan tai maineeseen. Metodin huonoja puolia ovat, että päätöksenteon uudelleen määrittäminen vie paljon aikaa eikä päätöksenteossa mukana oleminen tai osallistuminen tarkoita välttämättä sitä, että toimijalla on valtaa. esimerkiksi presidentti voi olla mukana monessa hallituksen toiminnassa, mutta se ei tarkoita sitä, että hänellä olisi niin paljon valtaa kuin itse hallituksella. (Dahl, 1971, 59.)

Neljännän metodin mukaan tutkija voi tutkia päätöksentekoa toimijan päätöksenteon osallistumisen muotona. Atlantin eliitin tutkija määräsi yhtäläisen painoarvon viidelle päätöksenteon osallistumisen muodolle: aloitteenteko, hyväksynnän hankkiminen, tärkeysjärjestyksen määrittäminen, laillistaminen ja täytäntöönpano. Näin ollen jokainen, joka osallistuu johonkin edellä mainittuun päätökseen, on niin sanotusti tärkeä aktori. Tämän metodin haittana on se, että edellä mainitut muodot saattavat olla itsessään kiistanalaisia. (Dahl, 1971, 59.)

Vaikutusvallan ilmenemismuotojen havaitsemiseksi, ymmärtämiseksi ja selittämiseksi tulee pyrkiä vertaamaan eri vaikutusvaltaisia yhteisöjä, organisaatioita ja instituutioita toisiinsa. Monet tiedemiehet ovat sitä mieltä, että vertaileva tutkimus on antoisin tapa tutkia valtaa ja vaikutusvaltaa (Dahl, 1971, 59–60). Tällaista vertailevaa tutkimusta hyödynnetään myös tässä gradu tutkielmassa, jossa ei keskitytä esimerkiksi vain poliittisten johtajien valtaan tai poliittiseen valtaan vaan tutkimuksessa huomioidaan myös yritysmaailman valta ja vallankäyttäjät.

Onko valta hyvä vai huono asia? John Acton oli sitä mieltä, että se turmelee ihmistä ja anarkistit ovat sitä mieltä, että valta on aina paha asia. Anarkistit haluaisivat poistaa kaikki sellaiset valtion instituutiot joilla ihmistä voidaan alistaa vallanalaisiksi. Liberalistit puolestaan haluavat säilyttää tietyt valtiolliset instituutiot, mutta siten, että ihmisillä on mahdollisimman laaja vapaus päättää omista asioistaan ja etteivät ihmiset joudu muiden ihmisten mielivallan kohteiksi. Autoritaariset

liikkeet taas ihannoivat valtaa ja yksinvaltaa. Niiden mukaan valta tulee keskittää vahvalle johtajille ja parhaimmistolle. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 82.)

Paloheimon ja Wibergin johtopäätökset vallan hyvydestä ja huonoudesta ovat, että aivan kuten politiikka on väistämätöntä, on myös valta. Ihminen ei voi tulla toimeen ilman kasvatusta ja kun ihminen kasvaa, siinä käytetään valtaa. Ihminen ei myöskään voi tulla toimeen ilman organisaatioita ja kun toimitaan organisaatioissa, käytetään valtaa. Vallan hyvyys tai huonous määräytyy enemmänkin sen mukaan kenen kannalta asiaa tarkastetaan ja millä periaattein arvioimme vallan hyväksyttävyyttä. Ryhmä A voi pitää valtaa hyväksyttävänä ja oikeana kun taas ryhmän B:n näkökulmasta se voi olla täysin tuomittavaa. (Paloheimo & Wiberg, 1996, 83.)

3.4. Valtakonseptiot toimija- ja rakenneperustaisista näkökulmista

Valtakonseptiot voidaan jakaa toimijakeskeisiin ja institutionaalisiin eli rakenteellisiin. Toimijakeskeistä valtakonseptiota voidaan lähteä avaamaan John Kenneth Galbraithin tunnetun *Vallan anatomia* – teoksen avulla, jossa Galbraith erottaa toisistaan kolme vallan lähdettä ja muotoa. Nämä kolme vallan muotoa ovat ansaittu valta, ehdollinen valta ja korvattu valta. Ansaitussa vallassa kyse on rangaistuksesta, kun taas korvaavassa vallassa palkkiosta. Ansaittu valta alistaa yksilöitä tai ryhmiä laittamalla heidän suosimiin asioihin sellaisen vaihtoehdon, joka on niin epämiellyttävä tai tuskallinen, että se saa kyseiset toimijat hylkäämään ne. Korvaavassa vallassa puolestaan toimijat alistetaan tarjoamalla vahvistavia palkkioita eli jotakin mitä toimija pitää tärkeänä kuten rahallinen palkkio. Molemmille vallan muodoille on yhteistä se, että alistuja on tietoinen alistujan roolistaan. (Ruostetsaari, 1992, 29.)

Ehdollisessa vallassa muutetaan alistujan uskomuksia. Alistuminen tapahtuu suostuttelun, kasvatuksen tai sitoutumisen kautta johonkin yhteiskunnallisesti soveliaaseen, oikeaan ja luonnolliseen asiaan. Ehdollisessa vallassa alistuminen on omien mieltymyksien heijastusta ja se on osa jatkumoa, jossa vallitsee objektiivinen ja ilmeinen suostuttelu, jotka alistuja puolestaan on omaksunut yhteiskunnasta luonnostaan oikeina ja hyväksyttävinä. Tämä valta voi olla myös suoraa ja tulosta ilmeisistä yrityksistä saada yksilö omaksumaan jokin vakaumus. Esimerkiksi harva jättää kyseenalaistamatta suoranaisesti tiedotusvälineiden harjoittaman ehdollistamisen alistamiseksi ja vallankäytöksi, mutta kasvatustyöhön perheissä ja kouluissa sen sijaan ei kiinnitetä samalla tavalla huomiota. (Ruostetsaari, 1992, 29–30.)

Kaikkien edellisten vallankäytön muotojen takana on kolme vallan lähdettä, jotka ovat persoonallisuus, omaisuus/tulot ja organisaatio. Persoonallisuus eli johtajuus on sellainen yksilöllisen piirteen laatu, jonka avulla voi käyttää useampaa vallan välinettä. Ennen vanhaa siihen liittyi fyysisen vallan käyttöä, mutta nyky-yhteiskunnassa persoonallisuus kytkeytyy enemmänkin ehdolliseen valtaan, jossa keskeisintä on suostuttelu ja uskomusten luominen. Omaisuuksien ja rikkaus kytkeytyvät ensisijaisesti korvaavaan valtaan, koska niiden avulla voidaan ostaa valtaa, mutta ne voidaan kytkeä myös ehdolliseen alistumiseen, jos ajatellaan, että ne tuovat auktoriteettia ja määrätietoisuutta. Organisaatioissa vallankäyttö on ensisijaisesti ehdollista alistamista, koska organisaatiossa valtaa käyttävän on helppo alistaa toimijat organisaation ehtojen ja pyrkimysten mukaisesti. Organisaatioilla kuten valtioilla on monesti myös ansaittua valtaa erinäisten rangaistuskäytäntöjen kautta. (Ruostetsaari, 1992, 30–31.)

Organisaatiota vallan lähteenä ilmenee monesti yhdessä omaisuuden ja persoonallisuuden kanssa ja Galbraithin mukaan sen merkitys erityisesti nykyään on suurempi kuin kahden muun vallanlähteen ja sen merkitys korostuu entistä enemmän. Eräät tutkijat ovat jopa sitä mieltä, että organisaatiot ovat kaiken vallan perimmäinen lähde. Persoonallisuutta vallan lähteenä Galbraith pitää tärkeänä, mutta sen tärkeyttä toisinaan liioiteltuna. Tämän liioittelun perusteluna voidaan pitää historian suurten ja tunnettujen johtajien kuten Hitlerin, Stalinin ja Marxin asemaa silloisina aikakausina. Nämä henkilöt ovat pystyneet persoonallisuksiensa avulla käyttämään ansaittua, korvaavaa ja ehdollista valtaa. Näin ollen henkilökohtaisten ominaisuuksien ansioon tulee luettua sellaisia asioita, jotka todellisuudessa kuuluvat omaisuuden ja organisaation piiriin. (Ruostetsaari, 1992, 31.)

C. Wright Millsin valtakäsitys on hyvin vahvasti rakenteellinen tai institutionaalinen, koska hänen mukaansa valta nojaa instituutioihin. Kenelläkään ei todellisuudessa ole valtaa, jos ei johda tärkeitä instituutioita. Vallan käyttö nimittäin perustuu institutionaalisiin keinoihin. Institutionaalisen vallan käyttäjiä ovat muun muassa poliittiset johtajat, suuryritysten johtajat, korkeat virkamiehet ja kenraalit. (Ruostetsaari, 1992, 31–32.)

Mills määrittää yksilön roolin ja kuulumisuuden tai maineen myös instituutioiden kautta. Hänen mukaansa erilaisina aikoina ja eri tilanteissa eliiteillä on erilaiset roolit. Jotkut eliitit ovat roolien määräämiä, mutta toisinaan eliitit ovat itse roolien määrittäjiä. Eikä roolien määrittämisessä ole kyse vaan oman roolin määrittämisestä vaan eliitit saattavat määrittää miljoonien muiden rooleja.

Instituutiot aina muovaavat ihmisiä, mutta ihmiset vain joskus muovaavat instituutioita. Lisäksi kuuluisuus ja maine määrittäyty instituutioiden kautta. Eliitin jäsenet ovat tunnettuja heidän omaisuutensa, valta-asemiensa ja tekemiensä tärkeiden päätösten perusteella. (Ruostetsaari, 1992, 32.)

Hannah Arendtin valtakonseptio on myös institutionaalinen. Hänen mukaansa valta ei ole koskaan yksilön ominaisuus vaan se on olemassa ryhmän olemassaolon kautta. Kun ryhmää ei ole olemassa, ei ole enää valtaakaan olemassa, koska ryhmällä ja yhteisöillä on valta valtuuttaa jäsenensä. Näin myös kaikki poliittiset instituutiot ovat vallan ilmentymiä ja ne lakkaavat olemasta heti, kun ihmisten valta lakkaa tukemasta niitä. Samoin ajattelee myös yhteiskuntatiedettä edustava realistinen lähestymistapa. Realistit katsovat, että ihmisillä ei ole yksilöllistä valtaa, vaan vain silloin, kun he ovat yhteiskunnallisesti strukturoiduissa rooleissa ja määritellyissä suhteellisen pysyvissä suhteissa. Myöskään Foucault ei pidä valtaa yksilön ominaisuutena vaan hänen mukaansa yksilöt ovat vallankäytön kantajia vain siinä tapauksessa, kun he ovat mukana sosiaalisten strukturoitujen suhteiden tuotannossa. (Ruostetsaari, 1992, 32–33.)

Anthony Giddens katsoo, että valtakonseptioiden tutkimuksessa epäkohtana on yritys erottaa toiminta ja rakenne toisistaan. Monet yhteiskuntatieteilijät ovat yrittäneet yhdistää nämä kaksi lähestymistapaa. Esimerkiksi tekemättä jättäminen on Giddensin mukaan määritelty liikaa institutionalismin kautta, koska ei-tehdyt päätökset ovat hänen mukaansa enemmänkin toimijakeskeisiä, sillä kyseessä on toimijoiden eikä instituutioiden ominaisuuksia. Valta ja toiminta liittyvä tiukasti ja loogisesti toisiinsa ja vuorovaikutuksessa olevat hyödyntävät näitä institutionaalisia rakenteita hyväkseen tavoitteidensa edistämiseksi. Valtaa muutoksia aikaansaavana ilmiönä voidaan pitää nimenomaan toimijoiden kykynä eikä vain rakenteiden aikaansaannoksena. (Ruostetsaari, 1992, 34–35.)

Valtaa voidaan aika pitkälti käsittää institutionaalisenä ja ilmiöihin sekä rooleihin liittyvänä ilmiönä, sen käyttö tai käyttämättä jättäminen on toimijoista riippuvainen. Vallankäytön tutkimuksessa jää liian vähän tilaa yksilöllisille tekijöille, sillä toimijoilla on valinnanmahdollisuus, jonka kylläkin monesti asettaa yhteiskunnallisten rakenteiden luonne ja lait. Toimijoilla on suhteellinen autonomia erilaisia toimintavaihtoehtoja rakenteellisten rajoitteiden varjossa (Ruostetsaari, 1992, 36–37). Voidaan myös miettiä sitä, että mistä nämä institutionaaliset rakenteet ovat lähteneet liikkeelle ja kuka on keksinyt niin sanotusti nämä rakenteet alun perin. Ihmisistä loppujenlopuksi kaikki on lähtenyt liikkeelle ja näin ollen valtarakenteita tutkiessakin on miltei mahdotonta jättää toimijoiden rooli mitättömäksi. Lisäksi on mielenkiintoista miettiä, miten asiat olisivat tietyssä yrityksessä tai valtiossa jos sen johdossa olisivat olleet eri toimijat, kuin mitkä siinä

ovat todellisuudessa olleet. Olisivatko eri persoonat ja yksilöt tehneet samanlaiset ratkaisut, vaikka instituutio ja rakenteet olisivatkin olleet samat?

Jaakko Nousiainen mukaan persoonallisuuden ja johtajuuden suhdetta on vaikea selvittää, koska johtajuudella (oli se sitten valtiollinen tai liiketoiminnallinen) on sekä institutionaalinen että toiminnallinen eli behavioraalinen puolensa. Toiminta nimittäin perustuu sekä sääntöihin, järjestelmään ja kokonaisrakenteisiin että perittyihin auktoriteettikäsityksiin, persoonallisiin suhtautumisiin ja tilannesidonnaiseen toimintaan. Yhteiskunnallisen johtajuuden kuva ei voi hahmottua vain tarkastelemalla pelkästään institutionaalisia rooleja. Johtajuustyyyleillä on vaikutusta lopputulokseen ja muun muassa valtaeliitin piirissä institutionaaliset suhteet ovat henkilösuhteita. (Ruostetsaari, 1992, 37.)

4. Tapaustutkimus ja sisällönanalyysi tutkimuksen menetelmänä

4.1. Laadullinen tutkimus, teoria ja empiirinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen merkitystä mietittäessä tulee miettiä mikä on sen suhde teoriaan ja teoreettiseen. Asiaa voidaan tutkia kahden olennaisen kysymyksen kautta: tarvitaanko laadullisessa tutkimuksessa teoriaa ja kumpaa analyysimallia laadullinen tutkimus edustaa, empiiristä vai teoreettista? Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on hyvin olennainen. Laadullinen tai määrällinen tutkimus ei voi edes olla teoriatonta, jos sillä on tutkimuksen status. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 17–19.)

Yksi laadullisen tutkimuksen kulmakivistä tutkimuksen perusteluissa on havaintojen teoriapitoisuus. Havaintojen teoriapitoisuudella tarkoitetaan sitä, että se miten tutkittavaa ilmiötä tulkitaan ja nähdään sekä millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Ei siis ole olemassa puhdasta objektiivista tutkimusta ja tietoa, vaan jossain määrin aina subjektiivista, koska siinä heijastuu aina jollain tavalla tutkijan ymmärrys. Näin ollen laadullisen tutkimuksen perustelut edelleen korostavat teoriapitoisuutta tutkimuksen lähtökohdaksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 19–20.)

Sekä teoreettinen että empiirinen tutkimustyyppi voi tutkia samaa ilmiötä. Ero liittyy siihen tarkastelun näkökulmaan mistä sitä tutkitaan. Tämä ero voidaan jaotella havaintoaineiston ja argumentaation väliseksi. Näin ollen kyse on tutkimustyyppien erilaisista analyysimuodoista, eli teoreettisesta ja empiirisestä analyysistä. Havaintoaineiston tarkastelu ja argumentointi eroavat empiirisessä ja teoreettisessa analyysissä kahdella tavalla. Empiirisessä aineistossa aineiston keruu- ja analyysimetodista tehdään selostus. Näiden kuvailu antaa lukijalla tilaisuuden arvioida tutkimusta. Teoreettiseen analyysiin ei varsinaisesti ole metodia. Siitä, miten tutkija tuo esiin tutkimuksessaan olevan teoreettisen tutkimuksen ollaan montaa eri mieltä, mutta monien auktoriteettien mielestä tutkimuksessa ei monesti näy se vuorovaikutus, jonka avulla tutkija analyysissä etenee. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 20–21.)

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on tosielämän kuvaaminen. Todellisuutta ei voi tutkimuksessa pirstoa mielivaltaisesti osiin, vaikka todellisuus on moninainen. Erinäiset tapahtumat

ovat yhteydessä toisiinsa ja muovaavat toinen toisiaan. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on kuvata kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kuten edelläkin jo mainittu tutkija ei voi irtaantua arvolähtökohdistaan ja näin ollen täydellinen objektiivinen tarkastelu on saavuttamattomissa. Laadullisessa tutkimuksessa yleisesti todetaankin, että tutkimuksessa on tarkoituksena pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa olemassa olevia totuuksia ja väittämiä. (Hirsjärvi & Remes ym., 2009, 160–161.)

4.2. Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysia voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysia voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin sillä sitä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä. Monet laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät kuuluvat periaatteessa jollakin tapaa sisällönanalyysiin, jos sillä tarkoitetaan erinäisten sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä. Näin ollen sisällönanalyysi ei ole pelkästään laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä vaan se kattaa paljon laajemman alueen ja sen perinteet ovat jo 1900-luvun alussa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 93.)

Analyysin toteuttamisesta on laadullisissa tutkimuksissa monenlaisia kuvauksia. Muun muassa tutkija Timo Laine Jyväskylän yliopistosta on esittänyt rungon laadullisen analyysin etenemisen kuvaamiseksi:

1. Täytyy päättää, mikä aineistossa kiinnostaa ja tehdä vankka päätös.
2. a) Aineisto täytyy käydä läpi niin, että erottaa ja jaottelee aineistosta ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostuksen kohteeseen. b) Kaikki muu pitää osata jättää pois tutkimuksesta, sillä kaikkea maailman asioita ei voida tutkia yhden tutkimuksen sisällä. c) Aineistoa kerätään yhteen ja erikseen kaikki merkityt ja halutut asiat.
3. Aineisto tulee luokitella, teemoitella tai tyypitellä (tms.).
4. Kirjoitetaan yhteenveto.

Kohdasta kaksi käytetään metodikirjallisuudessa nimitystä litterointi tai koodaaminen.

Koodimerkeillä on viisi tehtävää: ne ovat sisäänkirjoitettuja muistiinpanoja, ne toimivat jäsentäjinä siitä, mitkä ovat tutkijan mielestä tutkimuskohteina, ne toimivat tekstin kuvailun välineenä, aineiston jäsenyyksen testausvälineenä ja niiden avulla voidaan etsiä ja tarkistaa tekstin eri kohtia eli ne toimivat osoitteena. Kolmannen kohdan luokittelua pidetään yksinkertaisena aineiston järjestämisen muotona ja sitä pidetään kvantitatiivisena analyysinä. Teemoittelu puolestaan on

melkein luokituksen kaltaista, mutta siinä tulee painotuksella esiin se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Tyypittelyssä aineisto järjestellään ja ryhmitetään tietyiksi tyypeiksi. Viimeistään analyysin tässä vaiheessa tulee selvittää, hakeeko aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. Lisäksi aineistosta voidaan hakea toiminnan logiikkaa, tiettyä tyypillistä kertomusta ja hakea kaikista vastauksista yksi tyypillinen kertomus. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 93–95.)

Omassa tutkimuksessani ei korostu välttämättä mikään yllä olevista vaihtoehtoista erityisesti, koska käytän oikeastaan kaikkia järjestelykeinoja: luokittelua, teemoittelua ja tyypittelyä. Luokittelen ja teemoittelen kaikki 10 tutkimushenkilöäni, mutta samalla vertaan kahden eri ajan hallituksen puolueiden puheenjohtajat toisiinsa.

Sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti on tässä yhteydessä laajasti ymmärrettynä melkein mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali. Se voi olla kirja, artikkeli, päiväkirja, kirjeet, haastattelu, keskustelut, puhe tai vaikkapa raportti. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä yleinen ja tiivistetty kuvaus. Sisällönanalyysissä tarkoituksena ei ole vain saada aineisto järjestettyyn muotoon ja kuvata sitä mahdollisimman tarkasti vaan siitä tulee myös tehdä mielekkäitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 105.)

Monessa lähteessä sisällönanalyysistä ja sisällön erittelystä puhutaan synonyymeina, mutta monet havainnot osoittavat sen, että sisällönanalyysistä ja sisällön erittelystä tulisi puhua kahtena eri asiana. Sisällön erittelyllä tarkoitetaan analyysia, jossa esimerkiksi tekstin sisältöä kuvataan kvantitatiivisesti. Sisällönanalyysissä dokumentin sisältöä pyritään kuvaamaan sanallisesti. Näin ollen sisällönanalyysistä puhuttaessa ei puhuta sisällön kvantifioinnista, mikä taas kuuluu sisällön erittelyyn. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 107–108.)

4.3. tapaustutkimus metodina

Tieteellisissä tutkimuksissa ja kuten myös laadullisessa tutkimuksessakin olemme kiinnostuneita määrästä ja kiinnostavia kysymyksiä ovatkin sellaisia kuin, että ”kuinka paljon aineistoa tulisi kerätä” ja ”mihin aineisto on yleistettävissä”. Aineiston kerääminen onkin aina ollut yksi suurimpia urakoita muun muassa gradutöissä (Aaltola & Valli, 2010, 189). Omassa työssäni aineiston

löytäminen ja rajaaminen on ehdottomasti ollut haasteellisen vaihe, mutta olen myös tiedostanut sen, että aineisto on yksi ratkaisevimpia tekijöitä koko tutkielmassa, ellei jopa ratkaisevin, joten siihen on hyvä kuluttaakin paljon aikaa. Tärkeintä ei kuitenkaan ole kerätä mahdollisimman paljon aineistoa kerralla vaan yrittää poimia tietoviidakosta ne oleellimmat, perehtyä niihin ja myöhemmin tutkimuksen edistyessä tarpeen mukaan jatkaa eri aineistojen tutkimusta.

Laadullisen tutkimuksen suosion kasvun myötä ollaan alettu pohtimaan tutkimuksen yleistettävyyttä ja edustavuutta, koska, kun aineisto ei ole valtakunnallisesti edustava otos suomalaisista, vaan vaikkapa pieni joukko haastateltavia, on pystyttävä vastaamaan kysymykseen ”mitä näin pienellä aineistolla voidaan tehdä ja mitä aiheesta voidaan sanoa”. Tosin kautta historian pienillä aineistoilla on operoitu, esimerkkinä tästä olkoon Freudin yksittäisten wieniläisten tapauskuvaukset (Aaltola & Valli, 2010, 189). Tutkielmassani on aika pitkälti kyse näistä kysymyksistä. Tutkimuskohteenani on vain pieni joukko suomalaista eliittiä ja on sanomattakin selvää, ettei tarkoitukseni ole tehdä yleisesti päteviä päätelmiä ja todistaa aineiston pohjalta varmoja totuuksia, vaan tarkoitukseni on tuoda hyvin perusteltu näkökulma vastaukseksi tutkimuskysymykseeni.

Tapauksen kokonaisvaltainen ymmärtäminen on olennaisempaa tapaustutkimuksessa kuin yleistäminen. Jos yleistäminen on kuitenkin tapaustutkimuksessa pyrkimyksenä, tavoitellaan silloin ennen kaikkea analyttistä yleistämistä. Analyttisessä yleistämisessä pyritään teorioiden yleistämiseen ja laajentamiseen. Yleistämisen tekee entistä oikeutetummaksi ja helpommaksi, kun tutkimus ja käsitteellistäminen kuvataan hyvin. Tutkimustulosten vertailu mahdollistaa yksittäisten tapausten laajemman hyödyntämisen ja näin ollen voidaan puhua tulosten siirrettävyydestä. Voidaan näin ollen puhua teoreettisesta ja olemuksellisesta yleistettävyydestä kvantitatiivisen yleistyksen sijaan, jolloin keskeiseen sijaan nousee tulkinnat, jotka aineistosta tehdään. Näin ollen toisinaan on suositeltavaa tehdä yleistyksen tulkinnoista eikä suoraan aineistosta. (Aaltola & Valli, 2010, 194.)

Tapauksitutkimukselle ominaista on teorian keskeinen asema, tutkijan osallisuus tapaukseen ulkopuolisuuden sijaan, monimetodisuus ja historialliset sidokset. Vaikka tutkimuksessa olisikin tavoitteena ymmärtää tiettyä tapausta, tavoitteena on ymmärtää laajemmin esimerkiksi inhimillistä ja ihmisyhteisöllistä toimintaa. Yksittäisten tapausten tieteelliseen tutkimukseen liittyy aina vähintäänkin piiloinen ajatus jossain määrin yleistettävyydestä. (Aaltola & Valli, 2010, 194.)

Määritellessä tapaustutkimuksen tarkoitusta voidaan sanoa, että siinä pyritään tutkimaan intensiivisesti tiettyä, yleensä jotakin sosiaalista kohdetta kuten yksilöitä, ryhmiä, laitoksia ja yhteisöjä. Tapaustutkimuksessa tutkimuskohteena pääsääntöisesti voi olla jokin tietty näkökulma kuten taustatekijät, ajankohtainen asema tai tilanne, ympäristötekijät ja sisäiset ja ulkoiset tekijät, mutta kuitenkin kysymys on monesta yhtäaikaaisesti vaikuttavista seikoista. Näin ollen tutkimuskohteen pääsääntöisen näkökulman tutkimisen lisäksi otetaan mukaan muitakin vaikuttavia tekijöitä huomioon ja pyritään saamaan niistä mahdollisimman kokonaisvaltainen, tarkka ja seikkaperäinen kuvaus. (Anttila, 1996, 252.)

Tapaustutkimusta käsitteenä on virheellisesti käytetty viittaamaan erilaisiin tutkimusmetodeihin, mutta tapaustutkimus sisältää lähtökohtaisesti monia eri tutkimusmenetelmiä. Siksi onkin perusteltua sanoa, että tapaustutkimus ei ole tutkimusmetodi vaan tutkimusstrategia tai tutkimustapa, jonka sisällä voidaan käyttää erinäisiä aineistoja ja menetelmiä. Kaikkien empiiristen tutkimusten voidaan sanoa käsittelevän tapauksia ja tapaustutkimus on perusteellinen ja tarkkapiirteinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Lähtökohtaisena tavoitteena on kerätä monipuolinen aineisto ja tehdä perusteellinen kuvaus tutkimuksesta. Useimpia tapaustutkimuksia kuvaavia piirteitä ovat kokonaisvaltainen analyysi tapauksesta, kiinnostus sosiaalisiin prosesseihin, monien eri aineistojen ja menetelmien käyttö, edeltävien tutkimusten käyttö ja hyödyntäminen sekä tapauksen ja kontekstin rajan häilyvyys. (Bamberg ym. 2007, 9-10.)

Yhdysvaltalaisen tapaustutkimuksen uranuurtajan Robert E. Staken mukaan tapaustutkimuksessa tärkeimmistä kysymyksistä ovat *miten ja miksi* ja se, että *mitä voimme oppia tapauksesta?* Ominaista kyseiselle tutkimukselle on pyrkimys selvittää jotakin mikä vaatii lisäselvitystä, mutta ei ole kuitenkaan entuudestaan tiedossa. Tapaustutkimus keskittyy usein tutkimaan monimutkaisia ja pitkään jatkuvia ilmiöitä ja päämääränä on lisätä ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta ja olosuhteista, joiden lopputuloksena tuli sellainen kuin tuli. Tapaustutkimusta ajaa eteenpäin tunne sen tärkeydestä ja tapauksen merkitys paljastuu kuitenkin vasta tutkimuksen kuluessa ja lopussa. (Bamberg ym. 2007, 10.)

Mitä voidaan tapaustutkimuksesta loppujenlopuksi sanoa, on se, että se ei ole menetelmä vaan se on lähestymistapa ja näkökulma todellisuuden tai ”todellisuuden” tutkimiseen. Siinä on kyse monipuolisuudesta, joustavuudesta ja kokonaisvaltaisesta ymmärryksestä tutkittavaa ilmiötä kohtaan eikä vain staattinen pysäytyskuva tutkittavan ilmiö jostakin osa-alueesta. Tutkimuksessa teoria ja empiria ovat keskinäisvaikutuksessa vuorovaikutuksessa keskenään ja tarkoituksenaan luoda jollakin tapaa uutta. Tapaustutkimuksen aineistoille ei ole olemassa mitään tiettyä tyyppillistä

analyysimenetelmää vaan jokaiselle aineistolle sopii tapauksen mukaan erilaiset analyysimenetelmät. (Bamberg ym. 2007, 198–199.)

Tapaustutkimusta ja muutakin ihmistieteellistä tutkimusta tehdessä tutkijan tulisi miettiä, mitä tavoitellaan esimerkiksi totuudella ja ”totuudella”, kun varsinkin nykyään puhutaan paljon sosiaalisesta konstruktivismista. Vaikka tavoitteena ei ole sitoutua vain yhteen filosofiseen näkökulmaan, tutkijan on kuitenkin hyvä tietää mitä on tekemässä ja tutkimassa sekä joiden asioiden laaja-alaista pohtimista. tutkijan on siis hyvä tietää mitä tutkii ja miten tutkii myös tapaustutkimusta tehdessään. (Altola & Valli, 2010, 199.)

Tapaustutkimuksen sovittaminen gradun työohjoni metodina vaikuttaa edellisten perusteella hiukan monimutkaiselta, koska kuten edellä mainittiin, tapaustutkimusta joidenkin mielipiteiden mukaan ei voida tarkalleen ottaen pitää metodina. Toisaalta metodi käsitteenä ylipäättänsä ei ole yksiselitteinen ja aukoton. Karkeasti ja yleisesti määriteltynähän metodi on tapa tai menetelmä saavuttaa jokin päämäärä tai tavoite. Tapaustutkimus antaa omalla tavalla ohjeet saavuttaa askel askeleelta tietty tutkimuksellinen päämäärä yrittäen löytää vastaukset tutkimuksen kannalta hyvin olennaisiin kysymyksiin kuten *miksi* ja *miten*. Lisäksi antaa näkökulman asennoitua aineistoon ja ylipäättänsä tutkimukseen tietyllä tavalla. Kuten omassa tutkimuksessani vältän absoluuttisten yleistyksien tekemisen totuudesta vaan keskityn tutkimaan pientä tutkimusjoukkoani mahdollisimman tarkasti yrittäen tuoda uutta näkökulmaa jo olemassa olevaan tutkimukseen.

,

5. Eliitin sosiaalisen taustan tutkimus, sen syyt ja motiivit

Suomalainen eliittitutkimus on selkeästi painottunut tukimaan eliittiryhmien rekrytoitumista ja sen eri väylien kartoittamista. Tämä ei ole kuitenkaan vain Suomessa korostuva tutkimuskohde vaan jo klassisissa eliittiteorioissa korostettiin rekrytoitumisen luonteen merkitystä. Pareto oli sitä mieltä, että eliitti ei ole koskaan yhteiskunnissa staattinen vaan sen rakenne ja kokoonpano suhteessa muuhun yhteiskuntaan muuttuu koko ajan. Selkeimmin eliitti muuttuu sen jäsenten vaihdon kautta ja, jos entiset jäsenet korvataan samantyyppisillä jäsenillä eliitit säilyvät muuttumattomina pitkään. Toisaalta yhteiskunnalliseen kehitykseen ei vaikuta vain yksilöiden vaihtuminen vaan siihen vaikuttaa myös näiden yksilöiden muuttuminen ja heidän suhteensa ja vaikutuksensa ero yhteiskuntaan. (Ruostetsaari, 1992, 82.)

Täysin vapaata yksilöiden kiertoa ja vaihtelua eliiteissä ei kuitenkaan aina todellisuudessa tapahdu, koska aina on olemassa pidäkkeitä, jotka estävät yksilöiden vapaata kiertokulkua hierarkiassa. Ilmeisin ja yleisin tällainen este on esimerkiksi aristokraattinen periaate, mikä tarkoittaa siis sitä, että eliitin jälkeläisiä autetaan eliittiasemaan riippumatta heidän henkilökohtaisista ominaisuuksista. Moscan mukaan eliittiin rekrytoituminen voi tapahtua aristokraattisen tavan lisäksi myös demokraattisen tavan myötä. Demokraattisen tendenssin myötä eliitin jäsenten vaihto onnistuu siten, kun hallitseva luokka uudistuu hallittavien luokan jäsenistä. Molempia tendenssejä, sekä aristokraattista että demokraattista ilmenee yhteiskunnissa ja jommankumman ilmenemismuoto vaihtelee ajankohdan, paikan ja olosuhteiden myötä. (Ruostetsaari, 1992, 82.)

Moscan mukaan siis eliitin jäsenten vaihto demokraattisen tendenssin mukaan on silloin, kun hallitseva luokka uudistuu hallittavasta luokasta. Perustelu on sinällään hyvin järkeenkäypä, mutta pienen suosimiseffektin se kuitenkin mielestäni tuo väitteeseen. Monesti demokratiaan liitetään tasa-arvoisuus ja valinnan vapaus niin on mielenkiintoista ajatella, että Mosca on rajoittanut määritelmän koskemaan vain hallittavasta luokasta tulevia jäseniä. Olisi loogisempaa ajatella, että vaihto tapahtuu demokraattisen tendenssin mukaisesti, jos hallitsevan luokan vaihto tapahtuu tasa-arvoisesti sekä hallittavan että hallitsijaluokan joukoista perustuen vain henkilökohtaisiin, rekrytoinnin kannalta olennaisiin ominaisuuksiin.

Eliitin sosiaalisen taustan tutkiminen ei ole täysin pulmatonta, mutta tietyt syyt ja motiivit siihen ovat kuitenkin melko varteenotettavia. Sosiaalisen taustan tutkimuksen lähtökohdaksi voidaan asettaa sellainen kysymys, että vaikuttaako se päätöksentekoon. Voidaan olettaa, että eliittiryhmät

pyrkivät edistämään omia ja taustaryhmiensä etuja sekä kasvuvaiheen sosialisatio vaikuttaa käytökseen ja päätöksentekoon. Esimerkiksi maalla kasvanut yritysjohtaja osaa samaistua maaseudulla asuvien kansalaisten ajatuksiin ja vaatimuksiin ja näin ollen päätöksenteosta kuvastuu kyseinen sosiaalinen tausta. Nämä edellä mainitut perustelut ovat kuitenkin melko pulmallisia sillä miksi ei esimerkiksi tutkita suoraan päätöksentekoa ja vallankäyttöä, jos ensisijaisesti ollaan kiinnostuneita niistä asioista? Lisäksi tutkimukset ovat osoittaneet, että sosiaalinen tausta ei kerro eliitin päätöksenteosta ja vallankäytöstä suoranaisesti mitään vaan muun muassa Norjalainen byrokraatiaa ja päätöksentekoa koskeva tutkimus osoittaa, että enneminkin byrokraatian omat ominaisuudet, sen perinteet, työtavat ja valvontamuodot ovat huomattavasti merkityksellisempiä. (Uusitalo, 1980, 16.)

Kuten edellä tuli selväksi tutkimukset osoittavat, että sosiaalisen taustan tutkimisen perusteella ei voida vetää välttämättä johtopäätöksiä päätöksenteosta. Toisaalta olisi mielenkiintoista tarttua sellaiseen pieneen yksityiskohtaan, kun, että kuinka paljon se sitten vaikuttaa siihen, jos ei kuitenkaan täysin. Lisäksi olisi mielenkiintoista saada tarkempia perusteluja sille, että millä perusteella voidaan sanoa, että ne eivät vaikuta päätöksentekoon. Voihan sosiaalisen taustan vaikutukset olla käänteiset. Esimerkiksi todella uskonnollisessa ja kristillisessä perheessä kasvanut ihminen voi aikuisikään päästyään ja kotioloistaan irtaannuttuaan kääntyä täysin kristillisyyttä ja ylipäättänsä uskontoja vastaan. Ollaanko näin ollen tutkimuksissa lähinnä analysoitu suoraviivaisesti siten, että perhetausta ja kasvuympäristö vastaa aika pitkälti aikuisiän valintoja ja päätöksiä, joten sosiaalinen tausta vaikuttaa ja päinvastoin?

Toinen perustelu eliitin sosiaalisen taustan tutkimiselle on sosiaalisen liikkuvuuden tutkiminen. Tässä näkökulmassa tutkitaan koko väestön sosiaalista liikkuvuutta ja se on tärkeätä mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisen kannalta. Sosiaalisen liikkuvuuden tutkimus eliitin sosiaalisen taustan tutkimisen myötä antaa tietoa kokonaismahdollisuuksien tosiasiallisesta jakautumisesta. Saadaan tietoa siitä, että onko jokaisella väestöryhmällä yhtäläiset mahdollisuudet saada jälkeläisensä talouselämän tai poliittiseen johtajistoon. Voiko talonmiehen pojasta esimerkiksi tulla koskaan osa taloudellista eliittiä? Lisäksi sosiaalisen liikkuvuuden tutkimuksella voidaan saada selville kuinka vahvat ovat eri luokkien väliset rajat sillä, jos sosiaalinen liikkuvuus on vilkasta niin luokkien väliset rajat heikkenevät. Edellisen myötä saadaan myös tietoa siitä, kuinka homogeenistä tai heterogeenistä eliittiryhmät ovat sosiaalisten taustojensa perusteella. Millsin mukaanhan eliitin sosiaalisten taustojen samankaltaisuus on eliitin yhtenäisyyteen vaikuttava tekijä. (Uusitalo, 1980, 17.)

Kolmas perustelu eliitin sosiaalisen taustan tutkimiselle perustuu yhteiskuntaluokkien ja kerrostumien tutkimiselle sillä eliittiryhmien sosiaalinen tausta todennäköisesti heijastaa yhteiskunnassa vallitsevia voimasuhteita ja erinäisiä luokkia. Mitä suurempi osuus eliitistä on jostakin tietystä yhteiskuntaluokasta, sitä vahvempi sen asema on. Tässä tapauksessa luokkien valta ilmenee parhaiten rekrytoimisen kriteereihin vaikuttamismahdollisuuksina sillä erinäiset yhteiskuntaluokat saattavat korostaa sellaisia kriteerejä rekrytoinnissa, jotka kuvastavat aika paljon omia jäseniä. (Uusitalo, 1980, 17–18.)

Neljännän perustelun mukaan siihen ajatukseen, että kyseisenlaiset tutkimukset voivat viitata koko eliittiryhmien ja niiden instituutioiden aseman muutoksiin yhteiskunnassa sillä oletuksella, että ylemmillä yhteiskuntaluokilla olevilla on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa uransa valintaan. Nämä valinnat useimmiten ajautuvat sellaisille aloille, joiden merkitys on suuri tai kasvamassa. Näin ollen, jos jonkin eliittiryhmän sosiaalinen tausta yläluokkaistuu muista ryhmistä huomattavasti poiketen, niin on uusi aihe alkaa tutkia onko kyseisen eliittiryhmän asema muuttunut entistä tärkeämmäksi ja miksi. (Uusitalo, 1980, 18.)

5.1. valtaeliitin luokkasamaistumisen ja alueellisen liikkuvuuden vaikutus elitisoitumiseen sekä naisten osuus valtaeliitissä

Valtaeliitti Suomessa on huomattavasti miesvaltainen. Eliitin määrittelyn näkökulmasta ja institutionaalisten asemien perusteella vaikuttajajoukko käsittää 997 henkilöä, joista ainoastaan 13 % on naisia. Suurimmillaan naisten osuus on poliittisella sektorilla, jossa tämä osuus on peräti 33 % ja pienimmillään naisten osuus on elinkeinoelämän sektorilla, jossa naisten osuus 4 %. (Ruostetsaari, 1992, 90.)

Poliittisen eliitin jälkeen naisten osuus on suurimmillaan kulttuurieliitissä 24 %:lla, mutta muissa osuudet jäävätkin aika pieniksi nimittäin järjestöissä tämä osuus on 12 %, joukkotiedotuksessa 11 %, tieteessä 8 % ja hallinnossa 5 %. Naisten asema on melko samankaltainen sekä Suomessa että Ruotsissa ja todennäköinen syy tähän on se, että eliiteissä naisten osuudet ovat melko samanlaiset. Naisia on Ruotsissa elinkeinoelämän eliitissä kuitenkin kolme prosenttiyksikköä vähemmän, mutta esimerkiksi hallintotieteissä taas yli kaksinkertainen määrä enemmän. Ero on myös isompi joukkotiedotuseliitissä, jossa naisten osuus on neljä prosenttiyksikköä suurempi Ruotsissa kuin

Suomessa. Kansainvälisessä vertailussa 13 % osuus ei kuitenkaan ole huono vaan paljon parempi kuin monessa muussa maassa. Yleisesti Pohjoismaiden parlamenteissa naisten osuus on suorastaan ollut huippuluokkaa maailmassa. Edellisten perusteella voidaan todeta, että naisten asema perhe-elämän vaatimusten ja valta-asemien vaatimusten välillä ei ole ongelmallista. (Ruostetsaari, 1992, 89–91.)

Alueellisen liikkuvuuden näkökulmasta tarkasteltuna valtaeliitin voidaan sanoa selkeästi keskittyvän Etelä-Suomeen ja erityisesti Uudenmaan läänisiin. Eliitistä 84 % asuu Etelä-Suomessa, 9 % Keski-Suomessa ja 7 % Pohjois-Suomessa. Uudenmaan lääni on ainoa lääni, joka on ylliedustettuna valtaeliitissä väestönsä suhteutettuna, sillä vuonna 1989 väestöstä vain neljännes asui kyseisessä läänissä. Kaksi kolmasosaa valtaeliitistä asuu siis Uudenmaan läänissä ja eri eliittiryhmissä tämä osuus on isompi. Esimerkiksi kulttuurieliitistä yli kolme neljäsosaa asuu Uudenmaanläänissä, mikä selittyy kulttuuri-instituutioiden fyysisellä sijainnilla pääkaupunkiseudulla. Poliittisen eliitin jäsenistä alle puolet asuu Uudenmaan läänissä, mikä puolestaan selittyy sillä, että tähän eliittiryhmään kuuluu kansanedustajien lisäksi muun muassa kaupunginvaltuustojen puheenjohtajia. (Ruostetsaari, 1992, 96–97.)

Vuonna 1950 koko väestöstä kuudesosa asui Uudenmaan läänissä ja valtaeliitistä nuoruutensa asui kuitenkin lähes kaksinkertainen osuus. Turun, Porin, Hämeen ja Kymen sekä lapin lääneissä nuoruutensa viettäneitä eliittejä on melkein väestöosuutta vastaava osuus. Näissä lääneissä asuminen ei siis ole vaikuttanut negatiivisesti tai positiivisesti eliittiin valikoitumiseen. Kuopion, Vaasan, Oulun ja Mikkelin lääneistä puolestaan on rekrytoitunut pienempi osuus koko väestön osuudesta. Jos yhdistää nämä läänit kolmeksi maantieteelliseksi alueeksi ero on entistäkin selkeämpi: Etelä-Suomesta valikoituu selvästi suurin osa valtaeliitistä ja Keski-Suomesta puolestaan vähiten. Pohjois-Suomessa nuoruutensa viettäneiden eliittien osuus on melko sama kuin vuonna 1950 vastannut osuus. (Ruostetsaari, 1992, 98–99.)

Politiikkaeliitissä Etelä-Suomen ylliedustus on vähäisin kun taas Pohjois-Suomella on ylliedustus. Keski-Suomella on tällä osa-alueella selkeä aliedustus kaikista. Elinkeinoelämän eliitissä Etelä-Suomessa nuoruutensa asuneiden osuus on jopa kolme neljäsosaa, Keski-Suomessa asuneiden osuus pienin ja Pohjois-Suomessa asuneita lähes väestöosuuden verran. (Ruostetsaari, 1992, 99.)

Rakennemuutosten, arvokumousten ja muiden poliittisten järjestelmän muutoksien myötä, kansalaiset eivät näe kuuluvansa enää marxilaisen määrittelyn mukaiseen luokkayhteiskuntaan vaan alettiin ottamaan huomioon Max Weberin identiteetin määrittelymäärittelmä, jonka mukaan

ihmisen identiteetti ei määräydy vain tuotantoelämän mukaan vaan ennemminkin statuksen mukaan. Ja tähän statukseen kuuluu Weberin mukaan muun muassa koulutus ja kulutus. (Ruostetsaari, 1992, 130.)

Eri eliittiryhmissä luokkasamaistuminen kohdistuu yleensä ensisijaisesti ylempään keskiluokkaan. Poliittika-, järjestö-, joukkotiedotus ja tiede-eliiteissä samaistutaan toissijaisesti palkansaajiin. Elinkeino-, hallinto- ja kulttuurieliiteissä taas identifioidaan toiseksi yleisemmin yläluokkaan. Elinkeinoeliiteistä merkittävä osuus samaistuu myös työnantajiin ja suurtuloisiin ja toissijaisesti melkein kaikki eliitit (tiede-eliittiä lukuun ottamatta) määrittävät identiteettinsä ja samaistumisensa tulojen kautta. Hallinto-, järjestö-, ja elinkeinoelämän eliitin jäsenet luokittelevat itsensä suurtuloisiksi kun taas poliittika- ja kulttuurieliitti keskituloisiksi. Tiede-eliitti pitää itseään ylempään keskiluokkaan kuuluvaksi. (Ruostetsaari, 1992, 128–129.)

5.2. Tulotason, koulutuksen ja kodin vaikutus elitisoitumiseen

Toisen maailmansodan jälkeen koulutustaso Suomessa on kohonnut voimakkaasti, sillä korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä on kasvanut, mikä puolestaan taas on laajentanut virkamieseliitin koulutuksellista rekrytoitumiskerrostumaa. Tämän voidaan sanoa johtaneen entistä vaativampiin virkamieseliitille asetettuihin koulutusvaatimuksiin. On myös esitetty sellaisia näkökulmia, että jonkin yhteiskuntaryhmän syntyperä on sitä elitistisempi mitä korkeampi on sen koulutustaso. Jos edellä esitetty näkökulma pitää paikkansa, niin seurauksena saattaa olla keskimääräisen koulutustason aleneminen. (Uusitalo, 1989, 23.)

Akateemisen koulutuksen laajentuminen ei tapahtunut toisen maailmansodan jälkeen tasaisesti kaikilla tieteenaloilla vaan esimerkiksi humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden opiskelijoiden määrä kasvoi huomattavasti kun taas oikeustieteiden opiskelijoiden määrä laski 1960-luvulle asti. Tämä muutos on mahdollisesti aiheuttanut sen, että virkamiesliiton juristivaltaisuus on vähentynyt. (Uusitalo, 1980, 23.)

Ylioppilastutkinnon suorittaminen vaikuttaa olevan edistävää tekijää rekrytoitumisessa valtaeliittiin sillä yhdeksän kymmenestä valtaeliitistä on suorittanut ylioppilastutkinnon. Eri sektoreiden välillä on kuitenkin eroja: tiede-eliitissä käytännössä jokainen on suorittanut ylioppilastutkinnon, järjestöeliitissä vain kolme neljäsosaa ja poliittisen eliitin saralla taas muita eliittiryhmiä enemmän

rekrytoidutaan alemmalla peruskoulutuksella. Järjestöeliitin matalan koulutustason voidaan sanoa johtuvan palkansaajajärjestöeliitistä, jonka jäsenistä vain 65 % on ylioppilastutkinto. (Ruostetsaari, 1992, 91.)

Suomessa tyttö- ja poikakoulut ovat edustaneet eksklusiivista koulutusta. Kahdesta tunnetuimmasta poikakoulusta Norssi eli Helsingin ensimmäinen normaalikoulu perustettiin vuonna 1867 ja Ressu eli Helsingin Suomalainen Reaalilyseo perustettiin 1891. Yhtenäiskoulujärjestelmään Norssi siirtyi 1972 ja Ressu 1978. Peruskoulujärjestelmään siirtyminen teki viimeistään lopun sukupuolen perusteella erinäistävän peruskoulutuksen. (Ruostetsaari, 1992, 92.)

Suomalaisesta valtaeliitistä merkittävä osa on käynyt joko tyttö- tai poikakoulun, nimittäin 35 %. Poikakoulun on käynyt peräti 36 % ja tyttökoulun 22 %. Sukupolvien välisessä tarkastelussa korostuu poika- ja tyttökouluinstituution merkitys sillä vanhimmasta sukupolvesta tyttö/poikakoulun on käynyt 46 %, toisesta sukupolvesta 39 %, kolmannesta 36 % ja neljännessä enää 14 %. Neljännen sukupolven joukosta yksikään nainen ei ole enää käynyt tyttökoulua. Edellisten lukujen perusteella voidaan sanoa, että tyttö- ja poikakoulun käymisellä on ollut eliittiin rekrytoitumiseen huomattava vaikutus vanhemmissa sukupolvissa. Näiden koulujen vaikutukset elitisoitumiseen ovat olleet henkisen pääoman ohella merkittävä sosiaalisen pääoman tarjoaminen (sosiaaliset vuorovaikutusverkostot, käytöstavat jne.). Näillä kouluilla on ollut vaikutus myös valtaeliitin uusintamiseen sillä arvostettuina kouluina ne alkoivat vetää puoleensa eliitin lapsia. (Ruostetsaari, 1992, 93.)

Hallintoeliittiin kuuluu suurin osa poika/tyttökoulun käyneistä, nimittäin 27 %, elinkeinoeliittiin kuuluu 18 %, järjestöeliittiin 18 %, tiede-eliittiin 13 %, kulttuurieliittiin 9 % ja politiikkaeliittiin vain 6 %. Poliitiikkaeliitti korostuu jälleen matalammalla rekrytoitumisprosentillaan. Akateeminen koulutus on kuitenkin ollut merkittävä edellytys eliittiin rekrytoitumisessa, sillä huomattavasti yli puolet on suorittanut korkeakoulututkinnon ja neljäsosalla jopa on tutkijan koulutus. Jälleen kuitenkin sektorittaiset erot vaihtelevat sillä kun tiede-eliitissä tutkijan koulutuksen omaa neljä viidesosaa niin politiikkasektorilla sen omaa vain kymmenesosa. Hallintoeliitillä on myös verrattain korkea koulutustaso, sillä kolmasosalla on tutkijan koulutus. Poliittisen eliitin ammatillisella koulutuksella on yleensäkin muihin eliittiryhmiin verrattuna ollut pieni merkitys eliittiin rekrytoitumisessa. Korkein koulutustaso on kuitenkin Kansallisen Kokoomuksen ja Ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajajoukoissa. (Ruostetsaari, 1992, 93–94.)

Valtaeliitin nuoruuden kodin äidinkieli oli yli neljällä viidesosalla suomi ja kymmenesosalla ruotsi. Valtaeliitissä ruotsi on kuitenkin äidinkielenä yleisempi suhteutettuna koko väestön ruotsinkielisyyteen sillä 1989 koko väestöstä ruotsia äidinkielenään puhui 6 %. Lisäksi ruotsi äidinkielenä oli yleisin politiikaneliittiin ja elinkeinoelämäneliittiin kohonneilla. Pelkästään yrityssektoriin rekrytoituneista yli kuudesosa oli kodeista, joissa puhutaan ruotsia. 1950 ja 1980-luvuilla ammatissa toimivista ruotsinkielisistä olivat johtajina enemmän kuin suomenkielisistä. (Ruostetsaari, 1992, 102.)

Oman ja vanhempien koulutuksen välistä yhteyttä on mielenkiintoista tutkia, sillä siinä monesti huomataan millä tavalla perheen koulutukselliset arvot siirtyvät vanhemmilta lapsille. Se ei tietenkään kerro täysin suoraan sitä, miten tämä vaikuttaa lasten työllistymiseen ja sitä kautta eliittiin kohoamiseen, mutta selkeitä yhteyksiä on kuitenkin havaittavissa.

Valtaeliitin jäsenten isistä jopa kolme kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon ja puolella kansakoulu on peruskoulutuksena. Äitien peruskoulutus on puolestaan isien koulutusta matalampi siten, että heidän joukossaan on selvästi vähemmän isiin verrattuna ylioppilastutkinnon suorittaneita, mutta toisaalta enemmän keskikoulun käyneitä. Aloittain katsottuna jälleen poliittiseen eliittiin kuuluvien sekä isien että äitien peruskoulutus on alhaisempi kuin muiden eliittiryhmien vanhempien koulutustausta. Järjestöeliitti on poliittisen eliitin lukemissa, mutta muihin eliittiryhmiin kuuluvien isistä ylioppilastutkinnon on suorittanut 34–37 % ja äideistä 24–25 %. (Ruostetsaari, 1992, 103.)

Kodin kulttuurisen pääoman voidaan siis sanoa olevan hyvin periytyvää sillä, mitä korkeampi on vanhempien koulutus, sitä korkeampi on myös valtaeliitin jäsenten oma koulutus. Tämä vaikutus pätee sekä perus- että ammatillisen koulutuksen kohdalla. Käytännössä melkein kaikki, joiden vanhemmat ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon, on myös itse suorittanut kyseisen tutkinnon. Peruskoulutuksen käyneiden isien lapsistakaan enää kaksi kolmasosaa ja äitien runsas puolet on suorittanut ylioppilastutkinnon. Kodin kulttuuripääoman vaikutus näkyy myös valtaeliitin jäsenten ammatillisen koulutuksen ja heidän vanhempiansa ammatin välisessä yhteydessä. Nimittäin valtaeliitin jäsenistä, joiden isät ovat olleet johtavassa asemassa, lähes yhdeksällä kymmenestä on joko korkeakoulututkinto tai tutkijan koulutus. Toisin kuin isillä työntekijäasemassa olleiden äitien lapsilla on maatalousyrittäjä-äitien lapsia korkeampi koulutus. Koti-äitien eliittiin kuuluvista lapsista melkein yhdeksällä kymmenestä on korkeakoulututkinto tai tutkijan koulutus. Näin ollen voimme sanoa jopa, että isän ammattiryhmä on se, joka määrää perheen sosio-ekonomisen ryhmän. (Ruostetsaari, 1992, 103–106.)

Valtaeliitin puoluekanta vaikuttaa olevan melko selkeä. 1991 eduskuntavaalien puoluekannatus valtaeliitissä oli yliedustettuna kahdella puolueella verrattuna koko väestön kannatukseen. Kokoomuksen yliedustus oli yhdeksän prosenttiyksikköä ja Ruotsalaisen Kansanpuolueen kolme prosenttiyksikköä. Poliittisessa eliitissä luonnollisesti puoluekannatus on yleisesti valtaeliittiä lähempänä väestön kannatusta pelkästään jo poliittisen eliitin muodostumisperiaatteen vuoksi. Poliittisessa eliitissä Kokoomuksen ja vasemmistoliiton kannatus on lähempänä valtakunnallista kannatusta. (Ruostetsaari, 1992, 106–108.)

Valtaeliitin puoluekanta kuitenkin vaihtelee aika paljon eri sukupolvien välillä. vanhimmassa sukupolvessa eli 1910–1926 syntyneiden ikäluokassa kokoomuksella on yli 50 % kannatus ja toisena eniten kannatusta sai RKP. Toisessa sukupolvessa 1927–1939 syntyneiden ikäluokassa kokoomus on edelleen suurin puolue, mutta toisen sijan on SDP vienyt RKP:ltä. Kolmannessa sukupolvessa eli 1940–1949 syntyneiden joukossa SDP on suurin puolue ennen kokoomusta. Nuorimmassa eli 1950 tai sen jälkeen syntyneiden ikäluokassa kokoomus on saanut suurimman puolueen asemansa takaisin ja toiselle sijalle on päässyt vanhojen puolueiden kiilaamana Vihreä Liitto. (Ruostetsaari, 1992, 110.)

Edellisten perusteella voidaan sanoa, että valtaeliitin puoluekanta ei ole määräytynyt uran varrella ja valta-asemissa tapahtuneen sosialisoinnin kautta vaan ennemminkin pitkälti peritty vanhemmilta. Kun kyselylomakkeessa vastaajia pyydettiin mitä puoluetta isä ja äiti kannattivat, 10 % vastaajista ei joko osannut tai halunnut tehdä mitään arviota. Kahdella prosentilla ei ollut nuoruudessa isää tai äitiä. Mikäli isä kannatti Maalaisliittoa, SDP:tä, kokoomusta tai RKP:tä, puoluekanta periytyi jälkeläiselle 50 prosenttisesti. Eliitin jäsenistä, joiden isä kannatti maalaisliittoa, yli puolet kannatti samaa puoluetta, SDP:tä kymmenesosa ja runsas viidennes kokoomusta. Muihin puolueisiin siirtyminen on siis ollut varsin vähäistä. Toisaalta mikäli äiti on kannattanut maalaisliittoa, siirtymä sosiaalidemokraatteihin on ollut hieman yleisempää. Isän puoluekanta, mikä on ollut SDP tai TPSL on periytynyt vielä voimakkaammin, sillä näistä valtaeliitin jälkeläisistä 65 % kannattaa SDP:tä ja 21 % kokoomusta. Äidin kautta perimä on ollut vieläkin voimakkaampaa, koska 72 % SDP:tä tai TPSL:ää kannattaneiden äitien eliittiin nousseista lapsista kannattaa SDP:tä. (Ruostetsaari, 1992, 111.)

Sosiaalidemokraatteihin verrattuna kokoomuksen puolueuskollisuus on heikompaa, mutta silti suurempaa kuin keskustalaisilla. Kokoomuslaisten isien eliittiin nousseiden jälkeläisistä kolme viidesosaa kannattaa samaa puoluetta, kymmenesosa SDP:tä ja vajaan kymmenesosa keskustaa ja

liberaaleja. RKP:n kohdalla puoluekanta on periytynyt hyvin vahvasti, sillä puoluetta kannattavien isien ja äitien eliittijälkeläisistä kolme neljännestä kannattaa samaa puoluetta. (Ruostetsaari, 1992, 111–112.)

Vanhempien ammattiasema vaikuttaa puoluekannan lisäksi valtaeliitin puoluekantaan. Johtavassa asemassa toisen palveluksessa olleiden isien eliittijälkeläiset yli kaksi viidesosaa kannattaa kokoomusta, neljäsosa sosiaalidemokraatteja ja kymmenesosa RKP:tä. ylempien toimihenkilöiden olennaisin ero edelliseen on RKP:n huomattavan iso kannatus, nimittäin 26 %. Lisäksi isän työntekijäasemalla on selkeä yhteys lapsen puoluekantaan, koska yli puolet työntekijästatuksen omaavien isien eliittijälkeläisistä kannattaa SDP:tä, vaikkakin viidennes äänestää kokoomusta. Vasemmistoliiton kannatus kuitenkin on aika vähäistä tässä ryhmässä kuten myös koko valtaeliitissäkin. Yrittäjinä tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimineiden isien jälkeläisistä yli puolet kannattaa kokoomusta ja toiseksi suurin kannatusosuus on RKP:llä, vaikkakin pienempi kuin palkkajohtajien. Äidin ammattiaseman ja valtaeliittiin rekrytoituneen lapsen puoluekannan välinen yhteys on melko samanlainen kuin isien. (Ruostetsaari, 1992, 112–113.)

Tulotasoiltaan eliiteillä on huomattavissa suhteellisen selkeitä eroja. Ei liene yllätyksellistä, että elinkeinoelämän eliitillä on muita eliittiryhmiä korkeampi tulotaso. Muista eliiteistä lähemmäksi elinkeinoelämän eliittiä sijoittuu järjestöeliitti. Pienituloisin eliittiryhmä on politiikkaeliitti, mikä selittyy sillä, että muita ryhmiä suurempi osa tähän eliittiryhmään kuuluvista ei vielä ole mukana työelämässä. Käsillä olevan tutkimuksen aineiston pohjalta voimme todeta melko kärjistetyksi, että suurituloisemmat suomalaiset valtaeliitit ovat niitä, jotka ovat korkeasti koulutettuja, kokoomusta tai RKP:tä kannattavia yli 45-vuotiaita yritysjohtajamiehiä, jotka toimivat pääsääntöisesti Etelä-Suomessa. (Ruostetsaari, 1992, 133–137.)

Aiemmissa eliittien rekrytoitumista tutkituissa tutkimuksissa on viitattu rekrytointipohjan laajentumiseen ja toisaalta sen kapeuteen. Heikki Waris on korostanut, että eri eliittien rekrytointipohja on laajentunut sitten 1800-luvun alun yhteiskunnan, mutta toisaalta jotkut Wariksen tutkimustulokset ovat osoittaneet myös sen, että ylemmän koulutuksen laajentumisessa (mikä on siis rekrytoinnin kannalta keskeistä) ei ole tapahtunut vuosisadan vaihtumisen jälkeen kauhean suurta muutosta. Hieman myöhemmin 1960-lukua syntyi suomalaisessa sosiologiassa keskustelu, jossa nimenomaan korostettiin suomalaisen valtaeliitin kokoonpanon muuttumattomuutta. Selvimmin Antti Eskola on esittänyt käsityksen siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa eliittiin rekrytoituminen tapahtuu yhteiskunnan ylimmistä kerroksista pääasiassa eikä liikkuvuus ole niinkään suurta. Valkosen tutkimuksen mukaan eliittiin kohoaminen ei etene

tasaisena trendinä mm. alempien kerrostumien kohoamisessa. Lisäksi Valkosen tutkimuksen mukaan liikkuvuudesta on hyötynyt eniten keskiluokka, maanviljelijöiden lasten osuus aluksi kasvaa, mutta teollistumisen myötä laskee ja työväestön lapsien osuus pysyy koko tarkastelun ajan melko alhaisena. (Ruostetsaari, 1992, 114.)

Sosiaalisen taustan selvittämisessä isä ja äidin ammatilla on keskeinen rooli. Ammatin suhteen suomalainen valtaeliitti on osoittautunut suhteellisen yläluokkaiseksi, mikä ei sinällään ole yllättävää, kun kyseessä on eliittitutkimus. Valtaeliitin isistä johtavassa asemassa toisen palveluksessa on ollut 18 %, itsenäisenä ammatinharjoittajana tai yrittäjänä 13 %, ylempänä toimihenkilönä 20 %, alempana toimihenkilönä 17 %, maatalousyrittäjänä 18 % ja työntekijänä 14 %. Äideistä vajaa puolet on ollut kotona. (Ruostetsaari, 1992, 115.)

Rekrytoitumisessa eri eliittiryhmiin on eroja. Poliittiseen eliittiin rekrytoituminen on ollut helpompi väylä maanviljelijöiden ja työntekijöiden sosiaalisen nousun kannalta. Poliittista eliittiä suurempi eliittiryhmä, mihin työntekijäisten lapset ovat päässeet, on järjestöeliitti. Poliittinen eliitti ei ole kauhean yläluokkainen, mutta poliittisessa eliitissä on elinkeinoelämäneliitin jälkeen eniten yrittäjiä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia. Poliittisessa eliitissä ylimmästä kerrostumasta lähteneiden osuus on huomattavasti pienempi kuin muissa ryhmissä. (Ruostetsaari, 1992, 118-119.)

Hallintoeliitti on ollut kolmanneksi avoin eliittiryhmä maanviljelijöiden ja työntekijöiden lasten sosiaaliselle nousulle. Ero on kuitenkin huomattava verrattuna poliittiseen eliittiin ja järjestöeliittiin, sillä, kun politiikka- ja järjestöeliitissä maanviljelijöiden ja työntekijöiden lasten yhteenlaskettu osuus on 45 %, niin hallintoeliitissä se on 28 %. Muissa eliiteissä se on 22-27%. Hallintoeliitin voidaan sanoa olevan osittain yläluokkainen ja osittain keskiluokkainen yhteiskunnalliselta lähtökerrostumaltaan, sillä viidennes hallintoeliitistä on johtavassa asemassa olevien jälkeläisiä ja neljännes ylempien toimihenkilöiden jälkeläisiä. Kyseessä näyttää olevan virkamiesammatin periytyneisyys. (Ruostetsaari, 1992, 119.)

Neljänneksi suurin osuus maanviljelijälapsilla ja työntekijälapsilla on tiede-eliitissä, nimittäin 27 %. Kuitenkin jakauma menee niin, että maanviljelijöiden jälkeläisiä tiede-eliitissä on kaksinkertainen määrä verrattuna työntekijöiden jälkeläisiin verrattuna. Elinkeinoelämän eliitissä maanviljelijöiden ja työntekijöiden jälkeläisten osuus on 26 %, kuitenkin niin, että maanviljelijöiden jälkeläisiä melkein kaksinkertainen määrä työntekijöiden lapsiin verrattuna. Elinkeinoelämän eliitti on ollut työntekijöiden jälkeläisille suljetuin eliittiryhmä ja vastaavasti ylimmän kerroksen osuus kyseisessä eliitissä on muita suurempi. Toisaalta voidaan sanoa, että elinkeinoelämän eliitin olevan muita

eliittiryhmiä tasaisempi, sillä työntekijöitä lukuun ottamatta kaikilla muilla ammattiryhmillä on viidenneksen osuus. Onkin hyvin ymmärrettävää, että yrittäjien tai itsenäisten ammatinharjoittajien jälkeläisten osuus on suurin juuri tässä eliitissä. (Ruostetsaari, 1992, 122.)

Koulutuksen vaikutusta korostavat hyvin voimakkaasti Alestalo ja Uusitalo eliittien kerrostumarakenteessa, sillä heidän mukaansa niissä eliittiryhmissä, missä koulutus on keskeisessä roolissa rekrytoinnissa, on myös huomattavasti enemmän ylimmästä ja keskikerroksesta lähteneitä. Kyseisenlaisia eliittejä ovat muun muassa virkamies-, tiede-, ja kirkon eliitit. Taloudellisen eliitin he myös katsovat kuuluvan enenevässä määrin kuuluvan tähän ryhmään. Nyky-yhteiskunnassa on kuitenkin ilmeistä, että koulutus ei ole enää sellainen tekijä, joka selittäisi eliitin kerrostumajaon. Koulutustaso on Suomessa nykyään niin korkea, että melkein kaikissa eliiteissä se alkaa olla tosiasiallisen rekrytoitumisen edellytys lukuun ottamatta ehkä poliittista eliittiä. (Ruostetsaari, 1992, 123.)

Valtaeliitin avoimuuden tai sulkeutuneisuuden astetta voidaan myös tarkastella sukupolvien välillä esiintyvien muutosten kautta sen rekrytointipohjassa. Keskiluokan ylempien ja alempien toimihenkilöiden osuus valtaeliitistä nimittäin supistuu tultaessa vanhimmasta nuorempaan sukupolveen. Yrittäjien ja ammatinharjoittajien lasten osuus supistuu valtaeliitissä sukupolvelta toiseen, kun taas vastaavasti toisen palveluksessa olevien johtavassa asemassa olevien osuus kasvaa. Valtaeliitin sosiaalisen avoimuuden kasvaminen voidaan selittää sillä, että kahden alimman yhteiskuntakerroksen yhteenlaskettu osuus kasvaa vanhimmasta sukupolvesta nuorimpaan päin. Työntekijälasten osuus kasvaa lineaarisesti ja maanviljelijälasten osuuden kasvu ei ole niin lineaarista. Näin ollen voidaan sanoa, että valtaeliitin eri sukupolvien välillä on tapahtunut selvää sosiaalista tasoittumista. 1950 luvulla tai sen jälkeen syntyneiden sukupolvessa isän ammattiryhmän perusteella määritellyt yhteiskuntakerrostumat ovat kokonsa suhteen huomattavasti lähempänä toisiaan kun 1926 tai ennen sitä syntyneiden sukupolvessa. (Ruostetsaari, 1992, 126–127.)

Poliittisessa eliitissä ylimmän kerroksen osuus näyttää supistuvan mitä enemmän siirrytään nuorimpaan sukupolveen. keskiluokan koko ei kauheasti muuttunut ja hallintoeliitissä ainut suoraviivainen kehitystrendi sukupolvien välillä on tapahtunut työntekijälasten osuuden kasvussa. Elinkeinoelämän eliitissä sosiaalinen rekrytoimis pohja on tasoittunut vanhimmasta sukupolvesta nuorimpaan, minkä voidaan selittää ylimmästä kerroksesta lähteneiden osuuden supistumisella ja maanviljelijälasten osuuden lisääntymisellä. (Ruostetsaari, 1992, 128.)

5.3. Yhteenveto sosiaalisen taustan vaikutuksista eliittiin rekrytoitumisessa

Eliittiryhmiin rekrytoitumiseen vaikuttavia tekijöitä on hankalaa verrata monesta syystä, mutta yksi tärkeimpiä huomattavia tekijöitä on se, että ylipäättänsä eri eliittiryhmien vertailu keskenään niiden erilaisuuden vuoksi on hyvin hankalaa. Karkeat vertailut ovat kuitenkin mahdollisia ja ryhmien rekrytoitumisessa onkin samankaltaisia piirteitä.

Poliittinen eliitti on muita eliittiryhmiä keskivertaisesti nuorempi, sillä sen keski-ikä on 43 vuotta, kun taas koko valtaeliitin keski-ikä on 51 vuotta. Lisäksi vallankäyttäjien sukupuolesta voidaan sanoa karkeasti, että suomalainen vallankäyttäjä on mies. Vain 13 % valtaeliitin jäsenistä on naisia. Avoimin eliittiryhmä naisille on poliittinen eliitti, jossa naisia on koko ryhmästä noin kolmannes. Elinkeinoelämän eliitti taas on käytännöllisesti katsottuna suljettu naisilta pienen prosentuaalisen osuutensa takia. (Ruostetsaari 1992, 174.)

Koulutuksesta yleisesti voidaan sanoa, että valtaeliitti on kansaa korkeammin koulutettu. Yli puolet valtaeliitin jäsenistä on nimittäin suorittanut korkeakoulututkinnon ja kolmannes on suorittanut oppivelvollisuutensa poika- tai tyttökoulussa. Poliittiseen eliittiin rekrytoidutaan muita eliittiryhmiä alemmalla koulutuksella ja alalla dominoi yhteiskuntatieteellinen koulutus. Elinkeinoelämän eliitissä puolestaan johtavassa asemassa on taloudellinen tai kauppatieteellinen koulutus. (Ruostetsaari, 1992, 174.)

Alueellisesti valtaeliitin voidaan sanoa keskittyvän Etelä-Suomeen ja oikeastaan erityisesti Uudenmaan lääniin, jossa asuu kaksi kolmannesta sen jäsenistä. Poliittinen eliitti on kuitenkin muita eliittejä tasaisemmin jakaantunut, sillä sen jäsenistä alle puolet asuu Uudellamaalla. Alueellinen eriarvoisuus näkyy muun muassa siinä, että nuoruutensa Uudella maalla asunut on rekrytoitunut muuta väestöosuutta enemmän valtaeliittiin. Elinkeinoelämän eliittiin on rekrytoiduttu lähinnä Etelä-Suomesta ja Keski-Suomesta lähteneillä on selkeästi aliedustus valtaeliitissä. Vaikka kokonaiskuva on edellisenlainen, voidaan kuitenkin huomauttaa, että eri sukupolvien välillä valtaeliitin alueellisessa rekrytoitumisessa on tapahtunut tasoittumista. Muun muassa Uudenmaan osuus lähtöalueena on pienentynyt vanhimman sukupolven jälkeen. Yleisesti voidaan kuitenkin sanoa, että valtaeliittiin rekrytoidutaan ensisijaisesti kaupungeista ja maaseudulta kotoisin oleville lähinnä poliittinen eliitti on ollut avoimin. (Ruostetsaari, 1992, 175.)

Ruotsinkielisestä kodista on valtaeliitin jäsenistä väestöosuutta suurempi osa ja heidän vanhempiansa koulutus on muuta väestöä korkeampi. Kodilla ja sen kulttuurillisella perinnöllä on periytyvä vaikutus, sillä voidaan sanoa, että mitä korkeampi koulutus perheissä on, sitä korkeampi koulutus myös jälkeläisillä valtaeliittiin kuuluvilla. Puoluekannaltaan valtaeliitti eroaa kansasta melkoisesti. Suurimmat valtaeliitin kannattamat puolueet ovat kokoomus, SDP ja keskusta. Suurin yliedustus väestöön nähden eliitissä on kokoomuksella ja RKP:llä ja aliedustus keskustalla. (Ruostetsaari, 1992, 175–176.)

Yläluokkaisuus leimaa suomalaista valtaeliittiä, koska valtaeliitti maassamme on varsin yläluokkainen. Maanviljelijöiden ja työntekijöiden lasten edustus eliitissä on melko matala. Avoin eliitti ”alemmille” kerrostumille on poliittinen eliitti ja kaikkein suljetuin on elinkeinoelämäneliitti. Elinkeinoelämän sisäisten alasektoreiden avoimuudessa on eroja kuitenkin, sillä valtioyhtiöiden ja osuustoiminnallisten yritysten kautta on maanviljelijöiden ja työntekijöiden lapset päässyt helpommin eliittiin kuin yksityisten yritysten kautta. Huomioitava yksityiskohta on myös siinä, että yksityisten yritysten johto näyttää tapahtuneen keskiluokkaistumista muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana. (Ruostetsaari, 1992, 176–177.)

Kodin merkitys eliitin urakehitykselle on olennainen. Valtaeliittiin kuuluvien arvioiden mukaan kodilla on ollut merkittävä vaikutus heidän uravalintaansa. Elinkeinoelämän eliitti on edellisen väitteen suurin ilmentäjä, sillä tässä ryhmässä yli puolet jopa katsoo asian pitävän paikkaansa. Toisaalta mitä nuorempi sukupolvi sitä vähemmän koetaan kodilla olevan vaikutusta uravalintaan. Tämä voisi kenties viitata eliittiin kohoamisen mahdollisuuksien tasa-arvoistumiseen. Uran kannalta tärkeimpinä edistymisen vaiheina elämässä pidetään opiskeluaikaa ja aiempia työtehtäviä. Tärkeimpinä henkilökohtaisina ominaisuuksina eliittiin kohoamisessa eliitin jäsenet ovat maininneet kyvyt ja lahjakkuus, kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja koulutus. edellisten lisäksi mainittiin myös ahkeruus, itsenäisyys, työkokemus, paineensietokyky, kunnianhimo ja riskinotto kyky. Luetellut niin sanotut hyveet kuitenkin viittaavat siihen, että valtaeliittiin kohoaminen tapahtuisi ennemminkin henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella kuin suhteiden avulla, sillä sellaiset tekijät kuten sukulaisuussuhteet, verkostot ja kansainväliset verkostot ovat varsin vähän mainittuja. (Ruostetsaari, 1992, 178–179.)

Yleisimmät niin sanotut väliasemat matkalla eliittiin ovat olleet yksityinen yritys, korkeakoulu, kuntaliitto, ministeriö, kansalaisjärjestö valtion virasto tai laitos. Eliittiin kohoamiseen henkilön sosiaalisen taustan ja koulutuksen lisäksi vaikuttavat toiminta julkisissa luottamustehtävissä ja erilaisissa kansalaisjärjestöissä. Luottamustehtävillä saadaan kokemusta yhteisten asioiden hoidosta ja luodaan kontakteja. Puolet valtaeliitin jäsenistä kuuluu jonkinlaisen yrityksen hallitukseen tai

hallintoneuvostoon ja oikeastaan elinkeinoelämän eliitistä käytännössä jokainen. Talouden voidaan siis sanoa olevan eliitin yhteen kytkevä instituutio. (Ruostetsaari, 1992, 179.)

Harrastusten osalta valtaeliitti on ollut varsin yhtenäinen sillä, kaksi kolmasosaa ilmoittaa harrastavansa urheilua ja neljännes ulkoilua ja liikuntaa. Urheilulla tarkoitetaan juuri tässä yhteydessä erilaisia urheilulajeja kun taas ulkoilu ja liikunta viittaa puolestaan vapaamuotoisempaan liikuntaan, retkeilyyn, metsästyksen ja kalastukseen (Ruostetsaari, 1992 167-168).

Kulttuuriharrastusten yleisyys kuitenkin hämmästyttää enemmän kuin urheilu ja liikunta harrastusten, sillä lähes kaksi kolmasosaa valtaeliitin jäsenistä ilmoittaa harrastaneensa nuoruudessaan kulttuuria. Järjestötoiminta tulee hyvänä kolmosena edellisten harrastusten jälkeen. Iän karttuessa saattaa kuitenkin harrastuksissakin tapahtua muutoksia ja esimerkiksi nykyisin puolet harrastaa liikuntaa kun taas urheilua kolmannes eli toisin kuin ennen. Kulttuurin, kodin, perheen ja ystävien merkitys iän karttuessa korostuu entisestään. (Ruostetsaari, 1992, 181.)

Yleisen stereotypian mukaan golfia on pidetty eliitin harrastuksena, mutta tämä osoittautui myytiksi, sillä golfia valtaeliitistä harrastaa vain viisi prosenttia. Elinkeinoelämän eliitissä tämä harrastus on muihin eliittiryhmiin verrattuna yleisempää ja oikeastaan jopa kaksi kertaa koko muuta eliittiryhmää yleisempää. Loppujenlopuksi voimme sanoa, että harrastusten suhteen valtaeliitti ei eroa olennaisesti kansasta. (Ruostetsaari, 1992, 181.)

6. Suomen poliittinen eliitti

Tutkin tässä luvussa Suomen 2011 ja 1987 nimitettyjen hallitusten puolueiden puoluejohtajia. Vertaan heidän sosiaalisia taustoja sekä keskenään että sosiaalisen taustan tutkimukseen. Tarkoituksena on tutkia eliittiteoriaa ja sosiaalisen taustan tutkimusta aineistoesimerkkien kautta ja miettiä myös, että onko eri aikakausien eliittien välinen ero olemassa ja, jos on niin mitkä ovat erot sekä mitkä näihin eroihin vaikuttavat tekijät.

Hypoteesinani on, että Ruostetsaaren 1990-luvulla tekemä eliittitutkimus pitää edelleen suurimmaksi osaksi paikkansa myös minun tutkimushenkilöideni kohdalla, sillä etenkin vanhemman hallituksen edustajat olivat asemissaan melko samaan aikaan tutkimuksen tekoajankohdan kanssa. Oletan kuitenkin, että pieniä muutoksia uudemman hallituksen edustajien kohdalla on havaittavissa liittyen yhteiskunnan rakenteiden ja taloudellisten tilanteiden muutoksiin. Esimerkkinä tästä on alueellisen jakaantuneisuuden keskittyminen yhä enenevässä määrin pääkaupunki seudulle ja Etelä-Suomeen. Näin ollen ennako-olettamukseni on siis se, että 2011 vuoden hallituksen jäsenistä suurempi osa suhteessa sijoittuu Etelä-Suomen lääniin.

Naisten aseman parantuminen ja tasa-arvon kehittyminen sukupuoliasioissa viimeisien vuosikymmenien aikana antaa oikeuden sellaiselle oletukselle, että uudemmassa hallituksessa naisten osuus poliittisesta eliitistä suhteessa koko eliitin määrään nähden on kasvanut.

Vuonna 2011 nimitettyyn Suomen hallitukseen kuuluu Vihreä liitto, Kansallinen Kokoomus, Suomen demokraattinen puolue, Kristillisdemokraatit, Ruotsalainen kansanpuolue ja Vasemmistoliitto. Hallituksen pääministerinä toimii Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen. SDP:n puheenjohtajana toimii Jutta Urpilainen, Vihreiden puheenjohtajana Ville Niinistö, Kristillisdemokraattien Päivi Räsänen, Vasemmistoliiton Paavo Arhinmäki ja RKP:n Stefan Wallin. Nämä kuusi poliittista johtajaa ovat tutkimuskohteenani ja tulen selvittämään mahdollisimman hyvin heidän sosiaalisen taustansa olemassa olevien aineistojen avulla. Nämä olemassa olevat aineistot tarkoittavat tutkimuksessani ”Kuka kukin on”- teoksia, eduskunnan matrikkelit sekä puolueiden ja kansanedustajien viralliset internet sivustot.

Vuonna 1987 nimitettyyn Suomen hallitukseen kuului Keskusta, kokoomus, ruotsin kansanpuolue ja sosiaalidemokraattinen puolue. Keskustan puheenjohtajana toimi Paavo Väyrynen, kokoomuksen Ilkka Suominen, SDP:n Pertti Paasio ja RKP:n Christoffer Taxell.

6.1. Suomen poliittinen eliitti. 2011 nimitetyn hallituksen puoluejohtajat

Jyrki Tapani Katainen on syntynyt 14.10.1971 Siilinjärvellä. Kuten aikaisemminkin todettu hän on 2011 vuonna nimitetyn hallituksen puheenjohtaja ja nykyinen pääministeri. Katainen valmistui Tampereen yliopistosta yhteiskuntatieteiden maisteriksi vuonna 1998 pää-aineenaan valtio-oppi. Hänen työuraansa kuuluu opettajan sijaisuuksia ja harjoittelu Suomen Lontoon suurlähetystössä sekä Kokoomuksen Kansallisen sivistysliiton koulutussuunnittelijana ja kouluttajana. (Kokoomus, 2012.)

Jyrki Katainen on aloittanut poliittisen uransa harrastuksena ja hän osallistui ensin poliittiseen järjestötyöhön Kokoomuksen Nuorten Liitossa. Kunnallispolitiikkaan hän lähti mukaan vuonna 1992, jolloin hänet valittiin Siilinjärven kunnanvaltuustoon. Poliitikasta tuli Kataiselle päätoiminen työ vuonna 1999 tultuaan valituksi kansanedustajaksi. (Kokoomus, 2012.)

Katainen on naimisissa entisen jalkapalloilijan Mervi Kataisen (o.s. Kuittinen) kanssa Kataisilla on kaksi tytärtä Saara ja Veera, jotka ovat syntyneet vuonna 2005 ja 2008. Nykyään perhe asuu Espoossa, jonne he muuttivat Siilinjärveltä. Jyrki Kataisen isä on eläkkeellä oleva lentokonemekaanikko Yrjö Katainen ja äiti Merja (o.s. Kinnunen) toimii Siilinjärven kunnanjohton sihteerinä (Eduskunta, 2012). Äiti Merja on toiminut myös yhden kauden Siilinjärven kokoomuksen valtuutettuna (Kaupunkilehti, 2012). Kataisen harrastuksiin kuuluvat metsästys, ruoanlaitto ja urheilu, hän juoksee vuosittain maratonin. Lisäksi ajanvietto luonnossa ystävien ja perheen kanssa kuuluu Kataisen harrastuksiin. (Kokoomus, 2012).

Jyrki Kataisen sosiaalista taustaa tarkasteltaessa koulutuksen kautta voidaan todeta, että hänellä on Ruostetsaaren tutkimuksen valtavirran mukainen korkeakoulututkinto. Tutkimuksen mukaanhan muun muassa yhdeksän kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon ja yli puolet korkeakoulututkinnon. Vanhempien erityisesti äidin poliittinen ura kokoomuksen kunnallisvaltuutettuna on myös tärkeä huomioitava piirre Jyrki Kataisen politiikkaan ja eliittiin rekrytoitumista tutkittaessa. Äidillä ja pojalla nimittäin on sama poliittinen puoluekanta ja Jyrki Kataisen poliittinen aktiivisuus on alkanut melko nuorella iällä harrastusmuodossa.

Alueellista liikkuvuutta tutkittaessa voidaan todeta, että hän kuuluu jälleen eliitin valtavirtaan siinä mielessä, että 84 % valtaeliitistä asuu Etelä-Suomessa kuten Katainenkin Espoossa. Tosin hän on viettänyt lapsuutensa Siilinjärvellä, joten sen suhteen hän kuuluu pieneen eliittiosuuteen. Poliittikaeliitissä kuitenkin Etelä-Suomen yliedustus on pienin, joten tästä näkökulmasta Katainen on jälleen tutkimustulosten mukainen tapaus.

Harrastustoiminnoiltaan Katainen edustaa jälleen tutkimusten mukaista valtavirtaeliittiä, sillä urheilu ja liikunta ovat hänen ensisijaisia harrastusmuotojaan. Tutkimusten mukaan, kun kaksi kolmasosaa ilmoittaa harrastavansa urheilua ja neljännes ulkoilua ja liikuntaa. Järjestötoiminta oli tutkimusten mukaan vahva kolmonen ja Kataisen harrastuksiin on kuulunut järjestötoiminta nuoruudesta asti.

Jutta Pauliina Urpilainen on syntynyt 4.8.1975 Lapuassa. Hän on poliitikko ja nykyinen SDP:n puheenjohtaja ja toimii valtionvarainministerinä Jyrki Kataisen hallituksessa. Lapsuus- ja kouluvuodet hän vietti Kokkolassa. Lukion jälkeen Urpilainen opiskelin Keski-Pohjanmaalla vuoden musiikkia ja tanssia, minkä jälkeen hän lähti opiskelemaan kasvatustieteitä Jyväskylään ja valtiotieteitä Helsinkiin. Vuonna 2002, hän palasi Kokkolaan, kun sai valmistuttuaan määräaikaisten opettajantyön Kokkolasta (Juttaurpilainen, 2012).

Koulutukseltaan Urpilainen on kasvatustieteen maisteri ja luokanopettaja. Hän on valmistunut Jyväskylän yliopistosta vuonna 2002. Ennen uraansa eduskunnassa Urpilainen on työskennellyt opettajana Helsingissä ja Kokkolassa. Lisäksi Urpilainen on työskennellyt SDP:n nuoriso- ja opiskelijajärjestöissä, edustanut Suomea YK:n ja Unescon yleiskokouksissa sekä Kokkolan kaupunginvaltuutettuna toiminut vuodesta 2001. (Eduskunta, 2012.)

Jutta Urpilaisen isä on entinen kansanedustaja Kari Urpilainen ja äiti erikoisopettaja Pirjo Urpilainen. Kari Urpilainen on suorittanut korkeakoulututkinnon ja on sosionomiksi valmistunut Tampereen yliopistosta vuonna 1979. Pirjo Urpilainen puolestaan on kasvatustieteen maisteri (Eduskunta, 2012). Urpilainen on naimisissa Juha Mustosen kanssa, joka on ulkoministeriön virkamies. Jutalla on kolme nuorempaa sisarusta ja hän harrastaa ruoanlaittoa, lukemista ja kulttuurierintoja. (Juttaurpilainen, 2012.)

Urpilainen on siis korkeakoulutettu ja sen perusteella Ruostetsaaren tutkimuksen valtavirran mukainen eliitti. Lisäksi hänen vanhempiansa korkeakoulutus täsmää tutkimusten kanssa, missä

todettiin, että valtaeliitin jäsenten isistä jopa kolme kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon. Toisaalta äideillä taas on ollut paljon matalampi koulutus isiin verrattuna ja poliittisessa eliitissä myös muihin eliittiryhmiin verrattuna alempi koulutustaso. Urpilaisen vanhempien koulutustaso on yleistä keskiarvoa korkeampi. Lisäksi vanhempien ammatteja ja koulutusta verratessa Jutan koulutukseen ja ammattiin voidaan huomata melkein identtiset suuntautumiset.

Alueellisen liikkuvuuden näkökulmasta Urpilainen ei kuulu valtavirtaeliittiin, joista suurin osa siis asuu Etelä-Suomessa, mutta jälleen kerran politiikkaeliitti on muihin eliittiryhmiin nähden varsin hajautuneempi, joten sen suhteen Urpilaisen alueellinen sijoittuminen ei ole suuri poikkeus.

Vanhempien puoluekannan voidaan Urpilaisen kohdalla sanoa periytyneen, sillä ainakin isä on SDP:n kannattaja ja hän on ammattipoliitikkona toiminut kyseisessä puolueessa pitkään. Harrastuksiltaan Urpilaista ei voida sijoittaa yleisemmin eliittien harrastamiin lajeihin, mutta hän kuitenkin on kulttuurillisten harrastusten myötä osa valtavirtaeliittiä, sillä kulttuurilliset harrastuksethan olivat kolmanneksi suosituin harrastusmuoto.

Stefan Erik Wallin on syntynyt 1.6.1967 Vaasassa ja on RKP:n puheenjohtaja ja kansanedustaja. Hänen isänsä Rolf Erik Wallin oli kirjakauppias ja äiti Terttu Tuulikki Wallin toimii oppaana museossa. Stefan Wallin on naimisissa Elina Pirjatanniemen kanssa, joka on valtiosääntöoikeuden ja kansainvälisen oikeuden professori. Stefanilla ja Elinalla on kaksi lasta, Stella (s. 2000) ja Freja (2002). Wallin valmistui valtiotieteiden maisteriksi vuonna 1994 Åbo Akademista. (Eduskunta, 2012.)

Hän on toiminut liikenneministeri Ole Norrbackin erityisavustajana, vuoden 1995 eduskuntavaalien jälkeen hän siirtyi ulkoasiainministeriöön, jossa Ole Norrback toimi Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerinä. Kolme vuotta myöhemmin, vuonna 1998, hänestä tuli Rkp:n uuden puheenjohtajan avustaja sisäasiainministeriössä ja puolustusministeriössä. (Stefanwallin, 2012.)

Yhteiskunnallista toimintaa Stefan Wallinilla on ollut luottamustehtävien merkeissä muun muassa Turun kaupunginvaltuustossa 2009-, Varsinais-Suomen liiton maakuntavaltuustossa 2009-, Åbo Akademin säätiön delegaatiossa 1999 ja Åbo Akademin Ylioppilaskunnassa (kuraattorina) 2004-. (Eduskunta, 2012.)

Vapaa-aikanaan Wallin lukee päivä- ja aikakauslehtiä, mutta lukee myös paljon kirjallisuutta. Lisäksi Wallin harrastaa ruoanlaittoa, matrikkeleita, käy kuntosalilla ja seuraa englantilaista liigajalkapalloa. (Stefanwallin, 2012.)

Korkean koulutuksen omaava Wallin on myös tutkimusten mukainen valtavirtaeliittiin kuuluva. Wallin kuuluu kuitenkin poliittisen eliitin korkeimmin koulutettujen joukkoon. Vanhempien koulutus ei kuitenkaan ammattien perusteella tule esiin, mutta ammatit eivät kuitenkaan ole korkeakoulututkintoja vaativia. Molemmat vanhempien ammatit ovat kultturellisia.

Alueellisen jakautuneisuuden näkökulmasta Vaasan lääni ei ole poliittisen eliitinkään yleisimmin rekrytoitunein alue, mutta Wallinin suomenruotsalaisen taustan huomioon ottaen hyvin luonnollinen alueellinen sijoittuminen. Stefan Wallin asuu nykyään kuitenkin Turussa, joten alueellinen sijoittuminen on tutkimustulosten mukainen, minkä mukaan siis suurin osa Suomen eliitistä vaikuttaa Etelä-Suomessa.

Harrastuksissa vanhempien kultturellisuus näkyy Stefanissa, sillä kirjojen ja lehtien lukeminen sekä ruoanlaitto olivat Wallinin harrastuksia. Tutkimustulosten mukainen vahva kolmonen eli kulttuuriharrastukset ovat siis Wallinilla päällimmäisiä harrastuksia. Lisäksi liikunta, mikä on tutkimusten perusteella ensimmäisiä preferenssejä eliiteillä, kuuluu hänen harrastuksiinsa salilla käynnin muodossa.

Päivi Maria Räsänen on syntynyt 19.12.1959 Sonkajärvellä. Hän on kirjailija, poliitikko ja lääkäri. Hän valmistui lääketieteen lisensiaatiksi 1984. Hänen isänsä on agrologi Onni Kuvaja ja äiti Raili Nurmi. Räsänen on ollut naimisissa teologi, rehtori, koulutusjohtaja Niilo Räsänen kanssa vuodesta 1985 asti. (Kuka kukin on, 858). Räsänen asustaa perheineen Riihimäellä. Vapaa-ajan harrastuksia Räsäsellä on hiihtäminen ja luonnossa oleskelu. (Paivirasanen, 2012).

Työelämä alkoi Helsingin Marian sairaalassa, jonka jälkeen hän työskenteli Riihimäen terveyskeskuksessa ja Riihimäen aluesairaalassa. Räsänen työskenteli Riihimäen aluesairaalan sisätautien osaston lääkärimä vuosina 1985–1988, yksityislääkärimä vuosina 1988–1992 ja valtion työterveyslääkärimä vuosina 1992–1995. Hän on Suomen Kristillisdemokraattien puheenjohtaja, kansanedustaja sekä sisäasiainministeri. Räsänen on ollut eduskunnassa Hämeen vaalipiiristä vuoden 1995 vaaleista alkaen. (Eduskunta, 2012.)

Räsänen yhteiskunnallisiin toimintoihin kuuluu Riihimäen kaupunginvaltuusto valtuutettuna oleminen vuodesta 1993, Riihimäen seudun terveystieteiden keskusliiton hallituksen jäsenyys vuosina 1993–1996, Suomen kristillisen lääkäriseuran hallituksen jäsenyys vuosina 1988–1994 ja Suomen Posti oy:n hallintoneuvoston jäsenyys vuosina 1998-2004. (Eduskunta, 2012.)

Räsänen on tutkimusten mukainen valtavirtaeliittiin kuuluva poliitikko, jolla on sekä itsellä että isällä korkeakoulututkinto. Räsänen on syntynyt Sonkajärvellä, opiskelujen jälkeen työskennellyt Helsingissä ja jonka jälkeen puolestaan Riihimäellä. Alueellisen liikkuvuuden näkökulmasta Räsänen on malliesimerkki tutkimustuloksiin heijastettaessa sillä politiikkaeliitti oli nimenomaan ylliedustettuna Pohjois-Suomessa suhteessa muihin eliittiryhmiin ja Etelä-Suomessa kuitenkin asui suurin osa politiikkaeliitistä.

Harrastuksensa perusteella Räsänen on edelleen valtavirtaeliittiin kuuluva poliitikko, sillä hänen suosituimpiin harrastuksiin kuuluu murtomaahiihto. Poliittisen ideologian ja uskonnollisen vakaumuksen kannalta voidaan sanoa olevan huomattavia yhtäläisyyksiä heijastettuna perheeseen ja esimerkiksi puolisoon.

Paavo Erkki Arhinmäki on syntynyt 13.12.1976 Helsingissä ja on vasemmistoliiton puheenjohtaja ja kansanedustaja. Koulutukseltaan hän on valtiotieteiden ylioppilas (Helsingin yliopisto). Hänen isänsä on opetusneuvos Juha Arhinmäki ja äiti osastohoitaja Marja Vanhanen (Kuka kukin on, 2011). Arhinmäki asuu eläinlääkärinä työskentelevän avovaimonsa Päivi Lahden kanssa Helsingissä. Paavo Arhinmäen harrastuksiin kuuluu jalkapalloilu sekä itse kentällä pelaajana että penkkiurheilijan roolissa (Paavoarhinmaki, 2012). Myös Arhinmäki on alueellisen liikkuvuuden, koulutuksensa, vanhempiensa koulutuksen ja harrastuksensa perusteella mitä parhain malliesimerkki eliittitutkimuksen tulosten näkökulmasta. Hän on korkeasti koulutettu kuten myös hänen vanhempansa, alueellisesti sijoittuu Etelä-Suomeen, missä suurin osa eliiteistä vaikuttaa ja hänen harrastustoimintansa on mitä yleisin eliitin harjoittama.

Arhinmäki on työskennellyt aikaisemmin puistotyöntekijänä, Kansan Uutisten kesätoimittajana, Vasemmistonuorten puheenjohtajana ja kansanedustajan avustaja (Eduskunta, 2012). Lisäksi hän on suorittanut siviilipalveluksen liikuntavammaisten koulussa luokka-avustajana (Kuka kukin on, 2011).

Arhinmäen yhteiskunnallisiin toimintoihin kuuluu Helsingin kaupunginvaltuuston jäsenyys 2001 vuodesta lähtien, Helsingin opetuslautakunta jäsenyys vuosina 1997–2004 ja 2007–2008, Helsingin

kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsenyys vuosina 2005–2007, Helsingin kaupunginhallitus (vj) vuodesta 2009 sekä vasemmistoliiton ja vasemmistonuorten erinäiset puheenjohtajuudet vuodesta 2001 lähtien (Eduskunta, 2012.)

Ville Matti Niinistö on syntynyt 30.7.1976 Turussa (Kuka kukin on, 2011). Hän on vihreiden kansanedustaja ja ympäristöministeri Varsinais-Suomen vaalipiiristä ja puolueen nykyinen puheenjohtaja. Hänet valittiin vihreiden puheenjohtajaksi neuvoa-antavan jäsenäänestyksen jälkeen 11. kesäkuuta 2011. Niinistö on valmistunut valtiotieteiden maisteriksi Turun yliopistosta pääaineenaan poliittinen historia. Hän on myös ollut vaihto-opiskelijana Lontoossa University College Londonissa (Kuka kukin on, 2011). Alueellisen liikkuvuuden näkökulmasta Niinistö ei kuulu yleisimpään valtaviirtaeliittiin, mutta tutkimustulosten mukaan Turun läänistä kotoisin oleminen ja asuminen ei vaikuta positiivisesti tai negatiivisesti eliittiin kohoamiseen.

Niinistö on työskennellyt jatko-opiskelijana ja tutkijana Turun yliopiston poliittisen historian laitoksella, trukin kuljettajana Felix Abballa vuosina 1997–1999, korkeakouluharjoittelijana Suomen suurlähetystössä Jakartassa Indonesiassa vuonna 2000, TY:n ja UM:n projektissa Ulkoministeriön historia presidentti Kekkonen kaudella 2004–2005 ja sijaisopettajana. (Eduskunta, 2012.)

Niinistön isä on professori Kari Niinistö ja äiti opettaja, filosofian lisensiaatti Soili Saario. Niinistö on ollut naimisissa Maria Wetterstrandin kanssa vuodesta 2004 lähtien. Wetterstrand on filosofian maisteri ja toimii parlamentaarikkona Ruotsissa. Niinistöllä ja Wetterstrandilla on kaksi lasta, jotka ovat vuonna 2004 syntynyt Elias sekä vuonna 2007 syntynyt Linnea. (Kuka kukin on, 2011, 662.)

Ville Niinistö harrastaa jalkapalloa, rullaluistelua, salibandya aktiivisesti. Urheiluharrastusten lisäksi Niinistön harrastuksiin kuuluu kirjallisuus, tietokonepelit, matkustaminen ja roolipelaaminen tietokonepelien muodossa. (Villeniinistö, 2012.)

Niinistön vanhemmat kuten hän itsekkin on korkeasti koulutettu ja koulutuksen asema perheessä vaikuttaa olevan aika merkityksellinen. Myös Niinistön puolison korkeakoulutus ja poliittinen ammattinsa ovat yhtenevät Niinistön koulutuksen ja uran kanssa. Poliittinen aktiivisuus vaikuttaa olevan Niinistön perheessä ja suvussa melko yleiset, jos huomioidaan esimerkiksi se, että Ville Niinistö on presidentti Sauli Niinistön veljenpoika. Harrastustoiminnoiltaan Ville Niinistö on hyvin aktiivinen ja oikeastaan edustaa vähän kaikkea tutkimustulosten mukaisia lajeja, urheilusta liikuntaan ja kulttuurista järjestötoimintaan.

Yhteiskunnallisia toimintoja Niinistöllä on lukuisia, joista mainittakoon Turun kaupungin ja valtuuston jäsenyys, Turun yliopiston opetusneuvoston jäsenyys, Vihreän liiton varapuheenjohtajuus ja Turun yliopiston ylioppilaskunnan edustajiston jäsen. (Eduskunta, 2012.)

6.2. Suomen poliittinen eliitti, 1987 nimitetyn hallituksen puoluejohtajat

Ilkka Olavi Suominen on syntynyt 8.4.1939 Nakkilassa. Hän on kokoomuspoliitikko ja on koulutukseltaan nahkakemian insinööri ja valtiotieteiden maisteri. Ylioppilaaksi hän valmistui vuonna 1956 Porin suomalaisesta yhteiskoulusta, nahkakemian insinööriksi vuonna 1958 National Leather Sellers' College:ssa Lontoossa, nahkakemian insinööriksi 1959 Westdeutsche Gerberschule:ssa, merkonomiiksi vuonna 1964 Porin kauppaopistossa ja valtiotieteiden maisteriksi vuonna 1969 Helsingin yliopistossa. (Eduskunta, 2012.)

Ilkka Suomisen isä on kauppaneuvos Leo Eero Johannes Suominen ja äiti Anne Irene Mattsson. Suomisen ensimmäinen vaimo oli konttori apulaisena työskentelevä Ute Schweizer ja toinen vaimo on Riitta marja Kristiina Suhonen, joka työskentelee mainoshoitajana. Suomisella on kolme lasta: 1962 syntynyt Ari, 1964 syntynyt Outi ja 1977 syntynyt Riikka. Harrastuksiin Suomisella kuuluu kalastus ja metsästys. (Kuka kukin on, 1995, 1003–1004.)

Ilkka Suomisen työura on ollut pitkä ja moninainen. Vuosina 1960–1979 hän työskenteli perheensä yrityksessä J. W. Suominen Oy:ssä eri tehtävissä, lopuksi toimitusjohtajana vuosina 1975–1979. Perheyrityksestä Suominen siirtyi Alko oy:n pääjohtajaksi vuonna 1994 ja Alko-yhtiöiden pääjohtajaksi vuonna 1995 aina vuoteen 1999 asti. kansanedustaja uransa hän aloitti ensin Turun läänin pohjoisen vaalipiirin edustajana 1970–1975, sitten Helsingin vaalipiirin edustajana 1983–1994. Hän on valtioneuvostossa toiminut kauppaja- ja teollisuusministerinä 30.4.1987 - 25.4.1991 ja ministerinä ulkoasiainministeriössä 30.4.1987 - 25.4.1991. (Eduskunta, 2012.)

Suomisen yhteiskunnallisiin toimintoihin kuuluu muun muassa seuraavat tehtävät: presidentin valitsijamies 1978, 1982 ja 1988, Puolustusneuvosto 1987-1991, Nakkilan kunnanvaltuusto 1969-1976, kokoomuksen nuortenliiton erinäiset tehtävät kuten puheenjohtajatehtävät vuosina 1963-1971, Kansallisen kokoomuksen erinäiset tehtävät kuten puoluevaltuustossa ja talousneuvostossa, tehtävät

Alko Oy:n hallintoneuvostossa, tehtävät Merita oy:n hallitusneuvostossa vuodesta 1994 lähtien ja Pohjola-yhtiöiden hallintoneuvosto 1995-1997 sekä Scandic Hotels ab:n hallitus 1997-.

Ilkka Suomisen sosiaalista taustaa tarkasteltaessa koulutuksen kautta voidaan todeta, että hänellä on Ruostetsaaren tutkimuksen valtavirran mukainen korkeakoulututkinto. Tutkimuksen mukaanhan muun muassa yhdeksän kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon ja yli puolet korkeakoulututkinnon. Suominen on korkeakoulutettu ja omaa insinöörin, merkonomiin ja valtiotieteen maisterin koulutusnimikkeet.

Valtaeliitin jäsenten isistä jopa kolme kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon ja puolella kansakoulu on peruskoulutuksena. Myös Suomisen isä oli korkeakoulutettu ja yksi 762:sta kauppaneuvoksen tittelin saaneista.

Alueellisen liikkuvuuden näkökulmasta Suominen kuuluu tutkimusten mukaiseen valtaeliittiin, sillä hän on asunut työuransa huippuaikoina Helsingissä eli Uudellamaalla kuten suurin osa valtaeliitistä. Hän on kuitenkin syntynyt ja elänyt nuoruutensa Porin lähellä Nakkilassa. Tutkimusten mukaan Turun, Porin, Hämeen ja Kymen sekä lapin lääneissä nuoruutensa viettäneitä eliittejä on melkein väestöosuutta vastaava osuus. Näissä lääneissä asuminen ei siis vaikuttanut negatiivisesti tai positiivisesti eliittiin valikoitumiseen.

Harrastustoiminnoiltaan Suominen kuuluu valtavirtaeliittiin, sillä kalastus ja metsästys oli tutkimusten mukaan eliitin yksi yleisimmistä harrastustoiminnoista. Lisäksi työn ohella Suomisen yhteiskunnallinen toiminta on hyvin huomattava ja laaja, joista moni voidaan lukea harrastustoiminnaksi.

Paavo Matti Väyrynen on syntynyt 2.9.1946 Kemissä. Hän valmistui ylioppilaaksi vuonna 1965 Kemin yhteiskoulusta, valtiotieteiden kandidaatiksi vuonna 1970 Helsingin yliopistosta, valtiotieteiden lisensiaatiksi vuonna 1987 ja valtiotieteiden tohtoriksi vuonna 1988 Åbo Akademiasta. (Eduskunta, 2012.)

Paavo Väyrysen isä on agrologi Juho Eemeli Väyrynen ja äiti Anna-Liisa Kaijankoski. Puoliso Vuokko Kaarina Väyrysen (e. Tervosen) kanssa Paavo on ollut naimisissa vuodesta 1968 lähtien. Vuokko Väyrysen isä on kirvesmies Mauno Tervonen ja äiti Elli Särkinen. Paavo Väyrysellä ja Vuokko Väyrysellä on kolme lasta: vuonna 1969 syntynyt Tiinaliisa, 1973 syntynyt Taneli ja 1977 syntynyt Lotta. (Kuka kukin on, 2009, 1188.)

Paavo Väyrysen työura politiikassa on ollut hyvin pitkä ja menestyksellinen. Hän on toiminut pääministerin sihteerinä 1970–1971, Suomen Keskustan varapuheenjohtajana 1972–1980, Suomen Keskustan puheenjohtajana 1980-1990, ja Lapin yliopiston dosenttina vuodesta 1996. Hän on ollut erinäisissä ministerin tehtävissä, mutta suurimmaksi osaksi hän on toiminut ulkoasianministerinä eri hallitusten aikoina. Edellisen ministerin salkun lisäksi hän on toiminut muun muassa opetus- ja työvoimaministerinä. Erinäisiä jäsenyyksiä eduskunnan toimielimissä ovat olleet esimerkiksi puolustus- pankki- ja valtiovarainvaliokunta (Eduskunta, 2012). Pitkän ja menestyksekkään poliittisen uran ohella Väyrynen toimii yrittäjänä Pohjantähti-opiston ja Pohjanranta-matkailutilan vetäjänä Vaimonsa Vuokon kanssa. Harrastukseksi Väyrynen on maininnut Pohjantähti-opistonsa pyörittämisen (Vaalikone, 2012).

Väyrysen yhteiskunnallisia pestejä ovat olleet seuraavat: presidentin valitsijamies vuonna 1978 ja 1982, luottamustehtävät Euroopan parlamentissa eduskunnan valitsemana vuosina 1995-1996, Euroopan parlamentti 1996–2007, Helsingin kaupunginvaltuusto 1988–1989, Keminmaan kunnanvaltuusto vuodesta 2005 ja Pohjanranta Oy:n hallitus (pj) vuodesta 1998. (Eduskunta, 2012.)

Paavo Väyrynen asuu Helsingissä eli kuuluu tutkimusten mukaiseen valtavirtaeliittiin siinä mielessä. Hän on kuitenkin syntynyt Kemissä ja viettänyt nuoruutensa siellä. Lapin lääneissä nuoruutensa viettäneitä eliittejä on melkein väestöosuutta vastaava osuus. Tässä läänissä asuminen ei siis ole vaikuttanut negatiivisesti tai positiivisesti eliittiin valikoitumiseen. Lisäksi politiikkaeliitissä Etelä-Suomen yliedustus on vähäisin kun taas Pohjois-Suomella on yliedustus.

Väyrysen sosiaalista taustaa tarkasteltaessa koulutuksen kautta voidaan todeta, että hänellä on Ruostetsaaren tutkimuksen valtavirran mukainen korkeakoulututkinto. Tutkimuksen mukaanhan muun muassa yhdeksän kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon ja yli puolet korkeakoulututkinnon. Lisäksi isän korkea koulutus tukee tutkimuslukuja, jonka mukaan siis eliitin isistä ainakin kolme kymmenestä on suorittanut ylioppilastutkinnon ja puolella kansakoulu on peruskoulutuksena.

Harrastustoiminnoiltaan Väyrynen on ilmoittanut harrastukseksi pohjantähti opiston toimintaan osallistumista. Pohjantähti-opiston tarkoituksena on edistää henkistä kasvua ja kohottaa yleissivistystä lisäämällä yhteiskunnallista tietämystä, täydentää ammatillista osaamista ja edesauttaa opiskelijoiden etenemistä opinnoissa ja työelämässä. Opisto voi toteuttaa ja hallinnoida eri rahoituksilla toteutettavia hankkeita ja projekteja. Harrastus on Väyrykselle yhteiskunnallista

vaikuttamista ja auttamista. Kyseinen harrastus voisi lukeutua järjestötoiminnan piiriin mikä oli valtaeliitille yksi yleisimmistä harrastustoimista.

Ruostetsaaren eliittitutkimuksen mukaan eliitin puoluekannan voidaan sanoa periytyvän vanhempien kautta. Mikäli isä kannatti Maalaisliittoa, SDP:tä, kokoomusta tai RKP:tä, puoluekanta periytyi jälkeläiselle 50 prosenttisesti. Eliitin jäsenistä, joiden isä kannatti maalaisliittoa, yli puolet kannatti samaa puoluetta, SDP:tä kymmenesosa ja runsas viidennes kokoomusta. Väyrysen isä oli agrologi ja Väyrynen kasvoi maanviljelijäperheen poikana Kemissä, joten hänenkin kohdallaan voidaan sanoa tutkimusten pitävän paikkaansa.

Pertti Kullervo Paasio on syntynyt 2.4.1939 Helsingissä. Hän on valmistunut valtiotieteiden maisteriksi vuonna 1968 Turun yliopistosta. Hänen isänsä on päätoimittaja ja kansanedustaja Kustaa Rafael Paasio ja äiti kirjansitoja Mary Regina Wahlman. Hänen puolisonsa on atk-suunnittelija Kirsti Kaarina Johansson ja he ovat olleet naimisissa vuodesta 1967 lähtien. Paasiolla ja Wahlmanilla on kolme lasta: 1969 syntynyt Ari, 1970 syntynyt Päivi, 1972 syntynyt Heli ja Jouni, joka on syntynyt vuonna 1977. (Kuka kukin on, 732, 2005.)

Paasio on työskennellyt nuorten kotkain piiritoimitsijana vuosina 1961–1965, Turun kaupungin matkailusihteerinä vuosina 1968–1973, Turun työvoimatoimiston johtajana 1973–1987, valtiovarainministerin poliittisena sihteerinä vuonna 1972 ja pääministerin sihteerinä vuonna 1975. Hänen tehtäviään eduskuntaryhmässä ovat olleet muun muassa SDP:n puheenjohtajuus vuosina 1987–1991. Erinäisiä jäsenyyksiä eduskunnan toimielimissä ovat suuri valiokunta, ulkoasiainvaliokunta, maa- ja metsätalousvaliokunta, laki- ja talousvaliokunta, sosiaalivaliokunta, eduskunnan pankkivaltuusto, Yleisradio Oy:n hallintoneuvosto ja ulkopoliittisen instituutin hallitus. (Eduskunta, 2012.)

Hänen yhteiskunnallisiin toimintoihin kuuluu jäsenyys valtion nuorisotyölautakunnassa vuosina 1965–1973, työllisyyslainsäädäntökomiteassa vuosina 1977–1980, Euroopan parlamentissa vuosina 1996–1999, Turun nuorisolautakunnassa vuosina 1961–1970, Turun kaupunginvaltuustossa vuosina 1965–1990, Turun lastensuojelulautakunnassa vuosina 1970–1972, Aimon keskuslaitoksen kuntainliiton liittohallituksessa (pj) vuosina 1972–1975, Sosialidemokraattisen puolueen puolue toimikunnassa vuosina 1978–1987, Nuorten Kotkain keskusliitossa (pj) vuosina 1978–1981, Suomi-Kuuba -seurassa (pj) vuosina 1977–1982, Suomi-Etelä-Afrikka -seurassa (pj) vuodesta 1998 lähtien ja Suomi-seurassa (pj) vuodesta 1998 lähtien. (Eduskunta, 2012.)

Paasio on myös koulutustaustaltaan korkeasti koulutettu ja täten tutkimusten mukainen eliitti. Hän on seurannut isänsä jalanjalkia kansanedustaja uralleen ja korkean koulutuksensakin perusteella. Kuten aikaisemmin monesti todettu eliittien isistä jopa kolme kymmenestä ovat ylioppilaita ja jopa puolet perustutkinnon käyneitä. Tältä osin Paasio kuuluu tähän edelliseen kategoriaan, vaikkakin tutkimusten mukaan nimenomaan poliittisen eliitin isien koulutuksen merkitys on muihin eliittiryhmiin verrattuna pienempi.

Pertti Paasion puoluekannan voidaan myös sanoa olevan tutkimusten mukaisesti perittyä vanhemmilta ja tässä tapauksessa nimenomaan isältä. Sillä Pertti Paasion isä Kustaa Rafael Paasio oli merkittävä SDP:n poliitikko. Eliitin jäsenistä, joiden isä kannatti maalaisliittoa, yli puolet kannatti samaa puoluetta, SDP:tä kymmenesosa ja runsas viidennes kokoomusta.

Paasion syntymäkaupunki on Helsinki, joten hän kuuluu tutkimusten mukaiseen valtavirtaeliittiin. Hän kävi yliopiston Turussa eli vietti osan nuoruudestaan Turun läänissä. tutkimusten mukaan Turun läänissä nuoruuden viettäminen ei vaikuta eliittiin rekrytoitumiseen negatiivisesta tai positiivisesti. Opiskelujen jälkeen hän kuitenkin muutti takaisin Pääkaupunkiseudulle, joten hänen voidaan vahvasti sanoa olevan osa suurinta osaa eliitistä edustavaa Uudenmaan eliittiä.

Lars Evald Christoffer Taxell on syntynyt 14.2.1948 Turussa. Hän on valmistunut ylioppilaaksi vuonna 1966 ja oikeustieteen kandidaatiksi vuonna 1972 Turun yliopistosta. Taxellin isä on professori Lars Erik Taxell ja äiti hovioikeudenneuvos Elna Hillevi Brunberg. Taxell on ollut naimisissa kauppatieteiden maisteri Rachel Margareta Nygårdin kanssa vuodesta 1974 lähtien. Nygårdin isä on maanviljelijä Arvid Nygård ja äiti Elin Holm. Nygårdilla ja Taxellilla on kaksi tytärtä: Johanna, joka on syntynyt vuonna 1984 ja Sofia, joka on syntynyt vuonna 1988. (Kuka kukin on, 1056, 2009.)

Taxellin eduskuntatoimintaan kuuluu lakivaliokunta puheenjohtajuus 1975 II – 1979, Ruotsalaisen eduskuntaryhmän jäsenyys 27.9.1975 - 21.3.1991 ja varapuheenjohtajuus. Taxell toimi ministerinä seuraavissa hallituksissa: oikeusministeri (Koivisto II) 26.5.1979 - 18.2.1982, oikeusministeri (Sorsa III) 19.2.1982 - 5.5.1983, oikeusministeri (Sorsa IV) 6.5.1983 - 29.4.1987, opetusministeri (Holkeri) 30.4.1987 - 12.6.1990.

Taxell toimi monissa yhteiskunnallisissa tehtävissä ja luottamustehtävissä, joista muutama; presidentin valitsijamies 1978, 1982, Svensk Ungdom:n puheenjohtajuus 1970–1972, Svenska Kulturfondet:n hallituksen jäsen 1971–1984

Svenska Kulturfondet:n hallituksen varapuheenjohtaja 1973–1984, Turunmaan kalastusliiton puheenjohtajuus 1979–1985, talousvaliokunta 1982-, Partek oy:n hallitus 1984-, Stockmann oy:n hallitus 1985-, Vakuutusyhtiö Sammon hallitus 1998, Leonia oyj:n hallitus 2000-, Metalliteollisuuden keskusliiton hallitus 1998 ja Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Varma-Sammon hallintoneuvosto 1998-.

Taxell on syntynyt ja elänyt nuoruutensa Turussa. Hänen alueellinen sijoittuminen ei siis ole valtaviiran mukainen eli hän ei ole uudenmaan alueelta, mutta Turun läänissä nuoruutensa viettäminen ei tutkimusten mukaan vaikuttanut positiivisesti eikä negatiivisesti eliittiin nousemiseen. Toisaalta tutkimuksen mukaan politiikan eliitin alueellisen liikkuvuuden todettiin olevan vähiten valtaviiraeliitin mukainen muihin eliittiryhmiin verrattuna.

Christoffer Taxell on koulutustaustaltaan korkeasti koulutettu, kuten aikaisemmin todettiin. Täten hän kuuluu jälleen tutkimustuloksen mukaiseen valtaviiraeliittiin. Hänen isänsä on myös korkeasti koulutettu ja näin ollen voidaan jälleen komparoida Ruostetsaaren tutkimusta, jonka mukaan on suurempi todennäköisyys, että korkeasti koulutettujen vanhempien lapsista tulee myös korkeasti koulutettuja.

7. Poliittisen eliitin sosiaalisen taustan vaikutukset eliittiin rekrytoitumiseen sekä eliittiteorian ja valtateorian tarkastelu esimerkkitaapauksien valossa

7.1. Eliitin sosiaalisen taustan vaikutus eliittiin rekrytoitumisessa

Koko tutkimukseni pääsääntöinen tarkoitus on ollut selvittää, että mitkä tekijät vaikuttavat eliittiin rekrytoitumiseen vai vaikuttaako mitkään tietyt tekijät suoranaisesti. Kuten alussa mainitsin, oma hypoteesini oli, että varmasti tietyt tekijät edesauttavat eliittiin rekrytoitumista, mutta en usko, ettei täysin eri lähtökohdista lähteminen ole este eliittiin rekrytoitumiseen.

Ruostetsaaren tekemässä eliittitutkimuksessa eri sosiaalisen taustan tekijät toistuvat. Näitä toistuvia yhteisiä ja yleisiä piirteitä ovat muun muassa seuraavat: eliitit ovat Suomessa pääsääntöisesti keski-ikäisiä miehiä ja asuvat Uudenmaan läänissä. Todennäköisesti he ovat peruskoulun käyneitä ja huomattava osuus heistä on korkeasti koulutettuja. Vanhempien koulutus ja tausta vaikuttaa heidän jälkeläisten koulutukseen ja elitisoitumiseen, sillä tutkimusten mukaan, mitä kouluttautuneimpia vanhemmat ovat sitä todennäköisemmin jälkeläiset seuraavat vanhempiensa jalanjalkia. Tosin tämä yhteys on vanhemmassa sukupolvessa näkyvämpi kuin uudessa sukupolvessa.

Omien tutkimushenkilöideni kohdalla ikäjakauma on seuraavanlainen: vuonna 1987 nimitetyn hallituksen jäsenten iät olivat kyseisenä vuonna 48, 41, 48 ja 39. Keski-ikä heillä oli tuolloin ollessaan hallituksen puolueiden puheenjohtajia 44 vuotta. Heistä kaikki eli neljä neljästä olivat miehiä. Vuonna 2011 nimitetyn hallituksen puolueiden puheenjohtajien iät taas olivat vuonna 2011 seuraavanlaiset: 40, 36, 44, 52, 35 ja 35. Näin ollen heidän keski-ikänsä on 40 vuotta. 2011 vuoden hallituksen puolueiden puheenjohtajista neljä kuudesta on miehiä ja kaksi kuudesta on naisia.

Luvuista voimme huomata, että sukupuolijakauma on Ruostetsaaren tutkimusten mukainen ja 2000-luvulle tultaessa naisten osuus poliittisessa eliitissä on lisääntynyt. Kahden eri hallituksen ikäjakauma taas osoittaa, että vuonna 1987 nimitetyn hallituksen keski-ikä on ollut korkeampi kuin 2011-vuonna nimitetyn hallituksen puoluejohtajien.

Tutkimushenkilöideni asuinpaikkaa tarkasteltaessa voidaan huomata, että ne jäljittävät melko poikkeuksetta Ruostetsaaren tutkimusten mukaisia tuloksia. vuonna 1987 nimitetyn hallituksen puheenjohtajien asuinpaikat ovat kolmen poliitikon kohdalla Helsinki ja yhden poliitikon kohdalla

Turku. 2011 vuonna nimitetyn hallituksen puolueiden puheenjohtajien asuinpaikkajakauma on taas niin, että neljä kuudesta asuu pääkaupunkiseudulla ja kaksi kuudesta Turussa. Tarkemmin ilmaistuna kaksi heistä Turussa, kaksi Helsingissä, yksi Riihimäellä ja yksi Espoossa.

Alueellisen jakaantumisen kannalta ei näytä olevan suurta eroa kahden eri hallituksen puoluejohtajien välillä. Pientä eroa löytyi lähinnä siinä, että 2011 vuoden hallituksen puheenjohtajissa oli enemmän muualla Suomessa syntyneitä ja nuoruutensa viettäneitä, kun taas 1987 vuoden hallituksen puoluejohtajista melkein kaikki oli syntynyt ja kasvanut pääkaupunkiseudulla.

Vanhempien koulutusta tutkittaessa voidaan todeta, että molempien hallitusten edustajien vanhemmat olivat korkeasti koulutettuja. Poikkeuksena oli Wallinin isä, joka oli kirjakauppias. Molempien hallitusten edustajien korkeakoulutus näyttäisi olevan vanhemmilta perittyä. Molemmissa ryhmissä oli myös tapauksia, missä henkilöiden vanhemmat olivat olleet politiikassa mukana.

Kaksikielisyydellä näyttäisi olevan tutkimusten mukaan myös merkitystä elitisoitumiseen, sillä väestöosuuteen nähden valtaeliitin jäsenistä suurin osa on ruotsinkielisestä perheestä ja ruotsinkielisen taustan omaavilla on keskimääräistä enemmän korkeampi koulutustaso. Myös omista tutkimuskohteena olevista edustajistani kaksi kymmenestä oli ruotsinkielisestä perheestä, vuoden 1987 hallituksesta Taxell ja vuoden 2011 hallituksesta Wallin. Luku on korkea, kun otamme huomioon kuinka paljon suomenruotsalaisia on väestöosuuteen nähden.

Eliitin puoluekanta näyttää tutkimusten mukaan olevan periytyvä ja suurimmat eliitin kannattamat puolueet ovat SDP, kokoomus ja RKP, mutta suurin yliedustus väestöön nähden eliitissä on kokoomuksella ja RKP:llä. Lisäksi suomalainen eliitti on hyvin yläluokkaistunut ja erityisesti elinkeinoelämän eliittiin pääsy alemmilta yhteiskuntaluokilta on vaikeampaa kuin muihin eliittiryhmiin. Avoimin eliittiryhmä on poliittinen eliitti, mihin pääsee helpommin alimmiltakin yhteiskuntaluokilta.

Vanhempien puoluekannan periytyneisyyttä on vaikea tutkia, ellei se ole selkeästi ja julkisesti esillä. Kuten Ruostetsaaren tutkimuksessakin mainitaan, perheen tai vanhempien poliittista kantaa ei aina haluta tuoda esiin tai kommentoida. Omien tutkimushenkilöitteni kohdalla selkeimmin tulee esiin muutaman poliitikon vanhempien puoluekanta. Näitä henkilöitä ovat Urpilainen ja Paasio, joiden vanhemmat olivat myös kansanedustajia. Molemmat vaikuttivat SDP:ssä kansanedustajina.

Lisäksi Väyrysen isän maanviljelijän taustan voidaan näkyä pojan puoluevalinnassa, vaikkakaan isä ei ollut virallisesti politiikassa mukana.

Eliitin sosiaalisen taustan tutkimuksissa vaikuttaisi siis, että sosiaalisella taustalla ja sen erinäisillä tekijöillä on suurikin vaikutus eliittiin rekrytoitumisessa, mutta eliiteiltä arviointia kysyttäessä siitä, että mitkä ovat olennaisia ominaisuuksia eliittiin nousemisessa, vastaukset ovat olleet lähinnä henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja taitoihin viittaavia. Uudessa sukupolvessa pidetään perhetaustaa olennaisempana opiskeluaikaa ja aiempaa työkokemusta. Tämä voi olla merkki siitä, että nykyään eliittiin pääseminen on tasa-arvoistuneempi.

Yksi tärkeimpiä tekijöitä eliittiin pääsemiseen on toiminta julkisissa luottamustehtävissä ja erilaisissa kansalaisjärjestöissä. Luottamustehtävillä saadaan kokemusta yhteisten asioiden hoidosta ja luodaan kontakteja. Molempien hallitusten edustajilla on hyvin suuri määrä yhteiskunnallisia luottamustehtäviä ja moni heistä on aloittanut toimintansa melko nuorena.

7.2. Suomen poliittinen eliitti heijastettuna eliittiteoriaan

Klassinen ja moderni eliittiteoria ovat olennainen osa tutkimustani. Aikaisemmissa luvuissa olen kertonut, mitä nämä eliittiteoriat ovat ja sitä kautta myös on tullut esiin niiden tutkimisen tärkeys. Omaan tutkimukseeni heijastettuna voidaan yleisesti sanoa, että nämä eliittiteoriat ovat hyvin huomattavissa omassa yhteiskunnassammekin.

Klassinen eliittiteoria voidaan kiteyttää muutamaan päätekijään. Moscan mukaan yhteiskunnat siis jakaantuvat hallittaviin ja hallitsijoihin. Ja hänen mukaansa päätökset tehdään yhteiskunnassa pääsääntöisesti vähemmistön voimin. Nämä päätökset vaikuttavat jokaisen elämään, minkä takia näitä päätöksiä sanotaan poliittisiksi päätöksiksi. Michelsin oligarkian rautainen laki kuvastaa myös aika hyvin tätä ajatusta, sillä oligarkian rautaisen lain mukaan, kun yhteisö muuttuu liian suureksi,

tarvitaan vähemmistö, joka tekee tehokkaammin enemmistön puolesta päätökset. Tarvitaan siis organisaatio.

Moscan ja Michelsin väittämät on havaittavissa myös suomalaisesta yhteiskunnasta. Meillä valtio pitää huolta kansalaisista ja valtion hallinta koostuu kansalaisten joukosta nousseista politikoista. Tämä kuvastaa yleislaajuisesti todella hyvin edellisten teoreetikoiden teoriaa ja on toistaiseksi osoittautunut toimivimmaksi hallintatavaksi. Näitä niin sanottuja hallitsevia politikkoja ovat muun muassa kaikki kymmenen tutkimuksessa mainitsemani puolueiden puoluejohtajat.

Moscan mukaan jokaisessa poliittisessa organisaatiossa on aina joku, joka johtaa hallitsevaa luokkaa ja joka on tavallaan valtion kippari. Tosin tämä henkilö ei aina ole se, jolla on ylin valta lain mukaan. Tämän väitteen huomaamme esimerkiksi presidentin ja puoluejohtajien työtehtävissä todeksi. Tasavallan presidentti on Suomessa niin sanottu Moscan kippari, mutta vallan laajuutensa perusteella hänellä ei käytännössä ole lainkaan valtaa tehdä yksinään koko valtiota koskevia päätöksiä. Samoin hallituksen puolueiden puoluejohtajat omaavat kipparin roolin puolueissa ja ovat tavallaan puolueen ääni, mutta yksinään kukaan esittelemistäni puoluejohtajistakaan pysty yksinään tekemään puolueen linjauksia tai päätöksiä.

Pareto puolestaan jakoi yhteiskunnan hallitsevaan eliittiin ja ei-hallitsevaan eliittiin, millä hän tarkoitti, että hallitsevaa eliittiä on se korkeampi yhteiskunnan luokka, jolla on valtaa osallistua poliittisiin päätöksiin ja ei-hallitsevaan eliittiin kuuluu ne alempaan yhteiskunnalliseen luokkaan kuuluvat, joilla ei ole valtaa osallistua päätöksentekoon. Eräs eliittiteorian keskeisimmistä väitteistä koski eliittirakenteen vaihtelevuutta ja tämän vaihtelevuuden vaikutusta poliittisiin päätöksiin. Pareton mukaan siis hallitseva eliitti pystytään syrjäyttämään ei-hallitsevan eliitin voimin, koska sinne valikoituu aina ominaisuuksiltaan ja kyvykkyyksiltään parhaimmat henkilöt.

Pareton väitteen mukaan voidaan todeta siis, että kaikki yhteiskuntamme jäsenet ovat jo eliittiä, vaikkakin suurin osa ei-hallitsevaa eliittiä. Olemme siis kaikki potentiaalisia tulevia eliittejä kunhan taitomme, kokemuksemme ja kykymme riittävät yltyämään hallitsevien eliittien tasolle ja viemään heiltä paikan. Tämä kuulostaa kaiken järjen mukaan tasa-arvolta, jos mikään. Eri asia on tietenkin se, miten eri yhteiskunnissa tämä käytännössä toteutuu.

Suomessa käytännössä kaikilla kansalaisilla on esimerkiksi oikeus asettua ehdolle vaaleissa riippumatta koulutuksesta, iästä tai sukupuolesta. Kansa äänestää oman arvionsa mukaan mielestään työtehtäviin sopivimmat henkilöt ja, jos uudet ehdokkaat eivät saa enemmän tai tarpeeksi ääniä

vanhoihin ehdokkaisiin nähden, vanhat ehdokkaat pysyvät niin sanotussa johdossa. Uskaltaisin kuitenkin väittää, että tämä on ideaalinen tilanne, sillä nykyään poliittiseen johtoon pääseminen esimerkiksi vaalien kautta ei välttämättä tapahdu kaikkialla rehellisin keinoin. Korruptiot, varallisuus ja syntyperä saattaa vaikuttaa hyvinkin paljon ratkaisuihin, eikä näin ollen johtoon valikoidu kykyjensä ja taitojensa perusteella parhaat.

Suomessa tilanne näyttää olevan paljon parempi, kuin monessa muussa maassa ja kaikilla on tasa-arvoiset ja demokraattiset oikeudet. Lähtökohdat siis ovat teoriassa tasa-arvoiset, mutta todellisuudessa eliittiin valikoituminen on monisyisempi asia. Miten pystymme oikeasti tietämään ja puntaroimaan ehdolla olevien politikkojen taitoja ja kykyjä, jos emme tunne näitä henkilöitä oikeasti. Tai, jos tunnemmekin onko perusteet kyvykkään ja taidokkaan valinnalle jokaiselle yksilölle samat? Entä valitsijoiden eli ei-hallitsevan ryhmän omat taidot ja tietämys? Yltääkö ei-hallitsevien tietotaito valitsemaan nämä asioistamme päättämään lähetettävät henkilöt? Jos riittää, niin mikseivät tämän ryhmän jäsenet ole itse ehdolla hallitsevaan asemaan?

Yhteiskuntamme on rakentunut epätäydellisten ratkaisujen päälle ja tilanne on aina ollut se, että toimitaan sillä hetkellä parhaimman mahdollisen teorian mukaan, kunnes löydetään uusi ja parempi keino, joka kumoaa edellisen. Jäljitämme tässäkin Pareton eliitin vaihtuvuusteoriaa. Tyydytään siihen, mitä meillä on kunnes parempi kumoaa edellisen.

Moderni eliitti teoria pitää sisällään siis mahdollisuutta demokraattisesta eliitti yhteiskunnasta. Siinä missä klassiset eliittiteoreetikot tekivät selkeän linjauksen apaattisen ja päätöksiin kykenemättömän massan ja päätöksenteon hyvin omaavan eliitin välillä, modernit eliittiteoreetikot pitivät massaa tavallaan osana päätöstä tekevää eliittiä. Massat kuitenkin modernin eliittiteorian mukaan pystyvät vaikuttamaan poliittisiin päätöksentekoon valitsemalla päätöksentekijät ja erinäisillä yhteiskunnallisilla liikkeillä.

Teoriaa, joka pitää demokratiaa ja elitismiä yhtäaikaaisesti mahdollisena kutsutaan myös nimellä pluralistinen eliittiteoria. Siinä pääpointtina on, että hallitsevaa luokkaa ei pidetä niin sanottuna yksinvaltiaana, vaan, että hallitsevaa eliittiä pystytään ohjaamaan massan tai muiden eliittiryhmien kautta. Yhteiskunnassamme ja monessa muussakin yhteiskunnassa on poliittinen eliittiryhmä, joka voidaan lukea demokraattiseksi tai pluralistiseksi eliittiteorian mukaiseksi. Siinä hallitsevia erinäisten hierarkioiden ja järjestelmien kautta niin sanotusti valvotaan, mutta asian laita on toinen, kun kyseessä on jokin muu eliittiryhmä kuten esimerkiksi elinkeinoelämän eliitti.

Elinkeinoelämän eliittiä ei valita vaaleilla. Tämä on ollut yksi vaikuttavimmista vastaväitteistä demokraattista eliittiteoriaa vastaan. Suoranaisesti ajateltuna asia saattaakin olla niin, mutta toisaalta syvällisemmin ajateltuna niin sanottu passiivinen massa on jälleen mukana vaikuttamassa tämänkin eliittiryhmän muodostumiseen ja toimintaan. Taloustoiminnassa on kyse markkinoista ja markkinat muodostuvat kuluttajista ja tuottajista tai toisin ilmaistuna ostajista ja myyjistä. Itse näkisin tilanteen niin, että tässä tapauksessa elinkeinoelämän eliittiä edustaa myyjät tai tuottajat ja massaa ostajat tai kuluttajat. Kuluttajat viime kädessä määräävät ostopäätöksillään, mitkä yritykset tai ketkä nousevat markkinoiden johtoon ja näin ollen myös talouseliittiin.

Kyseessä ei tässä tapauksessa ole suoranainen eliittien valitseminen vaaleilla, mutta massan päätökset ja käyttäytyminen ohjaa edelleen elinkeinoelämän eliittiäkin. Vaikuttaminen päätöksentekoon tässä tapauksessa on suoraan tekojen kautta, mikä saattaa monesti olla tehokkaampaa. Lisäksi on hyvin ilmiselvää, että mikään organisaatio tai instituutti toimi muista organisaatioista ja instituuteista riippumattomana ja yksinvaltiaana, vaan kaikki on jollain tapaa yhteyksissä toistensa kanssa. Esimerkiksi valtio eli poliittinen eliitti säätelee päätöksillään myös elinkeinoelämän tai kulttuurieliitin toimintaa muun muassa veroilla ja tuilla. Näin ollen jälleen voimme todeta, että karkea klassinen eliittiteoria ei ole ainakaan meidän yhteiskunnassamme Suomessa niinkään paikkaansa pitävä.

7.3. Suomen poliittinen eliitti valtateorian näkökulmasta

Valta on mielenkiintoinen tutkittava ilmiö yhteiskunnassamme, koska sitä käytetään jatkuvasta melkein jokaisella elämänaalueellamme. Valta on kuitenkin sellainen konseptio, jota on vaikea määritellä ja mitata, vaikkakin siihen pyrkiviä teorioita on yritetty kehittää. Teoriat antavat kuitenkin paremminkin näkökulmia ja niin sanotusti kaavoja nähdä, mitä ja minkälaista on vallankäyttö, mitä sillä voi saavuttaa sekä mitkä saattavat olla vallankäytön tai ylipäättänsä tekojen syyt ja seuraukset.

Eliittitutkimukseni näkökulmasta valtateoriat ja vallankäyttö ovat hyvin keskeisiä tekijöitä, sillä eliitti mielletään yhteiskunnassa vaikutusvaltaisemmaksi ihmisjoukoksi. Tutkimukseni kannalta on hyvin mielenkiintoista tutkia miten vallankäyttö ja valtateoriat näkyvät nimenomaan sosiaalisen

taustan näkökulmasta eli sitä, että minkälaisesta vallasta tai vallankäytöstä on kyse eri sosiaalisen taustan tekijöillä, jotka vaikuttavat tutkimusten mukaan positiivisesti eliittiin kipuamiseen.

Vallan viisi lajia, jotka teoria osuudessa mainitsin, ovat eri vallankäytön keinoja tai muotoja. Niitä olivat palkitseminen, rankaiseminen, auktoriteettiasemaan perustuva vallankäyttö, sääntely ja sosiaalistaminen tiettyihin normeihin. Jokaista vallan lajia voidaan tarkistella, jonkun sosiaalisen taustan tekijän kautta ja huomata, että kaikissa tekijöissä on jollain tapaa mukana tietynlaista vallankäyttöä.

Rankaisemisessa on kyse pelottelusta, jolla yritetään saada henkilö tai henkilöt tekemään halutun teon. Vastaavasti se toimii myös käänteisesti eli ehkäistä jonkin teon tapahtumista. Rangaistusta vallankäytön lajina voidaan huomata esimerkiksi sellaisen sosiaalisen taustan tekijän kautta, missä vanhempien puoluekanta nähdään periytyvänä. Se, että eliittijälkeläisten puoluekanta periytyy vanhemmilta voi johtua pelosta kyseenalaistaa perheen ja monesti myös suvun poliittista ideologiaa. Esimerkiksi vahvasti kokoomuslainen perhe tai suku voi olla hyvin epäsuvaitsevainen vasemmistopuolueita kohtaan ja päinvastoin sosiaalidemokraattinen puolue hyvin epäsuvaitsevainen oikeisto- puolueita kohtaan, mikä saattaa olla jälkeläiselle vaikeaa ja pelottavaa uhmata. Rangaistuksena voi olla jälkeläisen paheksunta ja epäsuosio.

Sääntelyssä vallankäyttönä toimii muun muassa erilaiset lait. Esimerkiksi laki siitä, että jokaisen suomessa asuvan lapsen pitää käydä peruskoulu, on melko vahvaa vallankäyttöä ja ihmisten ohjaamista. Koulunkäynnin ja oppineisuuden merkitys korostuu ja näin ollen arvostuskin kasvaa. Siitä on hyvä jatkaa korkeakouluopintoja, mikä oli yksi huomattava sosiaalinen taustatekijä elitisoitumisessa.

Sosiaalistaminen tiettyihin normeihin on ihmiselle elinikäistä toimintaa ja ihminen ei koe sitä suoranaisesti vallankäytöksi tai vallankäytön kohteena olemiseksi. Siinä kuitenkin erilaisissa ryhmissä sosiaalistutaan erilaisiin arvomaailmoihin ja normistoihin sekä käyttäytymistapoihin. Puolueet tosin ovat sellaisia ryhmiä, jotka tietoisesti yrittävät sosiaalistaa mahdollisimman monen oman ideologian mukaiseksi ja täten käyttävät vaikutusvaltaansa sekä asemaansa tietoisesti omien päämääriensä edistämiseksi.

Tämä sosiaalistaminen vallankäyttökeinona on havaittavissa esimerkiksi vanhempien ja erityisesti perheen isän koulutuksen vaikutus jälkeläisten koulutustasoon ja urakehitykseen. Mitä kouluttautuneemmat vanhemmat, sitä kouluttautuneemmat jälkeläiset, koska perheessä

sosiaalistutaan tiettyihin arvoihin. Jos perheessä oppineisuutta ja korkeasti kouluttautumista pidetään tärkeänä arvona, lapsetkin kasvatetaan näiden arvojen mukaisesti korostaen esimerkiksi hyvien arvosanojen merkitystä ja yhteyttä tulevaan ammattiin. Toinen hyvä esimerkki sosiaalistumisesta tiettyyn ympäristöön on tutkimustulos, jonka mukaan suurin osa eliitistä asuu pääkaupunkiseudulla. Mitä enemmän eliittejä ympärillä, sitä helpompi on samaistua eliittiin.

Vanhemmat voivat myös käyttää omaa auktoriteettiasemaansa lasten kasvatuksessa ja ohjata sitä kautta jälkeläisten tulevaisuutta. Tämä on auktoriteettiasemaan perustuvaa vallan käyttöä. Siinä vallanalaiset eivät välttämättä suoranaisesti koe, että heihin käytetään valtaa vaan ajatellaan, että auktoriteetin kuunteleminen on heidän kannaltansa paras mahdollinen vaihtoehto tai niihin sosiaalistutaan huomaamatta. Auktoriteetin tietoihin ja kykyyn luotetaan niillä osa-alueilla, jossa henkilöt toimivat auktoriteettina. Näin sosiaalisen taustan vaikutus elitisoitumiseen vanhempien tulotason, koulutustason, puoluekannatuksen ja asuinalueen suhteen on ymmärrettävästi perusteltua.

Palkitseminen on rankaisemisen vastakohta ja siinä tarjotaan kannustimia halutun teon saavuttamiseksi. Eliittiin kurkottamisessa valta, suhteellisen hyvät tulot ja merkityksellinen asema yhteiskunnassa toimii palkintoina. Näitä perhekasvatuksessakin tarjotaan varmasti lapsille ohjaamisena tiettyihin valintoihin. Esimerkiksi ideologisesti hyvin vasemmistohenkiset vanhemmat voivat ohjata lapset politiikkaan, jotta lapset pystyvät jatkamaan ja toteuttamaan kyseisen ideologian levittämistä eteenpäin.

Vallalla on myös erinäisiä lähteitä ja muotoja, joiden kautta vallankäyttö ja niin sanotusti haltuunotto mahdollistuu. Näitä aikaisemmin teoriaosuudessa mainitsemiani Galbraithin vallan kolme muotoa olivat ansaittu valta, ehdollinen valta ja korvattu valta. Eliittitutkimukseni näkökulmasta ja erityisesti eliittien sosiaalisen taustan tutkimuksen näkökulmasta katsottuna ehdollinen valta kuvastaa hyvin perheen ja kasvatuksen vaikutusta urakehitykseen sekä mieltymyksien ohjaamiseen. Ehdollisessa vallassa nimittäin muutetaan alistujan uskomuksia. Alistuminen tapahtuu suostuttelun, kasvatuksen tai sitoutumisen kautta johonkin yhteiskunnallisesti soveliaaseen, oikeaan ja luonnolliseen asiaan. Vanhempien ja suvun suoranainen ja epäsuoranainen suostuttelu sekä kasvuympäristön (kuten asuinpaikan) vaikutukset eliittiin rekrytoitumiseen ovat verrattain huomattavat. Tässä vallanmuodossa vallanalainen eli eliitti ei välttämättä tajua olevansa vallanalainen. Näin ollen on mielenkiintoista miettiä, että kuinka moni eliitistä on tarkoituksella pyrkinyt eliittiasemaan ja kuinka moni on tavallaan ajautunut asemaansa.

Toisinaan ehdollinen valta on suoranaista yritystä muokata jokin tai joku halutunlaiseksi ja näissä tilanteissa vallanalainen saattaa jossain vaiheessa tiedostaa pyrkimykset. Jos vallanalainen tämän huomattuaan pyrkii edelleen jatkamaan vallankäyttäjän eli esimerkiksi vanhempien haluamalla tavalla tietyn tavoitteen saavuttamiseksi, päämäärän saavuttaminen on todennäköisempää. Tässä vaiheessa voidaan yhdistää tahdonvoiman ja henkilön oman panostuksen sekä ympäristön vaikutusvallan yhteyttä elitisoitumiseen. Näin ollen huomioitavissa on vallan lähteet. Näitä Galbraithin mainitsemia vallanlähteitä taas olivat persoonallisuus, tulot/omaisuus ja organisaatio.

Persoonallisuus eli johtajuus on sellainen yksilöllisen piirteen laatu, jonka avulla pystyi käyttämään useampaa vallan välinettä. Persoonallisuus kuitenkin muokkautuu ihmisellä ympäristönsä ja kasvatuksen mukaan, joten voidaan sanoa, että kyseessä on ehdollinen valta. Nyky-yhteiskunnassamme tärkeitä vallankäytön muotoja ovat näin ollen uskomusten luominen ja muovaaminen, suostuttelu ja sosiaalistaminen tiettyihin käyttäytymismalleihin sekä tavoitteisiin. Tässä korostuu siis tarkoituksenmukaisuus tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Eliittiaseman saavuttaminen on siis todennäköistä, jos vanhemmat jo pienestä pitäen sosiaalistavat jälkeläisensä tiettyjen uskomusten ja taitojen mukaisesti. Tulot ja omaisuus edesauttavat ja tukevat halutun päämäärän saavuttamista, mutta ennen kaikkea täytyy löytyä päättäväisyyttä ja toimintatapoja haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Organisaatiot ja instituutiot ovat erityisesti nykyään erittäin selviä vallankäytön areenoita. Organisaatioissa ja instituutioissa vallankäyttö on oikeutettua ja se on jopa oletettua. Organisaatiot ja instituutiot ovat siis vallankäytön areenoita, mutta myös niiden voidaan ajatella olevan vallankäytön lähteitä, sillä, jos tiedetään, että organisaatioissa tietyn aseman omaavat pääsevät käyttämään valtaa, niin silloin myös ne koetaan tavoittelemisen arvoisina voimavaroina. Lisäksi organisaatiot ja instituutiot määrittävät useimmiten tarkkaan tiettyjä ehtoja ja vaatimuksia, millaisilla ominaisuuksilla varustetut ihmiset pääsevät organisaatioissa valta-asemiin. Näin ollen on vanhempien ja ylipäätänsä kaikkien näihin eliittiasemiin tavoittelevien helpompi muovata taitojaan, tietojaan ja uskomuksiaan halutunlaisiksi. Organisaatiot ja instituutiot asettavat näin ollen ehdot tavallaan eliittiin rekrytoitumiselle. Tämä on hyvin tärkeä asia huomioida, koska kuten aikaisemminkin tutkimuksessani on todettu, päätöksentekovalta on yksi huomattavia vallankäyttöjä.

Instituutiot ja organisaatiot eivät ole kuitenkaan olemassa ilman ihmisiä, joten ihmiset loppujenlopuksi ovat niitä, jotka asettavat ehdot ja vaatimukset, mutta vaikeampaa on sanoa, missä määrin ihminen muokkaa organisaatioita kuin, että organisaatiot ihmisiä todellisuudesta, koska

organisaatioiden auktoriteetteja on vaikeaa lähteä haastamaan ja muuttamaan. organisaatioiden kulttuurit ja toimintatavat, kun ovat pitkäaikaisten prosessien aikaansaannoksia.

8. Lopuksi: Eliitin sekä eliitin sosiaalisten taustojen olemassaolo ja vaikutukset

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut tutkia Suomen poliittista eliittiä ja selvittää, mitkä vaikuttavat eliittiin rekrytoitumiseen. Pääsääntöisesti tutkin sosiaalisten taustojen vaikutusta eliittiin pääsemiseksi, mutta sosiaalisen taustan tutkiminen antaa myös vastauksia tai vähintäänkin uusia kysymyksiä pohdittavaksi, että mitkä tekijät sitten vaikuttavat elitisoitumiseen. Yhtä ainoata vastausta tutkimuskysymykseeni ei ole ilmennyt vaan pikemminkin todellisuus elitisoitumisen monisyisyydestä on vain korostunut.

Klassisen eliittiteorian näkökulmasta elitisoituminen ja eliittiin rekrytoituminen on tavallaan väistämätöntä sekä kehittyneissä että heikosti kehittyneissä yhteiskunnissa. Pareton mukaan eliittiin valikoituminen edellyttää tiettyjä yksilöllisiä ominaisuuksia ja lahjakkuuksia, jotka ovat eliittiasemassa olevalle henkilölle ominaisia. Hänen mukaansa sellaiset ihmiset, jotka omaavat kyseisenlaiset ominaisuudet nousevat ikään kuin automaattisesti johtoasemiin. Eliittiin rekrytoituminen tapahtuu Pareton mukaan siis henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella kun taas Moscan mukaan kyse on ensisijaisesti pienemmän massan organisoituvuudesta. Tosin Moscan mukaan vähemmistön jäsenet eroavat massasta tiettyjen erottuvien ominaisuuksien perusteella, jotka puolestaan antavat tiettyjä materiaalisia ja intellektuelleja etevyyksiä.

Tilanne, missä eliittiin valikoituisi yksilöllisten ominaisuuksiensa perusteella parhaat yksilöt, on kuitenkin Pareton mukaan lähinnä ideaalinen. Eliitin vaihtuminen ja kierto nimittäin Pareton mukaan tapahtuu niin, että alemmassa kerrostumassa oleva ei-hallitseva eliitti, joka kykyjensä perusteella kuuluu hallitsevaan eliittiin voi pudottaa pois ylemmässä kerrostumassa olevan hallitsevan eliitin, joka ei omaa asemansa edellyttämiä taitoja. Näin eliitti koostuisi aina vain kyvykkäimmistä ja parhaimmista henkilöistä. Hänen mukaansa on kuitenkin olemassa tämän ideaalisen tilanteen rikkovia tekijöitä kuten korruptio, syntyperä ja varallisuus, jotka antavat etuoikeuden asemien saavuttamiseen. Näin ollen siis todellisuudessa eliittiin pääseminen ei ole vain henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella tapahtuvaa vaan siihen vaikuttaa monia muitakin tekijöitä.

Valtateorioiden näkökulmasta aihetta voidaan lähestyä vallankäytön luonteen institutionaalisuuden ja toimijakeskeisyyden kautta. Toimijakeskeisestä näkökulmasta katsottuna vallan muotoja ovat ansaittu valta, jossa on kyse rangaistuksesta eli asetettujen epämielekkäiden vaihtoehtojen joukosta valitseminen. Korvaavassa vallassa on kyse taas palkitsemisesta eli toimijoille tarjotaan palkkioita tietyn vaihtoehdon valitsemiseksi esimerkiksi rahaa tai hyvinvointia. Kolmas toimijakeskeinen vaihtoehto on ehdollinen valta missä muovataan ja muutetaan alistujan uskomuksia, mikä tapahtuu esimerkiksi kasvatuksen tai sitoutumisen kautta. Näiden vallanmuotojen takana pidetään sellaisia vallanlähteitä kuten henkilön persoonallisuus, omaisuus/tulot ja organisaatio. Persoonallisuuden avulla henkilö voi luontaisia ominaisuuksia ja taitojaan käyttämällä päästä esimerkiksi haluamaansa valta-asemaan. Näin poliittinen eliittikin toimii muun muassa vaalien aikana, jolloin he yrittävät korostaa luontaista johtajuuttaan ja asiantuntevia puoliaan.

Omaisuus ja tulot ovat hyviä vallankäytön välineitä, koska ajatellaan, että niillä voidaan ostaa valtaa, mutta myös voidaan ajatella, että ne tuovat auktoriteettia ja määrätietoisuutta. Varakkaan perheen jälkeläinen voi esimerkiksi varojensa avulla toteuttaa vaalien aikana hyvin näkyvää ja toimivaa vaalikampanjointia, mikä taas hyvin toteutettuna edesauttaa haluttuun asemaan pääsemisen.

Organisaatioissa vallankäyttö on ehdollistavaa, koska valtaa on helpompi käyttää toimijoihin, kun sen oikeutuksen takana on ns. organisaation ehdot ja pyrkimykset. Millsin mukaan valta nimenomaan nojaa instituutioihin ja todellista valtaa on instituutioissa johtavilla ihmisillä. Näin ollen eliittiasemaan pääseminen edellyttää henkilökohtaisten ominaisuuksien, varojen ja tulojen avulla pääsemistä instituutioiden johtoon, jonka kautta voi päästä tai jatkaa etenemistä muihin tavoiteltuihin asemiin kuten johonkin eliitti asemaan. Myös yhteiskuntatiedettä edustavat realistit ajattelevat, että vallankäyttö on ensisijaisesti institutionaalista. Heidän mielestään yksilöllä on vain silloin valtaa, kun he ovat yhteiskunnallisesti strukturoiduissa rooleissa ja määritellyissä suhteellisen pysyvissä suhteissa. Näin ollen voidaan todeta, että henkilöt, joiden vanhemmat ovat valmiiksi sellaisissa yhteiskunnallisesti ja elitisoitumisen kannalta hyvissä rooleissa ja suhteissa, ovat myös erittäin otollisessa tilanteessa eliittiin rekrytoitumisen kannalta. Eliittiin pääsemiseen tarvitaan siis erinäisten valtakonseptioiden mukaan kylläkin yksilöllisiä taitoja ja ominaisuuksia, jotka toimijat itsessään omaavat, mutta ensisijaisesti vallankäytön mahdollistuminen vaatii instituutioita ja struktuureja, jossa valta-asemaan pääseminen sekä vallankäyttö olisi mahdollista. Tämä tarkoittaisi myös sitä, että eliittiin rekrytoituminen vaatii institutionaalistumista, verkostoitumista ja organisaatioissa toimimista.

Eliitin sosiaalisen taustan vaikutuksia rekrytoitumiseen tutkittaessa voidaan huomata, että tietyt asiat nousevat selkeästi esille ja toistuvat useimpien eliittien kohdalla. Näiden piirteiden voidaan sanoa vaikuttavan todennäköisesti hyvin positiivisesti eliittiin rekrytoitumistavoitteissa. Piirteet ovat lähinnä toimijakeskeisiä, mutta aika paljon on havaittavissa myös institutionaalisia piirteitäkin.

Poliittisen eliitin keski-ikä on 43, mikä on valtaeliitin keski-ikää pienempi, sillä valtaeliitin keski-ikä on 51. Valtaeliitin sukupuolijakautuneisuudesta voidaan selkeästi sanoa, että eliitti koostuu enimmäkseen miehistä. Vain 13 % eliitin jäsenistä on naisia. Koulutuksen puolesta voidaan sanoa, että valtaeliitti on kansaan verrattuna korkeammin koulutettua. Poliittiseen eliittiin rekrytoidutaan muita eliittiryhmiä alemmalla koulutuksella.

Alueellisesti valtaeliitti keskittyy Etelä-Suomeen tai oikeastaan Uudenmaan lääniin, jossa asuu kaksi kolmasosaa eliiteistä. Ruotsinkielisestä perheestä eliittejä on suurin osa suhteessa koko väestöosuuteen. Ruotsinkielisten vanhempien sekä heidän koulutus on muuta väestöä korkeampi. Tämä näkyy jokseenkin myös eliitinpuoluekannassa siten, että suurin yliedustus väestöön nähden on kokoomuksella ja RKP:llä.

Valtaeliittien omien arvioiden mukaan kodilla on hyvin suuri vaikutus heidän uravalintaan ja elitisoitumiseen. Nuoremman eliittisukupolven keskuudessa kodin merkitystä uravalintaan ei pidetä niinkään vaikuttavana tekijänä. Tämän voidaan katsoa olevan kenties merkki mahdollisuuksien tasa-arvoistumisesta. Kuitenkin opiskeluaikaa ja ja saavutettuja työkokemuksia pidetään yleisesti hyvin olennaisena tekijänä.

Eliitin mukaan on olemassa tiettyjä piirteitä ja kykyjä, jotka ovat relevantteja tekijöitä eliittiin pääsemiseksi. Näitä ovat kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa, ahkeruus, itsenäisyys, kunnianhimo, ja riskinotto-kyky. Luetellut hyveet ovat enemmänkin henkilökohtaisia ominaisuuksia kuin institutionaalisia tekijöitä. Lisäksi suhteiden merkitystä eli esimerkiksi sukulaissuhteita ja verkostoja varsin vähän korostettiin. Tosin aihe saattaa olla sen verran arkaluonteista, että sellaisia asioita tutkimuksissa ei välttämättä haluttu mainita.

Eliittiin rekrytoitumiseen positiivisesti vaikuttavia sosiaalisen taustan tekijöitä voidaan sanoa olevan sekä oma että vanhempien korkeakoulutus, alueellisena sijaintina Etelä-Suomi, sukupuolena mies, ruotsinkielinen koti, kokoomuksen tai RKP:n kannattaminen, omaat sellaiset hyveet kuten ahkeruus, kunnianhimo, kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja itsenäisyys, jonkin urheilulajin tai

kulttuurin harrastaminen sekä eliittiaseman kannalta oleellisissa verkostoissa vaikuttaminen ennen eliittiasemaan sijoittumista.

Eliittitutkimuksen kannalta on myös hyvin tärkeää, että eri eliittiryhmiä voidaan keskenään vertailla ja tutkia kokonaisvaltaisesti. Täten on mahdollista vertailla eri eliittien eroavaisuuksia. Suomessa, Euroopassa ja maailmalla eliittitutkimusta on tehty suhteellisen vähän, joten eliittitutkimuksen kysynnän vuoksikin olisi relevanttia jatkaa tutkimusta, vaikka väitöskirjan muodossa. Esimerkiksi poliittisen eliitin ja elinkeinoelämän eliitin yhteyttä ja eroavaisuuksia olisi hyvin mielenkiintoista tutkia eliitin luonteen selvittämiseksi.

9. Lähdeluettelo

Nettilähteet

Kokoomus. Saatavilla www-muodossa:

http://www.kokoomus.fi/jyrkin_sivut/minun_tarinani/

Kokoomus. Saatavilla www-muodossa:

http://www.kokoomus.fi/jyrkin_sivut/curriculum-vitae/

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=571>

Kansanlehti. Saatavilla www-muodossa:

http://www.kaupunkilehti.fi/web/pdf/2011_15/24KALE1608P0.pdf

Juttaurpilainen. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.juttaurpilainen.fi/kuka-jutta.php>

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=808>

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx5000.sh?{hnro}=297&{kieli}=su&{haku}=kaikki>

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=910&kieli=su>

Stefanwallin. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.stefanwallin.fi/fi/henkilokuva/>

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=499&kieli=su>

Paivirasanen. Saatavilla www-muodossa:

http://fi.wikipedia.org/wiki/P%C3%A4ivi_R%C3%A4s%C3%A4nen

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=917>

Paavoarhinmaki. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.paavoarhinmaki.fi/paavo/>

Eduskunta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hex5000.sh?hnro=956>

Villeniinisto. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.villeniinisto.fi/mina/338-perhe-ja-vapaa-aika>

Kirjallisuus

Aaltola, Juhani & Valli, Raine, (2010), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin osa 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: WS Bookwell Oy.

Anttila, Pirkko (1996), *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Helsinki: Akatiimi.

Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka & Laine, Markus (2008), *tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy.

Dahl, Robert (1971), *Johdatus politiikan tutkimukseen*. Helsinki: Tammi

Eskola, Jari (2001a), *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat*. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Etzioni-Halevy, Eva (1985), *The knowledge elite and the failure of prophecy*. London: George Allen & Unwin Ltd

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004), *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Pajala, Lasse & Lagerbohm, John (2011), *Kuka kukin on*. Keuruu: Otava

Michels, Robert (1986), *Puoluelaitos nykyajan demokratiassa*. Juva: WSOY.

Mosca, Gaetano (1939), *The ruling class*. United states of America: McGraw-Hill book company.

Oinas, Tomi (2005). *Suomalainen businesseliitti*.- Pro gradu tutkielma. 96s. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1996), *Politiikan perusteet*. Helsinki: WSOY

Platon, (1981). *Valtio*. Keuruu: Otava

Ruostetsaari, Ilkka (1992), *Vallan ytimessä*. Tampere: Tammer-Paino Oy

Ruostetsaari, Ilkka (2002), *Valta muutoksessa*. Vantaa: WSOY

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari (2001), *Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?* Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 158–169.

Tuittu, Hannu (1994), *Eliitti, valta ja budjetti*. Tampere: Ecuprint Oy

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Yin, Robert K. (1994), *Case study research - design and methods*. Newbury Park, Ca: SAGE.